

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra psychologie

SOUBĚŽNÁ VALIDITA ZULLIGEROVA
TABULOVÉHO TESTU V KONTEXTU
OSOBNOSTNÍCH RYSŮ
(EXTRAVERZE, NEUROTICISMUS)

THE PARALLEL VALIDITY OF THE ZULLIGER TABLE TEST IN
THE CONTEXT OF PERSONALITY TRAITS
(EXTRAVERSION, NEUROTICISM)

Magisterská diplomová práce

Autor: **Bc. Justýna Dočkalová**
Vedoucí práce: **PhDr. Martin Seitl, Ph.D.**

Olomouc
2020

Poděkování

Ráda bych zde poděkovala PhDr. Martinu Seitlovi, Ph.D. za vedení mé diplomové práce, reflexe a konzultace při kódování protokolů Zulligerova testu. Vždy to byly velmi konstruktivní rady s odborným přístupem. Dále děkuji PhDr. Danielovi Dostálovi, Ph.D. za konzultaci týkající se statistického zpracování a celé výzkumné skupině UP. Děkuji všem respondentům, kteří byli ochotni se dobrovolně zapojit do výzkumu. Závěrem bych ráda poděkovala mé rodině a nejbližším, kteří mě celou dobu podporovali a vytvářeli příjemné prostředí s velkou oporou.

Místopřísežně prohlašuji, že jsem magisterskou diplomovou práci na téma: „*Souběžná validita Zulligerova tabulového testu v kontextu osobnostních rysů*“ vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího diplomové práce a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.

V Olomouci dne .....

Podpis

Obsah

ÚVOD	7
TEORETICKÁ ČÁST	8
1. Osobnost v psychologii	8
1.1. Definice osobnosti	9
1.1. Teorie osobnosti	10
1.2.1. Carl Gustav Jung & analytický pohled	11
1.2.2. Raymond Bernard Cattell & faktorový, rysový pohled	13
1.2.3. Pětifaktorová teorie osobnosti	14
2. Psychodiagnostické projektivní metody	19
2.1. Projektivní diagnostické metody	19
2.2. Metody na principu apercepčně vizuálním	21
2.2.1. Rorschachova metoda	22
3. Zulligerův test	24
3.1. Charakteristika Zulligerova testu	24
3.2. Kódování Zulligerova testu	25
3.2.1. Lokalizace	26
3.2.2. Vývojová kvalita	26
3.2.3. Determinanty	26
3.2.4. Tvarová kvalita	27
3.2.5. Obsahy	27
3.2.6. Populární odpovědi	28
3.2.7. Specifické fenomény	29
3.3. Aplikace Zulligerova testu	29
4. Vybrané determinanty ve vztahu k osobnostním rysům extraverze a neuroticismu v Zulligerově a Rorschachově metodě	31
4.1. Rys extraverze	32

4.1.1.	Chromatická determinanta	32
4.1.2.	Lidská pohybová determinanta.....	33
4.1.3.	Typ prožívání	35
4.2.	Rys neuroticismu	37
4.2.1.	Pohyb objektu.....	37
4.2.2.	Achromatická determinanta	38
4.2.3.	Odstínové determinanty	38
5.	Realizované výzkumy zabývající se Zulligerovým testem	41
5.1.	Katedra Psychologie, FF, Univerzita Palackého v Olomouci.....	41
5.2.	Anna Elisa de Villemor-Amaral.....	43
5.3.	Carl Erik Mattlar.....	45
5.4.	Karel Havlík.....	46
	EMPIRICKÁ ČÁST	48
6.	Výzkumný problém, cíle, otázky a hypotézy	48
6.1.	Výzkumné otázky	49
6.2.	Výzkumné hypotézy	49
7.	Metodologický rámec výzkumu	51
7.1.	Metoda získávání dat	51
7.1.1.	Zulligerův test.....	51
7.1.2.	NEO osobnostní inventář (NEO-PI-R)	54
7.2.	Sběr dat	57
7.2.1.	Design sběru dat – vztah důvěrného přátelství.....	58
7.3.	Metoda zpracovávání dat a analýzy dat.....	59
7.4.	Etické problémy výzkumu	60
8.	Výběrový soubor.....	61
8.1.	Zkoumaní respondenti – charakteristika.....	63
8.2.	Přítel/přítelkyně respondenta – charakteristika.....	65

9.	Výsledky a interpretace	67
9.1.	Rys extraverte	67
9.2.	Rys neuroticismu	73
9.3.	Odpovědi na výzkumné otázky a hypotézy	76
10.	Diskuze	79
11.	Závěr.....	87
	SOUHRN.....	88
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ A LITERATURY	91
	SEZNAM PŘÍLOH.....	96
	Příloha č. 1: Informovaný souhlas	
	Příloha č. 2: Český a anglický abstrakt diplomové práce	
	Příloha č. 3: Informační leták	
	Příloha č. 4: Instrukce pro hlavního respondenta	
	Příloha č. 5: Dopis pro přítele respondenta	

ÚVOD

Zulligerův test je předmětem zkoumání autorů A. E. Villemor-Amaral, C. E. Mattlara a výzkumné skupiny Zulligerova testu na Katedře Psychologie UP pod vedením PhDr. M. Seitla, PhD. Výzkumná skupina se skládá ze členů: PhDr. D. Dostál, Ph.D., PhDr. M. Kolařík, Ph.D., Mgr. K. Palová, Mgr. K. Hniličková, Mgr. V. Hasoňová a autorka této práce, která se věnovala Zulligerově testu již ve své bakalářské práci. Tématem bylo *Vliv instrukce na vybrané psychometrické proměnné Zulligerova testu*. Na základě výzkumu byl PhDr. M. Seitlem, PhD. společně s výzkumnou skupinou publikován článek *Standardizace počtu odpovědí v Zulligerově testu: První krok při vývoji nového evidence-based přístupu*. Přínosem bylo zjištění podporující r-optimalizovanou instrukci při administraci Zulligerova testu. Aktuální práce bude vycházet z těchto poznatků a je také součástí dlouhodobého projektu s cílem standardizovat a validizovat Zulligerův test.

Rorschachova metoda je populární psychodiagnostická metoda s dlouholetou tradicí. Standardizované přístupy k vyhodnocování (R-PAS, Komprehenzivní systém) zvýšily hodnotu Rorschachovy metody. Zulligerův test je založen na principech Rorschachovy metody. V příručkách Zulligerova testu nikde nenalezeneme evidence-based systémy. Na základě toho jsme se rozhodli postupně hledat výzkumem podložené souvislosti mezi Zulligerovým testem a Rorschachovou metodou. V této práci jsme se zaměřili na souběžnou validitu Zulligerova testu v kontextu rysů extraverze a neuroticismu. Cílem práce bylo zjistit souvislost škály extraverze NEO-PI-R s chromatickou a lidskou pohybovou determinantou v Zulligerově testu a zjistit souvislost škály neuroticismu v NEO-PI-R s odstínovými determinantami a determinantou pohybu objektu v Zulligerově testu.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Osobnost v psychologii

Tato kapitola se věnuje vymezení pojmu osobnost v psychologii a následně vybraným teoriím osobnosti vztahujícím se k této práci.

Psychology vždy zajímalo zkoumání osobnosti, a tak samotná historie pojmu osobnosti spadá až do období antiky, kde se Hippokrates zabýval temperamentem. Temperament rozdělil do 4 kategorií (sangvinik, melancholik, choleric, flegmatik) na základě tělních tekutin, podle jejichž vzájemného poměru pak byla určována jedincova osobnost (Strickland, 2001). Při určování osobnosti se Hippokrates soustředil především na anatomii, tělo a tělní tekutiny. Pocity, poznání a chování člověka pro něj nebyly v tomto smyslu podstatné (Teo, 2014). Hippokrates byl lékař, který se stal inspirací pro mnohé další autory a jejich teorie osobnosti, ze kterých se postupně začala formovat nová disciplína.

Vědecká, teoretická disciplína zkoumající osobnost se nazývá Psychologie osobnosti. Zaměřuje se na strukturu, dynamiku a vývoj zdravého jedince (Cakirpaloglu, 2012). Hartl (2009) definuje psychologii osobnosti jako oblast věnující se psychologickým, sociálním a biologickým charakteristikám jedince, kdy je soustředěna pozornost na odlišnosti mezi jedinci. Podle generalizace těchto dat jsou pak tvořeny osobnostní metody. Cílem psychologie osobnosti je porozumění zdravého jedince, jeho vlastnostem, chováním či prožitkům. Na základě bližšího poznání jedinců můžeme definovat, v čem se lidé od sebe liší a jak jsou jedineční (Smékal, 2009).

Jsou zde dva názory (evropský a americký) o datování vzniku psychologie osobnosti. Dle amerického směru psychologie osobnosti vznikla do roku 1937. Rok 1937 z důvodu vydání dvou populárních knih zabývajících se osobností. Je to kniha *Personality: A Psychological Interpretation* od Gordona Allporta, dále kniha *Psychology of Personality* od Rossa Stangera. O rok později toto zkoumání podpořilo i publikování knihy *Exploration in Personality* od Henryho Murraye. Evropský přístup říká, že se psychologie osobnosti formulovala již dříve, v úzkém propojení s vědou (cca od 18. století až do 20. století) (Cakirpaloglu, 2012).

Blatný a kol. (2010) uvádí, že tato samotná disciplína vznikla v 30. letech 20. století, kdy byla oddělena od sociální psychologie. Mezníkem pro toto oddělení byla právě

publikace knihy *Personality: A Psychological Interpretation* od Gordona Allporta (Blatný a kol. 2010). Allport (1937, in Hřebíčková, 2011) se zde věnoval vymezení vnějších a vnitřních rysů osobnosti. Rozdílem je, že vnější rysy osobnosti jsou charakteristické chováním (behaviorální rysy), oproti tomu vnitřní rysy osobnosti vyvozujeme od pozorovaných rysů vnějších. To znamená, že vnitřní rysy zahrnují emoce a poznání (kognici).

1.1. Definice osobnosti

Slovník spisovného jazyka (n.d.) definuje osobnost v pěti vymezeních. Nejprve osobnost vykládá jako soubor výrazných charakteristik popisujícího jedince, který je tím jedinečný. Dále osobnost znamená i určité postavení ve společnosti na základě vykonávaní funkce (politická, vědecká apod.). Za třetí může být osobnost používána v případě popisu tělesných charakteristik dané osoby. Za čtvrté byla dříve osobnost používána jako označení určité osoby bez ohledu na pohlaví, za páté slovo osobnost bylo používáno při narážce nebo hádce (případně hanlivé označení „osobnůstka“ – tento výraz popisuje jedince, který se zabývá jen sám sebou). Sillamy (2001, 142) se přiklání k tvrzení: „*soubor stálých prvků chování osoby; to, co ji charakterizuje a odlišuje od ostatních*“.

Osobnost je v anglickém jazyce překládána jako „personality“. Strickland (2001) personality definuje jako jedinečný vzorec psychologických a behaviorálních vlastností, kterými se lidé od sebe navzájem liší a jsou tak jedineční (originály). Teo (2014) osobnost definuje jako obecný koncept já (self), který se skládá z emocí, motivace, kognice, temperamentu a dalších faktorů psychického fungování. Můžeme to chápat jako syntézu definic osobnosti dle různých přístupů. Tardy (1964) uvádí, že slovo personality vychází z latinského slova persona, který vychází z římské doby. Zde persona (v českém jazyce osoba) znamenala hereckou masku, hereckou či společenskou roli, nikoliv člověka (nyní člověk = osoba).

Shoda všech definic pojmu osobnosti spočívá v její jedinečnosti, uvědomělosti, socializaci, konzistenci, stálosti, stabilitě jednání a komplementárního systému (vztah emoční, poznávací a motivační vlastností) (Cakirpaloglu, 2012).

Osobnost je spojována s dojmem, který vyvolává u ostatních. Lidé na základě dojmu hodnotí, zda „se mi osoba líbí, či ne“. Osobnost je spojována i s popisem daného člověka

a jeho vlastnostmi (Hall, Lindzey, Loehlin & Manosevitz, 1997). Sillamy (2001) poukazuje na prostředí a výchovu, co je při zrání a formování osobnosti klíčové.

Říčan (2010) dělí pojem osobnost na tři významy (hodnotící pojem, psychická individualita jedince, struktura celku psychiky). Osobnost jako hodnotící pojem, který poukazuje na jedince a jeho vzorné chování. Osobnost jako psychická individualita jedince soustřeďující se na jedinečnost, originalitu a osobitost, kterou můžeme sledovat v porovnání s jeho vrstevníky. Osobnost jako struktura celku psychiky, tzv. „anatomie psychiky“, kdy osobnost existuje v případě souhry jednotlivých částí psychiky (temperament, charakter, motivace apod.).

Na definici osobnosti můžeme nahlížet z různých stanovisek a pohledů, a proto si ji každý přístup vysvětluje jinak. Humanističtí psychologové dávají důraz na jedinečnost osobnosti a její růst. Psychologové z oblasti behaviorismu dávají pozornost na podněty, posílení a jejich následky. Psychoanalytici se soustřeďují na interpersonální vztahy a nevědomé procesy, které byly již dříve vytvořeny (Teo, 2014).

Pro naši práci vnímáme osobnost podle tvrzení Nolen-Hoeksema a kol. (2012, 536):

„Osobnost lze definovat jako příznačné a charakteristické vzorce myšlení, emoci a chování, které tvoří individuální osobní styl interakce s fyzickým či sociálním prostředím.“

1.1. Teorie osobnosti

Ve směru rozdílného pohledu na zvažované faktory ze strany různých teorií osobnosti se můžeme setkat s následujícím dělením: vědomé či nevědomé procesy; výsledky či proces učení; dědičnost či prostředí; minulost či přítomnost; holistický či analytický přístup; osoba či situace; účelové či mechanistické chování; několik či mnoho motivů; normální či abnormální chování (Hall et al., 1997).

V této podkapitole se budeme věnovat 3 teoriím osobnosti, které jsou vzhledem k naší práci relevantní. Nejprve představíme C. G. Junga a jeho analytický pohled na osobnost. Důvodem je vymezení typu zaměření a práce s koncepty extravertze, introvertze (Jung, 1997a). Tyto koncepty jsou použity i v Rorschachově metodě a z té aplikovány do Zulligerovy metody. Dále se budeme zabývat osobností podle R. B. Cattella a jeho rysovým pohledem; Pětifaktorovou teorií osobnosti. Tyto přístupy jsou stavebními kameny pro osobnostní inventář NEO-PI-R, kde je koncept extravertze vymezen odlišně.

1.2.1. Carl Gustav Jung & analytický pohled

Carl Gustav Jung byl zakladatelem analytické teorie, která vznikla kolem roku 1913. Jung založil analytickou psychologii, protože se rozcházel s psychoanalytickou teorií Sigmunda Freuda (Baštecká, 2009). Nesouhlasil s tím, že sexuální pudy jsou hlavním motivem lidského jednání. Jako hlavní motiv jednání (libido) upřednostňoval životní energii (Jacobi, 1992). Freud vnímal nevědomí jako zdroj vytěsněných obsahů, Jung tvrdil, že nevědomí zahrnuje ještě něco více, co není na prahu vědomí. A tak přišel s osobním a kolektivním nevědomím (Jung, 1998).

Jung vymezil osobnost jako samostatný systém, jenž označil za psyché skládající se ze čtyř pilířů, kterými jsou kolektivní nevědomí, osobní nevědomí, vědomé já a bytostné já (Říčan, 2010).

Kolektivní nevědomí je hlubší vrstvou nevědomí a vzniká na základě dědičnosti, jeho obsahy nemohly být tudíž získány osobní zkušeností. Tyto obsahy kolektivního nevědomí jsou nazývány archetypy označované i jako „pra-myšlenky, praobrazy“ (Jung, 1997b). Archetypů je nekonečné množství, tvoří určitou strukturu psyché a v případě „nouze“ je zde „předepsaný“ psychický vzorec jednání na určitou situaci. Například existují tzv. archetypové symboly, se kterými se můžeme setkat v rámci procesu individuace (Jung použil pojem individuace jako název pro zrání osobnosti). Těmi jsou archetyp persony, stínu, animy/anima, starého mudrce/velké matky a pravého Já. Na kritiky existence archetypu odpovídal tím, že existuje vzorec chování, se kterým se setkáváme v přírodě, ať už to jsou kuřata, která se klubou z vajíčka či ptáci, kteří si staví hnízdo. Je to biologická rovina, existence tzv. „zdeděného vzorce psychické funkce“ (Jacobi, 1992). Osobní nevědomí vzniká z osobní zkušenosti, zahrnuje vytěsněné či zapomenuté obsahy. To znamená, že tyto obsahy byly určitou dobu vědomé s určitým citovým prožíváním. Obsahy osobního nevědomí jsou označovány jako komplexy (Jung, 1997b). Tyto komplexy jsou nazývány jako *odštěpené části osobnosti*, protože jedinec prožije trauma či šok a část psyché se oddělí a dá vzniku komplexu. Ty jsou autonomní a nelze je ovládat. Prostřednictvím asociačního experimentu zkoumáme její hloubku, citové zabarvení a výskyt. Jak archetypy, tak komplexy jsou nám promítány ve snu (Jacobi, 1992).

Vědomé Já, neboli ego, se nachází právě v oblasti vědomí. Tato část se orientuje na adaptaci vnější reality a charakterizuje naši identitu (Jacobi, 1992). Hall a kol. (1997)

přirovnávají vědomé Já k vrátnému na vrátnici, protože určuje, co vstoupí či nevstoupí do vědomí. Široký (1992) upozorňuje na to, že Jungovo ego není na stálém bodě jako v případě Freudovy teorie. Vědomé Já funguje jako řídicí centrum pouze do určité doby, poté hlavní roli řídicího centra přebírá Bytostné Já neboli pravé Já (Self). To nastává po zrání osobnosti. V mládí se zpočátku Bytostné Já nachází pouze v nevědomí, ale v procesu individuace (= zrání osobnosti) se přesune jak na úroveň vědomí, tak na úroveň nevědomí a udržuje rovnováhu (Hall et al., 1997).

Jung se dále orientoval na dvě oblasti psychických funkcí. První oblast psychických funkcí obsahuje iracionální (čítí a intuice) a racionální (myšlení, cítění) část. Druhou oblastí psychických funkcí je typ zaměření (Jacobi, 1992). Jung přišel na tyto dva typy zaměření právě z asociačního experimentu, kde se objevily 2 skupiny (Široký, 1992).

Pro tuto práci je podstatná Jungova typologie, protože se věnuje typům zaměření – typ extravertní a introvertní (s dimenzí extraverze se setkáme v praktické části). Typy zaměření se dělí podle zájmů a orientace libida. Lidé zaujmají určitý postoj k objektu, buď jdou objektu naproti, nebo se objektu snaží vyhnout, zamezit (Jung, 1997a). To znamená, že tyto typy zahrnují předepsané vzorce jednání jdoucí pro či proti objektům vnitřního a vnějšího světa, tyto typy jsou vrozené (Jacobi, 1992). Tento objev Jung publikoval roku 1920 (Široký, 1992).

Extravertní typ se rozhoduje podle objektu a podle ostatních reakcí, které mohou být ovlivněné dobou. To znamená, že psychická energie je zaměřena na vnějšek – „*obrácena ven*“ (Jacobi, 1992). Je přístupný společnosti, přizpůsobí se prostředí, sny a fantazie pro něj nejsou podstatné (Široký, 1992). Určitou nevýhodou extravertního typu může být fyzické zdraví, jemuž daný jedinec nepřikládá dostatečný důraz. Jako každý, má i extravertní typ své potřeby a nutnosti, které mohou být zanedbávány (Jung, 1997a).

Introvertní typ preferuje subjektivní uvážení na rozdíl od uvážení podle objektu. Psychická energie je tedy zaměřena na vnitřek – „*obráceno dovnitř*“ (Jacobi, 1992). Je přístupný svému vnitřnímu světu (sny, fantazie), naopak vnějšímu světu se snaží uzavřít (Široký, 1992). Jinou nevýhodou introvertního typu je vynaložení značné energie pro udržení „nadvlády“, jedinec chce mít nad objektem kontrolu a nechce se jím nechat ovládat. To se pak může projevit chronickou únavou (Jung, 1997a). Zajímavostí je,

že nevědomí zahrnuje opačný typ zaměření, takže jedinec s extravertním typem zaměření má nevědomí s introvertním typem zaměření a naopak (Široký, 1992).

Teorie typu zaměření je stále aktuální, Jungův pojem extraverze je stále používán. Osoba může být extravertním či introvertním typem. V případě, že osoba má podobnou míru typu extraverze – introverze, jedná se o osobu s typem zaměření ambivalentním (Hartl & Hartlová, 2010).

C. G. Jung vymezil extraverzi a introverzi jako dvě unipolární dimenze. Tyto koncepty H. Rorschach aplikoval v Rorschachově metodě (Rorschach, 1951). Jelikož pracujeme se Zulligerovým testem, u kterého zkoumáme validitu v kontextu extraverze, je třeba znát tradiční Jungovo vymezení.

Jungovo vymezení extraverze – introverze dále rozpracoval Eysenck, který tyto dvě dimenze sloučil do jedné bipolární dimenze. Na základě toho se změnilo vymezení extraverze, které se orientuje na ochranný faktor zdraví v kontextu povrchových rysů osobnosti (Seitl & Lečbych, 2016). Pozměněné vymezení extraverze preferuje R. B. Cattell a Pětifaktorová teorie osobnosti, těm se věnujeme v následujících odstavcích.

1.2.2. Raymond Bernard Cattell & faktorový, rysový pohled

Raymond Bernard Cattell nahlížel na osobnost skrz faktorový, rysový a eklektický přístup (Cakirpaloglu, 2012). Tvrdil, že pokud chceme mít psychologii jako vyspělou vědu, je třeba do ní zahrnout více objektivitu a matematiky. A tak vytvořil výzkum orientovaný na dimenze osobnosti prostřednictvím faktorové analýzy, výsledkem pak byly základní lidské rysy (Ewen, 2009). Celkově se osobnost skládá z rysů, motivace a stavů nálady (Cakirpaloglu, 2012). Cattell (1966, in Allen, 2005) preferuje obecnou definici osobnosti, kdy nám může osobnost napovědět, jak se v dané situaci jedinec zachová. To vyjadřuje vzorec $R = f(S,P)$. R je dáno funkcí (SP). S je situace, ve které se daná osoba nachází; P je povaha dané osobnosti a R znamená výsledek, reakce člověka (chování).

Cattell provedl statistickou analýzu 4500 rysů (z psycho-lexikálního slovníku Allporta a Odberta), ze kterých získal 200 charakteristik osobnosti a po jejich korelaci dosáhl 35 povrchových rysů (Cakirpaloglu, 2012). Cattell rozlišil povrchové a základní rysy. Povrchové rysy jsou ty, které můžeme vysledovat z chování. Základní rysy získáme pouze z faktorové analýzy (Hall et al., 1997). Část rysů je vrozených, část jich je získaných. Získané

(*rysy modelované prostředím*) se odvíjí od našeho okolí, kultury a prostředí, ve kterém žijeme, zatímco vrozené (*konstituční rysy*) jsou dány biologicky. Projevy jedince jsou pak dány dynamickými a temperamentovými rysy a rysy schopností (Cakirpaloglu, 2012).

Cattell pro získání rysů dané osoby používal tři zdroje (životní příběh, dotazník a objektivní test). Životní příběh (L-data; life) poskytují nejbližší osoby/osoba jedince. Jedná se o jeho údaje týkající se vzdělání, práce apod. Dotazník (Q-data; questionnaire) poskytuje sám daný respondent, tyto data se týkají sebeuposouzení jedince podle daných výroků. Objektivní test (T-data) zahrnuje životní situace, kde je hodnoceno jednání jedince. T – data sledují dynamické rysy (postoje, sentimenty, ergy) (Cakirpaloglu, 2012). Tyto zdroje jsou pak podrobeny faktorové analýze, ze které jsou odvozeny pramenné rysy jedince (Hall et al., 1997).

Cattell na základě těchto údajů podrobil zkoumání 200 lidí. Přišel celkem s 16 dichotomickými rysy. Tyto primární faktory zařadil do svého osobnostního testu 16PF. Později zjistil, že tyto faktory nejsou dostačující pro popis osobnosti, a tak provedl další analýzu. Tentokrát analyzoval primární faktory, ze kterých vytvořil faktory sekundární. Sekundární rysy osobnosti pojímají univerzální osobnostní dimenze, těmi jsou: extraverte – introverte; úzkostnost – integrace; senzitivita – rozumovost; rezignace – vzdornost; inteligence – mentální tupost (Cakirpaloglu, 2012).

Z výše zmíněných sekundárních rysů je pro nás důležitý rys extraverte – introverte a rys úzkostnost – integrace.

Cattellovo pojmání osobnosti je pro tuto práci podstatné, protože ve výzkumu pracujeme s dotazníkem NEO-PI-R. Říčan (2010) uvádí, že právě NEO je následovníkem Cattellova 16PF, neboť jeho prostřednictvím byly získány tři dimenze neuroticismu, extraverte a otevřenosti vůči zkušenosti. Dimenzím se budeme více věnovat v následující podkapitole.

1.2.3. Pětifaktorová teorie osobnosti

Pětifaktorová teorie osobnosti začala být formulována od té doby, kdy psychologové začali používat lexikální hypotézy a statistické metody (20. století). Lexikální hypotéza zkoumá osobnost a její vlastnosti podle analýzy – to znamená, že experimentátoři vzali

všechny slova popisující osobnost (ze slovníku), ty pak statisticky zpracovali. Jako první s tím začal pracovat Francis Galton, dále Klages, Baumgartenová a Allport s Odbertem. (Hřebíčková, 2011).

„Strukturu rysů na základě Cattellova seznamu zkoumali také např. Fiske (1949), Tupes a Christal (1958, 1961, 1992), Norman (1963), Digman a Takemoto-Chosková (1981), Digman a Inouye (1986) – podrobněji Hřebíčková (1993, 1995). Faktorová struktura, k níž dospěli, byla jednodušší než původní Cattellova a obsahovala pouze pět faktorů interpretovatelných jen s dílčími odlišnostmi, již ve smyslu „velké pětky““ (Blatný et al., 2010, 45).

Tento model je v České republice spojován s Martinou Hřebíčkovou, která ho přeložila (Řičan, 2010). Pětifaktorová teorie osobnosti je popsána faktory: první faktor jako extraverte – živost, aktivnost či společenskost. Druhým faktorem definovala přívětivost, kterou sytí také otázky morálky. Třetí faktor svědomitost se věnuje vztahu k povinnosti, úkolům. Čtvrtý faktor emocionální stabilita je nejméně vypovídající z důvodu nedostatku popisu této oblasti v českém jazyce. Pátý faktor intelekt se skládá ze 4 dimenzí, těmi jsou inteligence, vzdělanost, talent a tvořivost (Hřebíčková, 2011).

Zpočátku osobnost byla rozdělena do dvou skupin rysů, které označujeme jako superfaktor alfa a superfaktor beta. Dále byl superfaktor alfa rozložen na disinhibici a negativní emocionalitu, ze které vznikla dimenze neuroticismu v Pětifaktorovém modelu osobnosti. Poté byla disinhibice rozdělena na 2 dimenze, první dimenzi dnes nalezneme v nízkém skóru přívětivosti a druhou dimenzi nalezneme v nízkém skóru svědomitosti v Pětifaktorovém modelu osobnosti. Po rozložení superfaktoru beta vznikly dimenze extraverte a otevřenosti (vůči zkušenosti) Superfaktor alfa byl tedy rozdělen na dimenze neuroticismu, přívětivosti a svědomitost. Superfaktor beta byl rozdělen na dimenzi extraverte a otevřenosti (vůči zkušenosti) (John et al., 2008).

McCrae a Costa (1986) popisují dimenze těmito charakteristikami. **Neuroticismus** je vnímán buď jako neklidnost versus klidnost, nejistota versus jistota; **extraverte** jako společenskost versus uzavřenost, vřelost versus rezervovanost; **otevřenost** jako preference různorodosti versus stereotypnosti nebo nezávislost versus konformita; **přívětivost** jako důvěřivost versus podezřívavost, spolupráce versus nespoupráce a **svědomitost** jako pečlivost versus nedbalost nebo organizovanost versus chaotičnost.

Goldberg tyto faktory označil jako „Big Five“, což znamená v překladu velká pětka. McCrae a John navrhovali název podle začátečních písmen pěti dimenzí, což je název OCEAN (openess to experience, conscientiousness, extraversion, agreeableness, neuroticism). Nicméně název OCEAN vyvolává pocit, že všechny dimenze mají stejnou váhu, což je chybné tvrzení, protože každá dimenze je odlišná (Hřebíčková, 2011). Tento model spojil mnoho definic osobností dohromady a přišel s tím, že je osobnost definována právě poměrem těchto faktorů.

Tato práce se věnuje souběžné validitě Zulligerova testu v kontextu osobnostních rysů extraverze a neuroticismu, takže v dalším odstavci se budeme věnovat tomu, jak byla vymezena „Velká dvojka“ rysů neuroticismu a extraverze.

McCrae a Costa v knize John a kol. (2008) uvádí popis dimenzí neuroticismu a extraverze následovně. První dimenzí je neuroticismus, který sleduje individuální odlišnosti v jedincově vnímání světa. Čím vyšší má jedinec tuto dimenzi, tím vyšší má negativní emoce a je více emočně nestabilní. Zatímco nižší skóry v této dimenzi poukazují na klid a emoční stabilitu. Druhou dimenzí je dimenze extraverze, která pojímá ochotu zapojit se do svého okolí. Vysoké skóre dimenze extraverze znamená, že jejich přístup k životu je aktivní, energický a veselý. Mají zdravé sebevědomí a tíhnou ke společnosti druhých. Osoba s nízkým skórem této dimenze je nazývána jako introvert. Nízké skóre této dimenze vypovídá o rezervovanosti a nízkému sebevědomí. Příliš nevyhledávají kontakt s druhými a nejsou tak energičtí jako „extraverti“ (John et al., 2008).

John a kol. (2008) uvádí základní postuláty této teorie, které obsahují základní tendence věnující se osobnosti, původu, vývoji a struktuře, vlastnosti přizpůsobení se, objektivní biografii, self-konceptu, vnějším vlivům a dynamickým procesům. Stručně řečeno dávají důraz na to, že dospělí jsou vybaveni rysy, které mají vliv na jejich vzorce myšlení, jednání a emocí. Tyto rysy jsou dány geneticky a jsou v interakci s prostředím (vliv zkušeností). Reakce osoby na prostředí může vyvolat přizpůsobení se situaci či nepřizpůsobení se situaci. Právě ne/přizpůsobivost se situacím ve spojitosti s vnějšími vlivy je výsledek chování.

Říčan (2010) poukazuje na diskusi zabývající se tématem vlivu dědičnosti versus prostředí, protože McCrae a Costa zdůrazňují dědičnost rysů. Zatímco Pervine,

Cervone a John (2005, in Říčan, 2010) tvrdí, že rysy mají nízké koeficienty pro dědičnost a preferují vliv prostředí.

Pro tuto práci je Pětifaktorový model osobnosti významný, protože jsme v našem výzkumu pracovali s osobnostním inventářem NEO-PI-R, který zkoumá osobnost z výše zmíněných dimenzí.

Popis osobnosti z hlediska těchto pěti dimenzí můžeme získat i z jiných diagnostických metod. Mimo metodu NEO-PI-R to jsou tyto metody: Pětifaktorový osobnostní inventář (FFPI), Dotazník Velké pětky (BFQ) a Pětifaktorový neverbální osobnostní dotazník (FF-NPQ) (Hřebíčková, 2011).

Z celé první kapitoly je pro naši práci podstatné vymezení pojmu extraverze (introverze) a neuroticismus, protože zkoumáme osobnost z hlediska těchto dvou rysů. Z hlediska C. G. Junga, H. Rorschacha extraverzi a introverzi vnímáme jako 2 unipolární dimenze, kdy jedna dimenze může nabývat vyšších hodnot než druhá dimenze. Zároveň obě dimenze mohou nabývat stejných hodnot, což nazýváme ambitencí. Extravertní osoba je ta, která má zdroj psychické energie ve vnějším světě a lehce se přizpůsobí prostředí. Introvertní osoba je ta, u které je zdroj psychické energie zaměřen na její vnitřní prožívání (Jacobi, 1992). Tyto dvě dimenze nejsou protichůdné (Rorschach, 1951). Z hlediska Pětifaktorového modelu osobnosti je extraverze vnímána jako jedna bipolární dimenze, ve které jsou extraverze a introverze k sobě protichůdné. Vysoký skóre dimenze extraverze se vyskytuje u extravertních lidí, kteří jsou popisováni jako společenšší, vřelí, asertivní, družní, vyhledávající vzrušení a prožívající pozitivní emoce. Naopak nízký skóre této dimenze nalezneme u introvertních osob, kteří jsou rezervovaní, nevyhledávají společnost a kontakt s druhými, netíhnou k vzrušujícím činnostem a neprožívají pozitivní emoce (John et al., 2008).

V rámci naší práce spatřujeme shodu těchto dvou odlišných konceptů extraverze a introverze v tom, že extravertní jedinec vyhledává kontakt s druhými a je přístupný společnosti. Naopak pojetí introverze se liší, protože introvert v Jungově pojetí je zaměřen na své vnitřní prožívání a nechce se nechat ovládnout okolím. Zatímco Pětifaktorový model osobnosti uvádí, že introverzní jedinec je ten, který nevyhledává kontakt s druhými. Nenechat se ovládnout druhými a nevyhledávat kontakt s druhými jsou dvě odlišné interpretace.

S vymezením neuroticismu neshledáváme žádné interpretační potíže. Vnímáme ji jako dimenzi, která se zaměřuje na emoční stabilitu a emoční labilitu. Pokud má respondent vyšší skóry v této dimenzi, tak je emočně nestabilní. V případě nízkých skóre této dimenze je respondent více klidný a emočně stabilní (John et al., 2008).

2. Psychodiagnostické projektivní metody

V této kapitole budou představeny psychodiagnostické projektivní metody a metody založené na apercipčně vizuálním principu. V závěru se blíže zaměříme na Rorschachovu metodu.

2.1. Projektivní diagnostické metody

Psychodiagnostické projektivní metody jsou založeny na mechanismu projekce. Nejprve si v této podkapitole vymežíme pojem projekce a poté se zaměříme na samotné projektivní psychodiagnostické metody.

Předchozí práce (Dočkalová, 2018) slovo projekce vymezovala jako promítnutí, které má původ v latině (proicere). S tímto slovem se můžeme setkat v geometrii, fyzice či kinematografii. V psychologii existují 2 významy projekce. První význam je spojen s psychoanalytickým přístupem, který projekci nazývá obranným mechanismem (daná osoba své nevyřešené problémy přesouvá/promítá do druhých osob). Tento pojem byl zaveden Sigmundem Freudem a dále rozpracován jeho dcerou Annou Freudovou. V této práci budeme pracovat s druhým ne-psychoanalytickým významem, kterým si projekci vysvětlujeme jako určitý proces, kdy jedinec promítá svůj duševní obsah do dané skvrny.

Tzv. projekční technika zkoumá osobnost prostřednictvím respondentovy interpretace dané situace. Respondent odpovídá podle toho, jak situaci vidí, cítí. Reakce a způsob jeho odpovědi odpovídá jeho vlastnostem a vnitřnímu životu. Tato metoda byla prvně použita L. K. Frankem roku 1939 (Svoboda, Humpolíček & Šnorek, 2013). Šípek (2000) v knize udává, že o rok dříve (1938) byl tento pojem zmíněn v knize *Explorations in personality* od H. A. Murrayho. S projektivními metodami pracoval již Leonardo da Vinci, Sandro Boticelli, Francis Galton a Carl Gustav Jung, který prováděl asociační test (Dočkalová, 2018).

Cílem projektivní metody je poznání jedince na základě jeho osobnostních rysů. Jeho osobnostní rysy jsou zkoumány podnětem, který musí být neurčitý a málo strukturovaný. Čím obecnější a více neurčitý podnět je, tím více možných odpovědí založených na různém způsobu popisů může respondent uvést (Svoboda et al., 2013).

Každá tato metoda zahrnuje dva prvky. Prvním prvkem je zkoumaný – tedy vnímající subjekt; druhým prvkem je předložený podnět – vnímaný objekt. Tyto dva prvky jsou ve vztahu, že čím je vnímaný objekt konkrétnější, tím menší hraje úlohu vnímající subjekt a naopak (Sillamy, 2001). Testy vychází z mnohoznačného podnětu, a tak má jedinec možnost promítnout do podnětu kus „svého já“ (Nolen-Hoeksema et al., 2012). Šípek (2000) uvádí charakteristiku projektivních metod, jsou to klinické nástroje pro zhodnocení osobnostních rysů (jak vědomých, tak skrytých, nevědomých částí). Klíčovým prvkem je malá strukturovanost metod a „schovaného“ testování, ve kterých můžeme vidět vliv psychoanalytického přístupu. Význam schovaného testování chápeme jako testování, kdy jedinec neví, co přesně má odpovědět – právě v dotaznících to často respondenti rozpoznají, zatímco v projektivních metodách ne.

Výhodou těchto metod může být to, že klient neví, jak má odpovídat a neprohlédne, co daná metoda sleduje, tudíž zde nedochází ke záměrnému zkreslení. Další výhodou je testová situace, která nevyvolává pocit zkoušení (tak jako výkonové metody). Oproti tomu, nevýhodou je mnohoznačnost odpovědí, a tudíž i velký prostor pro kódování, který může být zkresleno zkoušejícím (Obereignerů, Čáp & Krausová, 2016). Častou kritikou projektivních technik je jejich validita, a tak je třeba si všímat jejich psychometrických přístupů (Šípek, 2000). Přes všechny výhody a nevýhody jsou projektivní metody používány pro „doplnění“ různých pracovních hypotéz (Obereignerů et al., 2016).

Svoboda a kol (2013) dělí projektivní metody na verbální, grafické a manipulační. Manipulační metody jsou metody volby, kterým je Lüscherův barvový test nebo Barevný pyramidový test. Grafické metody zahrnují Kresba postavy, Test kresby stromu a další. Verbální metody obsahují Slovní asociační experiment, Test ruky a Tematicko apercepční test apod. Zulligerův test společně s Rorschachovým testem řadí pod verbální metody. Ačkoliv jsou uváděny jako projektivní metody, tak ne vždy je v respondentově odpovědi přítomná projekce. Odpovědi jsou založené buď na percepční kvalitě, nebo na percepční kvalitě s projekcí (Dočkalová, 2018). Šípek (2000) dělí projektivní metody na verbální, apercepčně vizuální a expresivní metody. Zulligerův test je zde řazen pod metody apercepčně-vizuální, kterým se budeme v následující kapitole věnovat.

2.2. Metody na principu apercepčně vizuálním

Apercepční metody jsou založeny na mechanismu pareidolie (Šípek, 2000). Hartl a Hartlová (2010) pareidolii vymezují jako mechanismus, kdy jedinec reaguje na určitý podnět a ten si poté dotvoří „k obrazu svému“ pomocí fantazie – příkladem může být sledování oblak na obloze a „hra“, co nám připomínají.

Obereignerů a kol. (2016) k apercepčně vizuálním metodám řadí Rorschachovu metodu (a metody na podobném principu), Tematicko apercepční test, Rosenzweigův obrázkově frustrační test, Test vytváření příběhu a Test ruky.

Podstatným bodem je standardizace metod, která určuje přesně dané instrukce, postupy administrace, kódování, vyhodnocení, interpretace a relevantní normy (založené na výzkumech) (Weiner & Greene, 2017). Metoda nabývá hodnoty, pokud je standardizovaná, validní, reliabilní a je opakovatelná (Svoboda et al., 2013).

Zulligerův test společně s dalšími apercepčně vizuálními metodami se postupně vyvíjel jako projektivní metoda (Seitl, osobní sdělení červen 2020). Kritiky a označování těchto metod jako „pseudověda“ nebo poukazování na tyto metody jako na čtení z dlaně způsobilo to, že autoři a nadšenci do těchto metod přemýšleli, jak tyto metody lépe uchopit. Následně byl do metod zapojen přístup evidence-based, který je založen na důkazech (Weiner & Greene, 2017). Aktuálně je snaha tyto metody převést z tradičně idiografického přístupu do nomotetického přístupu, který porovnává data s normou s relevantními skupinami. Z hlediska formálního vymezení bylo dosaženo pokroku, avšak podle diagnostiky žádný pokrok nenastal. Důvodem by mohlo být to, že v psychologických praxích v současnosti pracují psychologové, kteří byli vzděláváni v idiografických systémech. Tato změna je generační otázkou (Seitl et al., 2018).

V kontextu evidence-based přístupu a vizuálně apercepčních metod, které se vyvíjejí tímto směrem, jsou: Hand test, Test nedokončených vět, Test sociálního zrání a Zulligerův test (Seitl et al., 2018). Se Zulligerovým testem pracujeme jako s metodou výkonové diagnostiky (Seitl, osobní sdělení červen 2020).

Zejména Rorschachova metoda má dobře propracovaný evidence-based přístup na základě Komprehenzivního systému (Exner et al., 2009) a R-PAS (Meyer et al., 2011).

Jelikož je Zulligerův test založen na principech Rorschachovy metody, bude v následujících odstavcích tato metoda představena.

2.2.1. Rorschachova metoda

Tato práce zkoumá souběžnou validitu Zulligerova testu. V případě, že chceme zkoumat Zulligerův tabulový test, je třeba představit Rorschachovu metodu, na jejíchž principech byl vytvořen (Zulliger, 1994). Rorschachova metoda je uchopena standardizovanými přístupy a interpretačními systémy – Komprehenzivním systémem (Exner et al., 2009), R-PAS (Meyer et al., 2011). Pokud v dnešní době psychologové pracují se Zulligerovým testem, používají ho tak, jako by pracovali s Rorschachovou metodou (Havlík, 2015).

Metoda obsahuje celkem 10 tabulí s inkoustovými skvrnami. Tabule I, IV, V, VI, VII jsou achromatické, tabule II, III zahrnují achromatické skvrny v kombinaci s červenou barvou a tabule VII, IX, X jsou chromatické (Svoboda et al., 2013).

Searls (2017) uvádí, že lidé tuto metodu často označují jako tzv. rentgen duše. Nicméně Rorschach ji takhle nikdy neoznačoval, vnímal ji spíše jako okno, které nám pomáhá odhalit cesty, jimiž nahlížíme či rozumíme světu.

Metoda byla vytvořena Hermannem Rorschachem, který ji uvedl v díle *Psychodiagnostika: diagnostický test založený na percepci* roku 1921. Rok po vydání nové percepčně kognitivní metody Rorschach zemřel. Po Hermannu Rorschachovi se metody ujali další autoři z hlediska svého přístupu, například Morgenthaler, Oberholzer, Roemer, Schafer, Behn-Eschenberg, Bohm, Beck, Klopfer, Rapaport, Piotrowski, Hertzová (Polák & Obuch, 2011). Práce těchto autorů se pak staly zdrojem pro „nový“ systém podle Exnera, který z těchto přístupů udělal syntézu. Exnerovou snahou bylo z Rorschachovy metody vytvořit psychometrickou metodu, a tak roku 1974 uvedl Komprehenzivní systém. Toto snažení vyústilo ve 4 revize Komprehenzivního systému a získání velké důvěry psychologů. Po úmrtí Exnera (roku 2006) rodina neposkytla práva ke Komprehenzivnímu systému, a tak Exnerovy kolegové (Meyer, Mihura, Erdberg, Viglione a Erard) pokračovali ve vyvíjení systému pod názvem Rorschach Performance Assessment System zvaný R-PAS. O syntézu různých přístupů se snažil již Ewald Bohm v Evropě (Lečbych, 2016).

Lečbych (2016) uvádí tzv. 5 linií přístupů k Rorschachově metodě z hlediska vývoje metody. První je přístup percepčně-kognitivní, který se zaměřuje na vztah mezi osobností a percepcí a případnou psychopatologií. Druhá linie je psychoanalytická, psychodynamická – toto nahlížení vypovídá o této metodě jako o projektivní (ne percepční jako jsme mluvili před tím a jak původní Rorschach tuto metodu zamýšlel). Třetí linie je vývojová, která se týká vývoje dětí. Čtvrtá linie psychometrická neboli evidence-based přístup tuto metodu chce standardizovat a validizovat. Poslední je pátá linie kolaborativní, která je užívána ke kvalitativnímu porozumění klienta v terapii či poradenství.

V této práci budeme manipulovat se Zulligerovým testem především z hlediska linie evidence-based, protože cílem dlouhodobého projektu na Katedře Psychologie UP v Olomouci je standardizace a validizace Zulligerova tabulového testu.

3. Zulligerův test

Hans Zulliger představil tento test roku 1948 jako Diapozitivní test inkoustových skvrn pro skupinovou administraci. Pro individuální administraci test uvedl roku 1954. Vytvořil ho na základě žádosti švýcarské armády, která potřebovala „rychlou“ metodu na rozdělení uchazečů důstojnické školy. Měla fungovat jako určitý „filtr“ a uchazeče označit za vhodné, nevhodné nebo problematické. Problematictí uchazeči absolvovali dále jinou metodu (například Rorschachovu metodu) (Dočkalová, 2018).

Můžeme konstatovat, že Zulligerův test mohl být zamýšlen jako rychlá screeningová metoda pro ušetření času a dalších nákladů, protože vhodní/nevhodní uchazeči byli rozřazeni, aniž by museli podstupovat náročnější neekonomické testování.

Kapitola se zabývá představením Zulligerova testu a jeho použití. Tato kapitola vychází z autorčiny bakalářské práce, ve které se tomuto tématu detailněji věnovala.

3.1. Charakteristika Zulligerova testu

Zpočátku byl aplikován na Zulligerův test tzv. Bohmův systém, s touto aplikací se můžeme setkat v Příručce Zulligerova testu od Zulligera (1994). Později Mattlar či Villemor-Amaral začali aplikovat na Zulligerův test Komprehenzivní systém. Tato práce se inspiroje jak Komprehenzivním systémem (například kategorie obsahu), tak R-PAS (inspirace r-optimalizované instrukce).

Zulligerův test se skládá ze 3 podnětových tabulí s inkoustovými skvrnami (Zulliger, 1994). Každá tabule má odlišný podnětový materiál. První tabule obsahuje kompaktní černobílou skvrnu. Druhá tabule se skládá z pěti barevných částí (červená, zelená, hnědá). Třetí tabule má celkem sedm skvrn v odstínech černé a červené barvy (Michal, 1998). Tyto tabule jsou v případě skupinové administrace promítány ve formě diapozitivu na plátno, zatímco v případě individuální administrace jsou tabule předkládány do rukou respondenta.

Administrace Zulligerova testu je kvalitně popsána v bakalářské práci autorky (Dočkalová, 2018) v kapitole 4.3. Druhy administrace Zulligerova testu. V následujícím odstavci shrneme nejdůležitější body této kapitoly.

Skupinová administrace **Zulligerova diapozitivního testu (ZDT)** byla původní forma použití testu pro vyšetření, které trvalo cca 15-20 minut. Respondenti se nacházeli společně v jedné místnosti, kde jim byl promítán podnětový materiál. Každý respondent měl svůj záznamový list, do kterého nejprve zaznačil své osobní údaje. Vypadalo to tak, že se po zadání instrukce zhasla světla a respondentům byla promítnuta Tabule I. cca na 12-15 sekund, poté se rozsvítilo a respondenti mohli zaznačit své odpovědi s polohou a lokalizací, to se poté opakovalo s Tabulí II. a Tabulí III. Výhodou skupinové administrace je jejich ekonomičnost a úspora času a jiných nákladů. Mimo ZDT existuje pro skupinovou administraci ještě **Zulligerův tabulkový test**, který se používá v poradenství či psychoterapii. Jedná se o to, že skupina o cca 5-8 lidech (nebo pár) diskutuje o odpovědi na danou tabuli. Můžeme si to představit tak, že skupina (pár) vždy dostane jednu tabuli a společně mají za úkol se domluvit – shodnout na jedné společné odpovědi. Poradce/psychoterapeut sleduje (ne)spolupráci a proces projevů jedinců ve skupině. Následně analyzuje jejich chování, projevy a danou interpretaci testu. Individuální administrace vznikla jako druhá možná varianta tohoto testu a je nazývána jako **Tafeln-Z-Test** či **Zulligerova tabulová forma (ZTT)**. Administrace se pohybuje kolem 10-15 minut. Je třeba dbát na standardnost testování, aby zde nenastalo zkreslení examínátorem (vzhled, projev, typy otázek) či prostředím. Hans Zulliger se zabýval oběma typy administrace, zatímco Michal se věnoval pouze individuální. Výhodou individuální administrace je osobní kontakt (část doptávání se) (Dočkalová, 2018).

Mnoho respondentů si myslí, že cílem testu je zkoumat jejich fantazii. Tato myšlenka je mylná, protože je zkoumána hlavně jejich percepce (proto spíše percepční metoda než projektivní, jak bylo výše zmíněno). Pro vyhodnocení je důležité doptávání se, kdy administrátor zjišťuje, jakým způsobem respondent viděl danou odpověď. To je mnohem důležitější než to, co respondent viděl (Zulliger, 1994).

Nicméně je třeba myslet i na to, že parametr obsahu (co viděl) je také skór, který má vliv na výsledek interpretace testu. Tímto se dostáváme k další podkapitole, kde si uvedeme parametry a skóry Zulligerova testu.

3.2. Kódování Zulligerova testu

Získané odpovědi na inkoustové skvrny jsou začátkem pro kódování daného protokolu. Každá kategorie používá skóry pro zaznamenání odpovědí. Zulliger (1969, 1994)

používá pro kódování protokolu německé značky z Bohmova systému. S ideou aplikovat Exnerův Komprehenzivní systém na Zulligerův test přišel v 90. letech profesor Mattlar ve Finsku. Vytvořil *Zulligerův pracovní sešit s aplikací Rorschachova Komprehenzivního systému*, kde nalezneme již známé anglické zkratky kódů (Mattlar et al., 1993).

Analýza protokolu se věnuje pěti kategoriím, které v následujících odstavcích stručně uvedeme: lokalizace, vývojová kvalita, determinanty, kvalita formy, obsahy, populární odpovědi a specifické fenomény.

3.2.1. Lokalizace

Kód lokalizace se soustředí na to, zda odpověď zahrnuje celou skvrnu či část skvrny v tabuli. Pokud odpovídáme celou skvrnou, jedná se o celek (W). Pokud odpovídáme částí skvrny, jedná se o detail, který může být obvyklý, nebo neobvyklý. Rozdílem je to, že obvyklý detail (D) je ten, který se vyskytnul alespoň v 5 % protokolů (Mattlar et al., 1993). Pokud respondent do odpovědi zahrne bílý prostor (S), kódujeme ji jako WS, DS či DdS (Exner et al., 2009). Michal (1998) uvádí, že kategorie lokalizace se zaměřuje na tzv. apercepční modus. V sešitě (Mattlar et al., 1993) jsou uvedeny a rozpracovány navržené lokalizace.

3.2.2. Vývojová kvalita

Vývojová kvalita se věnuje kvalitě zpracování informací při vytváření odpovědi. Odpověď respondenta může být složena z jednoho nebo více objektů, které mohou být ve vzájemném vztahu. Objekt může být popsán konkrétně (se zahrnutím určitého tvaru) nebo nemusí mít nárok na tvar. Vývojová kvalita se dělí na čtyři kódy: syntetická (+), obyčejná (o), syntetická-vágní (v/+) a vágní (v) odpověď (Exner et al., 2009).

3.2.3. Determinanty

Determinanty vypovídají, jakým způsobem jedinec vidí danou odpověď. Ty mohou být determinovány jednotlivě, nebo v kombinaci (Michal, 1998). Zulliger (1969) rozlišuje celkem 4 determinanty: tvarová determinanta, pohybová determinanta, barvová determinanta a šerosvit.

Pro naši práci jsou Zulligerovy determinanty nedostačující, posuzujeme odpovědi z hlediska determinant Komprehenzivního systému (Exner et al., 2009):

- Tvar
- Pohyb
- Chromatická determinanta
- Achromatická determinanta
- Difúzní stínování
- Textura
- Vista
- Tvarová dimenzionalita
- Páry a zrcadlení

V praktické části práce se zaměřujeme především na chromatické determinanty, pohybovou (lidskou, pohyb objektu), achromatickou, difúzní stínování, texturu a vistu.

3.2.4. Tvarová kvalita

Tvarová kvalita vypovídá o tom, zda oblast zahrnutá v odpovědi je v souladu s danou oblastí. Dělí se na čtyři kódy: obvyklá – propracovaná (+), obvyklá (o), neobvyklá (u) a mínus (-). Poslední kód zahrnuje nepřiměřené odpovědi (Exner et al., 2009).

V Zulligerově testu jsme ke zjištění tvarové kvality použili nepublikovaný rukopis – *Lokalizační tabulky a seznamy odpovědí* (Nový, nedat.).

3.2.5. Obsahy

Mattlar a kol. (1993) uvádí v sešitě tyto obsahy: abstrakce, anatomie, zvířecí obsah, abstraktní umění, nestrukturované umění, lidský obsah, krajina, příroda, scéna.

Michal (1998) pracuje s těmito obsahy: zvíře; část zvířecího těla; postava lidská, pohádková, mýtická; část postavy; rostlina; předmět, objekt, věci; příroda; mapa, zeměpisná; anatomie. V případě chybějícího obsahu Michal (1998) doporučuje konkrétně zaznamenat – například obsahy typu – sex, jídlo, krv, oheň, zem. Zulliger (1994) v příručce uvádí ještě 2 obsahy, scéna a ornament, které v předchozí příručce chyběly (Michal, 1998).

V našem kódování používáme kategorie podle Komprehenzivního systému (Exner et al., 2009):

- Člověk (celá postava)
- Člověk (fiktivní, mytologický)
- Detail člověka
- Detail člověka (fiktivní, mytologický)
- Lidská zkušenost
- Zvíře (celé)
- Zvíře (fiktivní, mytologické)
- Detail zvířete
- Detail zvířete (fiktivní, mytologické)
- Anatomie
- Umění
- Antropologie
- Krev
- Botanika
- Oblečení
- Mraky
- Exploze
- Oheň
- Jídlo
- Geografie
- Domácnost
- Krajina
- Příroda
- Věda
- Sex
- Rentgen
- Idiografický obsah

3.2.6. Populární odpovědi

Populární odpovědi jsou známkou častosti výskytu (Mattlar et al., 1993). Komprehenzivní systém Rorschachovy metody uvádí, že populární odpovědi je právě odpověď 33 % populace (Exner et al., 2009).

Populárním odpovědím a vyzývacímu charakteru skvrn Zulligerova testu se věnovala diplomová práce Veroniky Hasoňové (2019) – nyní si uvedeme stručně její zjištění populárních odpovědí, blíže se touto prací budeme zabývat v poslední kapitole, která se týká realizovaných výzkumů.

Hasoňová (2019) uvádí tyto populární odpovědi na tabule Zulligerova testu:

Tabule I

W: brouk, nelétající hmyz (brouk, pavouk, klíště)

D1: list (javorový)

Tabule II

D1: zvíře (nespecifické), hmyz (brouk, housenka, veš, kobylka, mravenec, včela)

DS: páteř/kostra

Tabule III

D1: létající hmyz (motýl, vážka)

D3: lidská postava, fiktivní postava (strašidlo, čert)

3.2.7. Specifické fenomény

Odpovědi mohou obsahovat i určité zvláštnosti, kterými může být perseverace, imprese, infantilní abstrakce (Michal, 1998). Může obsahovat i kontaminaci, která není tak častá. Pod tuto oblast je zařazován i tzv. barvový šok (Zulliger, 1994).

Komprehenzivní systém používá 15 speciálních skóru, kam řadíme neobvyklé verbalizace, perseverace, speciální obsahové charakteristiky, odpovědi s lidskými reprezentacemi, personalizované odpovědi a speciální barvové fenomény (Exner et al., 2009).

3.3. Aplikace Zulligerova testu

Zulligerův test má široké využití v různých oblastech už jen z toho důvodu, že může být administrován jak jednotlivci, tak skupině. Může být administrován jak dospělým, tak dětem. Švancara a kol (1980) Zulligerův test doporučuje zvláště u dětí, protože děti toto testování neunavuje, na rozdíl od Rorschachovy metody obsahuje pouze 3 tabule, a tak je pro ně Zulligerův test vhodnější.

Dokonce Smékal v úvodu Příručky Zulligerova testu (Michal, 1998) věří, že jeho zpracování Zulligerova testu bude efektivní nástroj pro diagnostiku a tuto metodu společně s Rorschachovou metodou přirovnává k rentgenu forem duše. Michal (1998) tvrdí, že Zulligerův test je kratší varianta Rorschachovy metody, jelikož Zulliger vytvořil podnětový materiál, který je analogický k podnětovému materiálu Rorschachovy metody.

Zulliger (1994) vidí přínos metody v oblasti vrozených a získaných vlastností, případných patologických projevů. To znamená, že nám zprostředkuje náhled na tzv. dynamickou sféru jedince, ze které zjistíme, zda je jedinec spíše typ racionalistický, emotivně-fantazijně-smyslový či libidózního prožívání. Zjistíme, zda daný respondent

směřuje k extravertnímu či introvertnímu prožívání. Dále nám metoda může naznačit směr pro inteligenci, myšlení a znalosti jedince.

Jak už bylo řečeno, mimo vojenskou personalistiku byl Zulligerův test využíván ve vrcholovém sportu či v oblasti psychologie práce a organizace. Bolcek (2017) také zkoumal možnost aplikace Zulligerova testu v personalistice. Viděl zde přínos této metody v tom, že uchazeči o dané pracovní místo neví, jak mají odpovědět, tudíž zde nehrozí zkreslení odpovědi uchazečem, přeceňování či snaha zalíbit se.

Havlík (2015) zdůrazňuje využití Zulligerova testu v dopravní psychologii. Pracuje s ním v tomto oboru již více než 45 let. Uvádí, že tento test je schopen zachytit určité nuance a předpovědět lidskou reakci ve stresových situacích (v tomto případě při dopravních nehodách). Gabriel a Novák (2008) vidí možnost využití Zulligerova testu v diagnostice v oblasti náhradní rodinné péče. Mimo jiné nám metoda může být nápomocná při volbě budoucího povolání u dospívajících, tedy v kariérovém poradenství (Havlík, 2015).

Testcentrum-Hogrefe (nedat.) nabízí Zulligerův tabulový test jako pomocnou metodu ke screeningovému vyšetření. Koupě testu se zde pohybuje kolem 2 000 korun českých.

Závěrem této podkapitoly můžeme konstatovat, že tato metoda má velký potenciál při využití v různých oblastech psychologie – psychologie práce a organizace, dopravní psychologie, kariérovém poradenství či (dětské) klinické psychologii. Přestože má metoda velký potenciál, je třeba vždy myslet na další doplňující metodu, která hypotézu ze Zulligerova testu podpoří či nikoliv.

4. Vybrané determinanty ve vztahu k osobnostním rysům extraverte a neuroticismu v Zulligerově a Rorschachově metodě

V této kapitole budou představeny determinanty, kterým se budeme věnovat v praktické části práce. Následující podkapitoly jsou rozděleny podle rysů. Z hlediska extraverte se budeme věnovat chromatické a lidské pohybové determinantě. V případě rysu neuroticismu se budeme zabývat determinantou pohybu objektu, achromatickou a odstínovou determinantou (difúzní stínování, textura, vista).

Jelikož je Zulligerův test založen na principech Rorschachovy metody, jsou kódy stejné. Může se však lišit jejich interpretace. Rorschachova metoda je podložena propracovanými systémy a standardizovaným přístupem k vyhodnocování, které jsou psychometricky ukotveny, těmi jsou například Komprehenzivní systém (Exner et al., 2009), R-PAS (Meyer et al., 2011). Zulligerův test je popsán v příručkách Zulligerova testu jako „kratší varianta“ Rorschachovy metody (Michal, 1998). Nikde nejsou uvedeny evidence-based výzkumy, který by validizovaly používání Zulligerova testu. Jeotázkou, zda Zulligerův test může vypovídat o stejných interpretacích, když má odlišný podnětový materiál. To zkoumali Villemor-Amaral, Pianowski a Carvalho (2016) a navrhli vztah pro zkoumání odlišností tabulí Rorschachovy metody a Zulligerova testu. Ten vypadá následně:

$$\frac{R}{10x} = \frac{Z}{3} * 100$$

R je proměnná Rorschachovy metody a je dělena 10 (počtem tabulí v Rorschachově metodě). Z je proměnná Zulligerova testu a je dělena 3 (počtem tabulí Zulligerova testu). Z/3 je násobeno 100 z důvodu celkového počtu 10 tabulí v Rorschachově metody jako 100%. X je zvolený faktor, který chceme zkoumat (Villemor-Amaral et al., 2016). Pokud chceme zkoumat konkrétně výskyt chromatické determinanty, jako proměnnou R zvolíme počet Rorschachových tabulí, na kterých se vyskytuje chromatická determinanta, a u proměnné Z zvolíme počet Zulligerových tabulí, na kterých se také vyskytuje chromatická determinanta. X pak bude koeficient, který nám říká, o kolik daná metoda chromatickou determinantu vyzývá více.

4.1. Rys extraverze

Rys extraverze je v Rorschachově metodě popisován chromatickou a lidskou pohybovou determinantou. Ty, vypovídají o přístupu jedince ke světu a jeho zdrojích. Lidská pohybová determinanta je znakem přístupu ke světu prostřednictvím myšlení, zatímco chromatická determinanta je znakem přístupu afektivního prožívání (Polák & Obuch, 2011).

Následně si přiblížíme chromatickou a lidskou pohybovou determinantu, poté zde uvedeme kompozitní proměnnou typu prožívání, který je označován jako Erlebnistypus.

4.1.1. Chromatická determinanta

Chromatickou determinantu volíme v případě, že respondent odpověděl barvou skvrny. Při kódování používáme tyto kódy: FC, CF, C. Rozhodujeme se, do jaké míry je v barvové odpovědi přítomen (nepřítomen) tvar (Exner et al., 2009).

Chromatická determinanta vypovídá o větší spontánnosti (v porovnání s pohybovou determinantou). Je to z důvodu, že jedinec odpoví „lehce“ barvou skvrny. To souvisí s určitou emoční reaktivitou, kdy jedinec vidí barvu, a tak řekne chromatickou odpověď (Meyer et al, 2011).

Jelikož se chromatická determinanta dělí na FC, CF a C. Můžeme z toho interpretovat, jakou úlohu hraje tvar v chromatické odpovědi. Do jaké míry má daná odpověď určitý požadavek na strukturu či nikoliv. Při interpretaci to znamená, jak velkou máme kognitivní kontrolu při zvládnání situací (Meyer et al, 2011). Svoboda a kol. (2013) píše, že čisté chromatické determinanty vypovídají o impulzivité, nepřizpůsobivosti jedince. Chromatická determinanta, kterou určuje tvar (FC) vypovídá o kontrole nad emocemi, nicméně vyšší počet těchto odpovědí může značit o konformitě.

Zulliger (1994) tvrdí, že chromatické determinanty vypovídají o aktivitě jedince. V případě odpovědi s chromatickou determinantou, kde je dominantní tvar, existuje přirozená afektivita – jedinec umí projevit vhodně city. V případě, kdy tvar je sekundární – jedinci jsou více „podřízeni“ svým emocím a mohou být labilní. Michal (1998) poukazuje také na determinantu a její vztah k emocím.

Malone, Stein, Slavin-Mulford, Bello, Sinclair a Blais (2013) provedli výzkum v oblasti chromatické barvy. Cílem studie bylo zkoumat vztah mezi chromatickou determinantou a modulací afektu. Výzkumný soubor zahrnoval celkem 88 respondentů, kteří měli klinickou diagnózu (depresivní, bipolární, úzkostnou nebo psychotickou poruchu). Každý respondent absolvoval Rorschachovu metodu, polostrukturované klinické interview, 2 osobnostní inventáře, z nichž jeden byl NEO-FFI, který vychází z Pětifaktorového modelu osobnosti. Jelikož náš výzkum pracuje také s osobnostním inventářem, zaměřili jsme se na relevantní výsledky. Autoři prostřednictvím korelace zkoumali vztah mezi pěti dimenzemi a jednotlivými chromatickými determinantami (FC, CF, C). Na vzorku o 77 respondentech autoři zjistili následující korelace: mezi dimenzí otevřenosti vůči zkušenosti a FC a C; mezi dimenzí neuroticismu a CF; mezi dimenzí Extraverze a C.

Malone a kol. (2013) ve studii pracovali s chromatickou determinantou jako s 3 izolovanými typy (FC, CF, C) nebo jako s jejich celkovým součtem (FC+CF+C) nebo jako součtem CF+C. Nikde jsme zde nenalezli výzkum chromatické determinanty v tradičním provedení váženého součtu $W_{SumC} = 0,5FC + 1CF + 1,5C$ podle Rorschacha (1951).

Podle výše zmíněných poznatků pro naši práci předpokládáme souvislost mezi škálou extraverze a výskytem chromatické determinanty.

4.1.2. Lidská pohybová determinanta

Lidskou pohybovou determinantu značíme M. Kód používáme tehdy, když se u respondenta v odpovědi objeví lidský pohyb. Lidský pohyb se může vyskytnout u neživých objektů, zvířat (provádějící lidskou aktivitu) nebo postavy lidem podobné (duchové, skřítky, čerti apod.). Dalším případem jsou emoce či smyslová zkušenost, které také kódujeme M. Lidský pohyb dělíme na aktivní a pasivní (Exner et al., 2009).

Pohybovými determinantami v Rorschachově metodě jsou lidský pohyb, zvířecí pohyb a pohyb neživých objektů. Pokud na otázku, co by to mohlo být, řekneme odpověď s pohybovou determinantou, značí to o mentálním procesu, který v danou chvíli musel u jedince proběhnout. Tento mentální proces vyžaduje určitou schopnost a kapacitu jedince (Meyer et al., 2011). V Zulligerově příručce je pohybová determinanta interpretována jako „*stupeň niternosti, schopnosti vnitřního prožívání, introvertní faktory.*

Do sebe obrácené, rozvážené (opatrné), zamýšlené, těžkopádně uvažující, umělecké povahy mají relativně hodně B.“ (Zulliger, 1994, 25).

Zulliger (1969) vnímal lidskou pohybovou determinantu také jako ukazatel vnitřního života jedince a jeho kreativní imaginace. Vyšší počet lidského pohybu je v Zulligerově testu charakteristický také pro introverzivní prožívání jedinců. Je to znakem určité kreativní síly, která může být pro jedince latentní.

Tato determinanta nám poskytuje informace, jak jedinec vnímá sám sebe, ostatní a interpersonální vztahy (Polák & Obuch, 2011). Lidský pohyb je zvláště cenný, protože přináší informace o vnitřním životě jedince, jeho sociální percepci a interpersonálních interakcích (Weiner, 2003). Lidská pohybová determinanta je založena na představivosti lidské aktivity. Tato charakteristika vypovídá o určité empatii či identifikaci s ostatními, což vyžaduje vyšší vnímavost, všímavost a smysluplnost (Meyer et al., 2011).

Určité charakteristiky je možné vysledovat i u zvířecí pohybové determinanty. Je třeba si pak klást otázku, jaký to dělá subjekt (kdo?), jakou činnost dělá (co?) a jaký je celý charakter dané interakce (Polák & Obuch, 2011). Svoboda a kol. (2013) píše, že lidské pohyby nalézáme u lidí kreativních, inteligentních a introvertních.

Lidské pohybové determinantě se věnoval Piotrowski v kontextu mezilidských vztahů. Vymezil váhavost, průbojnost a poddajnost jako tři životní role. Rozdělil determinantu do 6 typů v závislosti na třech životních rolích: extenzní M, flexní M, blokováno M, M v postoji, komplexní M, typ dM (Piotrowski, 1957, in Seitl & Lečbych, 2016)

Seitl a Lečbych (2016) provedli studii, která se věnuje vztahům mezi lidskou pohybovou determinantou a interpersonální adaptací (i v kontextu sebepercepce). Zkoumaným vzorkem byli respondenti ve věku 20-59, kteří byli rozděleni do skupin podle daných kvót věku, rodu a vzdělání. V rámci lidské pohybové determinanty autoři přišli se zjištěním, že tato determinanta byla více zastoupena u dospělých jedinců, kteří měli středoškolské vzdělání s maturitou než u těch, kteří měli středoškolské vzdělání bez maturity. Lidská pohybová determinanta zde korelovala se skóry Hand testu, které zahrnovaly tzv. akční tendence. V Rorschachově metodě byla dále zjištěna slabá korelace, že lidé s vyšší emoční empatií říkali více odpovědí založených na lidském pohybu.

Poznatky ze studie v rámci lidské pohybové determinanty se vztahují ke kvalitě formy, pohybům aktivním/pasivním a speciálním skórum kooperace a agrese.

V našem výzkumu nás zajímá souvislost mezi škálou extraverze a výskytem lidské pohybové determinanty.

4.1.3. Typ prožívání

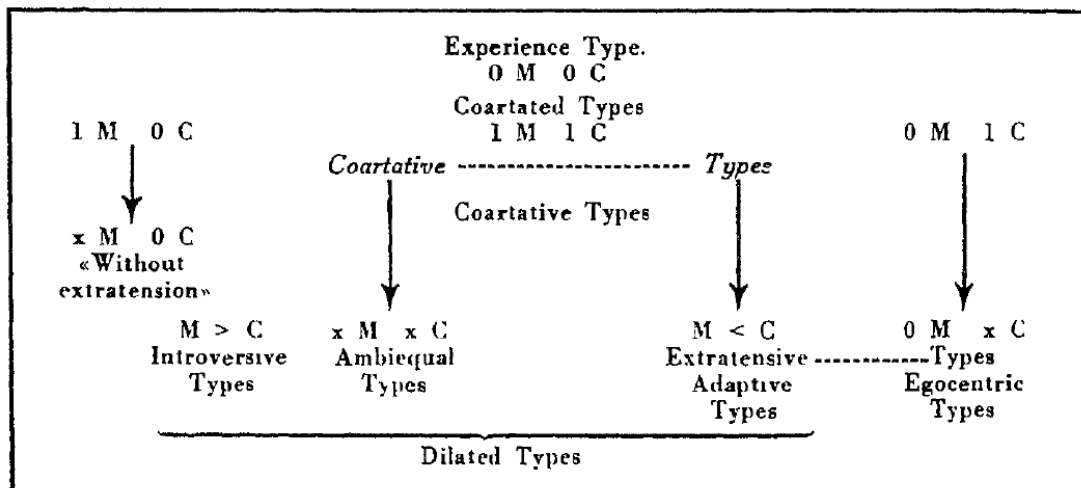
Typ prožívání alias Erlebnistypus (= EB) je kompozitní proměnná, která je vyvozena z poměru determinant. Je zde uvedena, protože na základě výše zmíněných determinant (chromatická a lidská pohybová determinanta) a jejich směru je odvozen typ prožívání jedince. Dalším důvodem je i to, že v praktické části máme výzkumnou otázku č. 3, která je založena také na tomto principu.

H. Rorschach (1951) popsal na základě svého výzkumu typ prožívání neboli Erlebnistypus (Erlebnistypus je německý překlad typu prožívání). Ten je dán poměrem součtu lidské pohybové determinanty (M) a váženým součtem chromatických determinant (WSumC). Vážený součet chromatických determinant je důležitý, protože každá determinanta (FC, CF, C) má odlišnou váhu v odpovědích: 1 CF = 1; 1 FC = 0,5; 1 C = 1,5. Celkový vzorec výpočtu typu prožívání vypadá následovně: $EB = M : (0,5FC + CF + 1,5C)$. Teprve po výpočtu obou stran poměru začíná zkoumání výše hodnot a následná interpretace. Rorschach (1951) uvádí mnoho případů s různými hodnotami, které souvisí s různými rysy, diagnózami. Na základě poznatků definoval 4 extrémní možnosti:

- nemáme (chybí) hodnoty M, WSumC, jsou nulové
- máme mnoho hodnot M, WSumC
- máme hodnotu M, hodnota WSumC chybí
- máme hodnotu WSumC, hodnota M chybí

Na základě těchto 4 extrémních možností dále rozdělil jedince podle typu poměru EB do skupin, které uvádí obrázek č. 1. Jedná se o ambitentní typ, introverzivní typ, introverzivní typ bez extraverze, extratenzivní adaptivní typ, extratenzivní egocentrický typ.

Obr. č. 1: Poměry typu prožívání podle Rorschacha (Rorschach, 1951, 86)

Polák a Obuch (2011) prezentují, že se Erlebnistypus věnuje tomu, jak jedinci v dané situaci reagují a jakou zvolí strategii pro zvládnutí dané situace. Flexibilita a konzistentnost určuje povahu typu prožívání. Typ prožívání počítají EB stejně jako H. Rorschach (poměr lidské pohybové determinanty a vážený součet chromatických determinant). Interpretace, jaký typ prožívání jedinec zažívá, je odlišná. V Komprehenzivním systému můžeme mluvit o typu prožívání extratenzivním či introtenzivním v případě, že jedna strana poměru je alespoň o 2 body vyšší (Polák & Obuch, 2011). Na obrázku č. 1 můžeme vidět, že Rorschach typ prožívání rozlišoval pouze podle hodnoty dané strany a bez kritérií, o kolik bodů je daná strana větší (Rorschach, 1951). Polák a Obuch (2011) dodržují podmínky Rorschacha, že obě strany hodnot poměru musí být nenulové.

Na základě výše zmíněných podmínek EB rozlišují na ambitentní, extratenzivní, introtenzivní prožívání, které může být v kombinaci s vyhýbavým stylem, nebo pervazivním stylem (Polák & Obuch, 2011). Weiner (2003) tvrdí, že právě styl ambitentního prožívání se mnohem více vyskytuje u mladších do cca 15 let, kteří jsou zatím v procesu zrání, a tak se jejich styl (sebe)zvládnání teprve vyvíjí.

Zulliger (1969) se inspiroval Rorschachem, tudíž v Zulligerově testu nalezneme také typ prožívání (Experience balance). Pokud se v protokolu nachází více pohybových determinant, můžeme uvažovat o introverzivním prožívání. To mohou být lidé, kteří mají tvůrčí a abstraktní myšlení, často to bývají umělci, programátoři či teoretici. Vyšší strana váženého součtu chromatických odpovědí značí naopak extratenzivní prožívání. To je charakterizováno tím, že tito lidé mají zájem orientován spíše na sociální prostředí

(Zulliger, 1994). Introverzní a extraverzní prožívání je třeba brát jako dva izolované koncepty, nejsou k sobě ortogonální (Zulliger, 1969).

V naší práci budeme následovat EB podle pravidel Komprehenzivního systému (Polák & Obuch, 2011), kdy jedna strana poměru je minimálně o 2 body vyšší a zároveň není menší strana poměru rovna 0.

4.2. Rys neuroticismu

Rorschachova metoda používá pro ukazatele neuroticismu determinantu pohyb objektu, achromatickou determinantu a odstínové determinanty (difúzní stínování, textura a vista) (Polák & Obuch, 2011).

Z hlediska achromatické determinanty a odstínových determinant nalezneme v Zulligerově testu pouze determinantu šerosvitu, která sleduje dysforické kolísání nálad. To znamená, že v případě výskytu šerosvitu bez určitého tvaru může být u jedince prožívána depresivnost (Zulliger, 1994). Sklon k úzkostlivosti pro tuto determinantu je charakterizován i v Michalově příručce (Michal, 1998). Pro náš výzkum je však tento popis determinanty nedostatečný, a tak budeme popisovat determinanty podle Komprehenzivního přístupu a R-PAS Rorschachovy metody.

4.2.1. Pohyb objektu

Pohyb objektu značíme m. Tento kód volíme v případě, že respondent řekne pohyb neživého objektu v odpovědi. Tento pohyb můžeme dělit na aktivní nebo pasivní (Exner et al., 2009).

Je v pořádku, že protokol obsahuje pouze 1 pohyb objektu nezávisle na věku. Problém může nastat, pokud je výskyt pohybu objektu v protokolu vyšší jak jedna. Tato determinanta je závislá na situačním stresu. Pokud jedinec zažívá nepohodu a je v rozporu se sebou a svým chováním nebo zažívá bezmoc, determinanta pohybu objektu to zaznamená a je zvýšená (Polák & Obuch, 2011). Svoboda a kol (2013) označuje tuto determinantu za ukazatel napětí, stresu. Weiner (2003) uvádí, že pohyb objektu (m) zobrazuje jedincovu mezilidskou orientaci. To potvrzuje následujícím příkladem, kdy respondent odpovídal na Tabuli X: *to je něco, co se rozpadá na části...* Při zaměření se na celý protokol, vyskytovalo se zde frekventovaně popisování pohybů objektů jako padání,

klesání, ochabování, exploze. Weiner píše, že nejprve bychom si mohli říci, že jedinec je fascinován padáním, ale při druhém prozkoumání zjišťujeme depresivní sklony či obavy ze stárnutí – to můžeme sledovat především u starších osob. Pohyb objektu je charakteristický pro starosti, obavy ze ztráty nebo ztráty sebekontroly. U respondentů s vysokým výskytem pohybu objektu můžeme sledovat nebezpečné, nevhodné či destruktivní chování (Weiner, 2003).

Pokud zcela chybí determinanta pohybu objektu v protokolu, znamená to, že jedinec nedává tolik pozornosti tomu, co se děje kolem něho nebo zkrátka neřeší tolik věcí, nad kterými nemá kontrolu. Někdy to může vypadat jako lhostejnost, nebo to může být vědomí toho, že nad některými situacemi má malou kontrolu (Polák & Obuch, 2011).

4.2.2. Achromatická determinanta

Achromatická determinanta se dělí na 3 typy v závislosti na tvaru – C', C'F, FC'. Tuto determinantu volíme v případě, že jedinec odpoví slovy černá, bílá, šedá (Exner et al., 2009). V Komprehenzivním systému je tato determinanta interpretována pro vědomé potlačování afektu (Polák & Obuch, 2011). Weiner (2003) prezentuje zvýšený výskyt achromatické determinanty jako ukazatel pocitů smutku, psychické sklíčenosti, trudnomyslnosti a pochmurnosti. Temné barvy mohou svědčit o temném postoji, perspektivě (Meyer et al., 2011). Svoboda a kol. (2013) z hlediska psychodiagnostiky determinantu dává do kontextu s psychosomatickými poruchami, depresivitou či obsedantně-kompulzivní symptomy.

Běžná četnost achromatické determinanty v protokolu je rovna jedné jak u dětí, tak u dospělých. Pokud se objeví v protokolu 2 a více achromatických determinant, vypovídá to o pocitu smutku, neštěstí, bolesti či tenzi. Míra podílu tvaru udává, zda je smutek pod kontrolou či nikoliv. Není ekvivalentní pro úzkost (Polák & Obuch, 2011). Pokud má respondent v celém protokolu více determinant a obsahů, tak může achromatická determinanta svědčit o otevřenosti rozsahu emočních zkušeností (Meyer et al., 2011).

4.2.3. Odstínové determinanty

Odpovědi s odstínovými determinantami značí o tom, že skvrna v jedincovi vzbudila určité rozrušení či inkonzistenci. V Rorschachově metodě se součet odstínových

determinant nazývá SumShd, do anglického jazyka se překládá jako Shading (Meyer et al., 2011).

Schachtel (1966, in Meyer et al., 2011) prezentuje, že odstínové determinanty a achromatická determinanta jsou příznačné pro ztrátu „percepčního kormidla“. To znamená, že skvrna v jedincovi vyvolala pochybnost, nejistotu či úzkostnost. Můžeme na tuto determinantu nahlížet jako na indikátor citlivosti úzkostnosti. Pro správnou interpretaci je v protokolu třeba vnímat i další kódy a proměnné (Meyer et al., 2011).

V dalších odstavcích si uvedeme zástupce odstínových determinant, kterými jsou: difúzní stínování, textura a vista.

Difúzní stínování

Determinanta difúzního stínování se dělí na 3 kódy podle přítomnosti tvaru: Y, YF, FY. Jedná se o případy, kdy respondent odpoví, že je skvrna světlá, tmavá nebo temná (Exner et al., 2009). Difúzní stínování zahrnuje členění stínových znaků skvrn. Výskyt 2 a více determinant difúzního stínování v protokolu svědčí o pocitech beznaděje (Weiner, 2003). Konkrétně difúzní stínování souvisí s úzkostí a zvýšeným stresem. „*prožitok bezmoece a rezignace*“ (Svoboda et al., 2013). Vyšší výskyt difúzního stínování v odpovědích je závislý na množství prožívaného stresu. V případě horší kontroly je zde malý či žádný podíl formy. Tato determinanta se liší podle dalších rysů jedince (Polák & Obuch, 2011).

Textura

Determinanta textury se dělí na 3 kódy, které jsou ovlivněné přítomností tvaru: T, TF, FT. Charakteristickým znakem textury je taktilní odpověď, která může být vyjádřena slovy jako drsný, měkký, hebký apod. (Exner et al., 2009). Determinanta je určena psychickým či fyzickým dotýkáním se něčeho nebo někoho. Přítomnost textury v protokolu respondenta souvisí s tím, že daná osoba chce/potřebuje kontakt s druhými. Textura je spojována s adaptivní kapacitou blízkostí, intimitou a mezilidského vztahu (Weiner, 2003). Běžná (zdravá) frekvence textury v protokolech se rovná jedné. Nepřítomnost textury znamená narušení vytvářet blízké vztahy s druhými. Tyto osoby mohou mít vztah, který je popisován jako chladnější (s odstupem) (Polák & Obuch, 2011).

Pokud protokol obsahuje více determinant textury, jedinec může hledat emoční blízkost nebo mít problémy v přizpůsobení se. Na texturu mohou mít vliv i okolnosti situace, například smrt/ztráta blízké osoby, ztráta vztahu či objektu. Osoby touží získat zpět to,

o co přišli, a tak může nastat emoční tíseň (Polák & Obuch, 2011). Z hlediska psychodiagnostiky může být vysoký počet textury v protokolu jako ukazatel závislé tendence či nezdravé citlivosti v kontextu interpersonálních vztahů (Svoboda et al., 2013).

Vista

Determinanta vistry se dělí na 3 kódy opět podle přítomnosti tvaru: V, VF, FV. Jedná se o takovou odpověď, která prostřednictvím odstínu budí dojem hloubky, rozměrnosti (Exner et al., 2009). Tato determinanta je málo obvyklá, očekáván je nulový výskyt determinanty vista. Jedna vista v protokolu poukazuje na tíseň, lítost, výčitky či pocity viny (Polák & Obuch, 2011). Pokud se alespoň jedna vista objeví v protokolu, souvisí to se sebekritickým postojem, který roste (včetně negativních myšlenek a sebenenávistí) s dalším výskytem determinanty vista (Weiner, 2003). Osoby s výskytem vistry pracují s negativní introspekci, mohou prožívat méněcennost, nedostatečnost. Zvýšený počet vistry může značit depresi či možné nebezpečí sebevraždy. (Svoboda et al., 2013).

Meyer a kol. (2011) determinantu interpretuje jako odstup osoby od sebe sama. Upozorňují na předchozí interpretace, které vistu označují hlavně ve vztahu negativního přístupu. Autoři uvádí, že může nastat možnost, kdy vista nemusí být interpretována negativně. Například když má dospělý/dítě nízké IQ, odpověď prostřednictvím vistry pro ně může být kognitivním vrcholem. Mohou nastat případy, kdy vista nemusí být nutně problematická nebo se nemusí týkat pouze introspekce.

5. Realizované výzkumy zabývající se Zulligerovým testem

V následující kapitole budou přiblíženy realizované výzkumy zabývající se Zulligerovým testem. Nejprve představíme výzkumný tým Zulligerova testu, který nalezneme na Katedře Psychologie v Olomouci, v České republice se této problematice věnuje nejintenzivněji. Dále představíme A. E. Villemor-Amaral a její výzkumný tým z Brazílie. Důvodem je stěžejní článek z roku 2016, ze kterého jsme v práci čerpali. Poté se zaměříme na C. E. Mattlara a jeho výzkumnou skupinu ve Skandinávii. Mattlar přišel s „revoluční“ myšlenkou aplikace Komprehenzivního systému na Zulligerův test. V závěru se budeme věnovat Karlu Havlíkovi, protože řadu let pracoval se Zulligerovým testem v našem prostředí.

5.1. Katedra Psychologie, FF, Univerzita Palackého v Olomouci

V České republice začala renesance Zulligerova testu cca před pěti lety, kdy byl utvořen výzkumný tým Zulligerova testu pod vedením PhDr. Martina Seitla, PhD. na Katedře Psychologie Univerzity Palackého v Olomouci. V tomto týmu participují: PhDr. Marek Kolařík, PhD., PhDr. Daniel Dostál, PhD., Mgr. Kateřina Palová, Mgr. Karolína Fryštacká, Mgr. Veronika Hasoňová a autorka této práce. Cílem výzkumného týmu je standardizace a validizace Zulligerova testu.

Prvním krokem bylo utvoření r-optimalizované instrukce v Zulligerově testu. Tím se zabývala autorka práce ve své bakalářské práci – Vliv instrukce na vybrané psychometrické proměnné Zulligerova testu (Dočkalová, 2018), detailněji byl poté uveden odborný článek v E-psychologii – Standardizace počtu odpovědí v Zulligerově testu: první krok při vývoji nového evidence-based systému (Seitl et al., 2018).

Dočkalová (2018) zkoumala vztah instrukce R-PAS, Komprehenzivního systému a původního Zulligerova testu na počet odpovědí Zulligerova testu. Důvodem bylo to, že pokud chceme mít k analýze validní protokoly, je třeba získat od respondenta určitý minimální (i maximální) počet odpovědí (Meyer et al., 2011). Původní Zulligerův test obsahoval instrukci, kde nebyl určen počet odpovědí (Zulliger, 1994). Komprehenzivní systém Rorschachovy metody také nemá instrukci s požadovaným počtem odpovědí (Exner et al., 2009). R-PAS manuál Rorschachovy metody přišel s tzv. r-optimalizovanou

instrukcí, která požaduje 2 až 3 odpovědi na jednu tabuli (Meyer et al., 2011). Výzkum byl proveden na vzorku o velikosti 45 respondentů (40 žen, 5 mužů) ve věku 19-33 let. Výzkum přinesl poznatek, že v porovnání s dalšími 2 instrukcemi (instrukce Komprehenzivní systému 5,49; původní Zulligerova instrukce 15,69) měla r-optimalizovaná instrukce nejnižší směrodatnou odchylku (1,73). Dále bylo objeveno to, že s růstem počtu odpovědí narůstala i variabilita obsahů daných odpovědí. V případě vyššího počtu odpovědí s vyšším výskytem odlišných obsahů může tento fenomén zkreslit vyhodnocení protokolů. Z těchto důvodů byla přijata nová r-optimalizovaná instrukce pro Zulligerův test. Tato instrukce požaduje po respondentovi 3 až 4 odpovědi na jednu tabuli. Závěrem můžeme od respondenta získat minimálně 9 a maximálně 15 odpovědí na Zulligerův test (Seitl et al., 2018).

Dalším krokem byla diplomová práce V. Hasoňové (2019) – *Populární odpovědi a vyzývací charakter tabulí v Zulligerově testu*. Cílem práce bylo nalezení populárních odpovědí na podnětný materiál Zulligerova testu a následné utvoření tabulky těchto populárních odpovědí. První tabule má populární odpovědi **brouk, nelétající hmyz** (například brouk, pavouk, klíště), které se vyskytují v celé skvrně (W), třetí populární odpovědi je **list (javorový)**, který se nachází jako detailní tmavá skvrna uprostřed (D1). Druhá tabule zahrnuje populární odpovědi, které jsou detailní a nacházejí se ve hnědé skvrně (D1) – **zvíře** (nespecifické) a **hmyz** (například brouk, housenka, veš, kobylka, mravenec, včela). Třetí populární odpověď se nachází v bílém prostoru (uprostřed červené skvrny) (DS) – **páteř/kostra**. Třetí tabule podněcuje také k detailním populárním odpovědím – **létající hmyz** (například motýl, vážka) jako červená skvrna uprostřed tabule (D1). Černá skvrna (D3) pak podněcuje k populární odpovědi – **lidská postava** či **fiktivní postava** (například strašidlo, čert).

Dalším cílem práce bylo zaměřit se na vyzývací charakter tabulí. První tabule značí výpověď o samotném respondentovi – zahrnuje způsob, jakým se představuje v nové situaci, a následně způsob, jakým se vyrovnává s touto stresující situací. Tato tabule byla přirovnána k Rorschachově čtvrté tabuli na základě její kompaktnosti a barev. Druhá tabule podněcuje k odpovědím, které souvisí s emotivitou a způsobem zpracování emocí. Předmětem může být schopnost nalézt smysl v nejednoznačnosti. Tato tabule byla přirovnávána k Rorschachově osmé tabuli, i když si nejsou zcela podobné jako třeba předchozí tabule, tak obě mají barevné detailní skvrny. Třetí tabule poukazuje na sociabilitu a mezilidské

vztahy a schopnost respondenta se přizpůsobit. Tato tabule může být jemně paralelní k Rorschachově třetí tabuli, protože mají podobné detailní skvrny v kombinaci černé a červené. Rorschachova třetí tabule vyvolává odpovědi (zejména lidské postavy), které souvisí s interpersonálními vztahy (Hasoňová, 2019). Přínos této práce reflektujeme a při kódování odpovědí se řídíme tabulkou populárních odpovědí této práce.

Tato práce týkající se souběžné validity Zulligerova testu v kontextu osobnostních charakteristik také spadá pod katedru psychologie.

5.2. Anna Elisa de Villemor-Amaral

Anna Elisa de Villemor-Amaral společně se svým výzkumným týmem působí na Univerzitě v São Francisco v Brazílii. Tým se zabývá aplikací Komprehenzivního systému na Zulligerův test.

V rámci Zulligerova testu provedla mnoho výzkumů, z nichž většina je v portugalském jazyce. Dosud nejnovější odborný článek publikovaný v Rorschachianě roku 2016 - **Otázka barvy, lidského pohybu a počtu odpovědí v Zulligerově testu** (*Issues About Color, Human Movement, and Number of Responses in the Zulliger Test*). Autoři textu jsou Anna Elisa de Villemor-Amaral, Pianowski a Carvalho. V následujících odstavcích se budeme věnovat tomuto článku.

Studie se věnovala porovnání podnětového materiálu Zulligerova a Rorschachova testu. Také srovnávala výsledky protokolů Zulligerova a Rorschachova testu administrované Komprehenzivním systémem, zkoumala jejich odlišnosti a podobnosti. Autoři se při porovnávání výsledků zaměřili na tyto proměnné: počet odpovědí (R), chromatickou determinantu (C) a determinantu pohybu (M).

Autoři si vymezili tyto 3 hlavní hypotézy:

- a) Podnětový materiál prezentovaný v Zulligerově testu není ekvivalentní podnětovému materiálu v Rorschachově testu.
- b) Výkon jedince v protokolech Zulligerova a Rorschachova testu bude odlišný v pohybové (M) a chromatické (C) determinantě.
- c) Počet odpovědí (R) ovlivní proměnné v Zulligerově testu

Výzkum byl rozdělen do dvou částí. V první části autoři pracovali s komparativní kvalitativní analýzou, kdy porovnávali tabule Zulligerova a Rorschachova testu. Zde se pracovalo s hypotézou a). V druhé části autoři pracovali s hypotézami b), c), kde sledovali výskyt 3 proměnných (pohybová determinanta, chromatická determinanta, počet odpovědí). Zkoumali odlišnosti/podobnosti v protokolech jak Zulligerova, tak Rorschachova testu u 51 respondentů. Tento soubor byl rozdělen na tzv. souhlasnou (n = 24) a tzv. nesouhlasnou (n = 27) skupinu. V souhlasné skupině jedinci vnímali realitu v obou protokolech stejně, zatímco v nesouhlasné skupině jedinci vnímali realitu v obou protokolech odlišně.

Výsledkem 1. části – komparativní kvalitativní analýzy je, že **podnětový materiál Zulligerova a Rorschachova testu jsou odlišné**. Ekvivalentnost se nenachází v kategorii populární odpovědi v chromatickém podnětu či v kategorii sekvence na achromatickém podnětu s červenou barvou a chromatickém podnětu. Naopak nadměrná ekvivalentnost byla shledána v kategorii barva na achromatický podnět s červenou barvou, dále v kategorii populární odpovědi na achromatický podnět s červenou barvou a v kategorii populární odpovědi – lidský pohyb u všech podnětů.

Výsledkem 2. části – kvantitativní komparativní analýzy prostřednictvím Studentova T testu a míry účinků Cohenova d potvrdily předpoklad, že **výkon jedince v protokolech Zulligerova a Rorschachova testu byl odlišný v pohybové (M) a chromatické (C) determinantě**. Z hlediska analýzy bylo zjištěno, že souhlasná skupina vykazovala u obou nástrojů stejný typ prožívání (EB), naopak nesouhlasná skupina měla z obou nástrojů odlišný typ prožívání (EB). To autoři vysvětlovali vlivem počtu odpovědí. Souhlasná skupina měla v polovině protokolů 9 a více odpovědí a vykazovala vyšší počet odpovědí než nesouhlasná skupina, která měla v polovině protokolů nejvýše 7 odpovědí. Tento poznatek potvrzuje třetí předpoklad, že **počet odpovědí (R) v Zulligerově testu má vliv na jeho proměnné a konzistenci**.

Z toho usuzujeme, že přínos r-optimalizované instrukce (Seitl et al., 2018) vyvolá to, že typ prožívání EB v Zulligerově testu bude více paralelní k Rorschachově metodě.

Villemor-Amaral a Cardoso (2012, in Villemor-Amaral et al, 2016) tvrdí, že Zulligerův test administrovaný Komprehenzivním systémem podhodnocuje projev jedinců s extratenzivním prožíváním. – často jsou špatně identifikováni jako jedinci

s introtenzivním prožíváním – důvodem je dominantní lidská pohybová determinanta, které tabule mohou více podněcovat.

5.3. Carl Erik Mattlar

Ve Finsku byla vytvořena výzkumná skupina zabývající se Zulligerovým testem pod vedením C. E. Mattlara. C. E. Mattlar působil jako psycholog při výběrových řízeních, kde používal i tento test (Mattlar et al., 1993).

Nápad vytvořit příručku Zulligerova testu vznikl roku 1987 na kongresu Rorschachovy metody. Doktor Zahid Mahmood řekl C. E. Mattlarovi, že společně vytvoří příručku k Zulligerově testu. Poté se začala formovat skupina zkoumající Zulligerův test. Roku 1990 na kongresu Rorschachovy metody v Paříži byl představen první projekt Zulligerova testu a návrh aplikace Komprehenzivního systému na Zulligerův test. První příručka vyšla roku 1992, avšak nezahrnovala všechny obsahy. A tak roku 1993 vyšlo druhé revidované vydání příručky, na které společně s C. E. Mattlerem spolupracovali Camilla Forsander, Laila Norrlund, Anette Carlsson, Päivi Vesala, Ann-Sofi Öist a Ailo Uhinki (Mattlar et al., 1993).

Autoři validizovali příručku na 771 respondentech, od kterých získali celkem 6410 odpovědí. Je nutné zmínit, že 133 protokolů bylo sesbíráno individuálně a zbytek 638 protokolů bylo získáno skupinovou administrací. Výzkumný vzorek se skládal z 5 skupin: **sk. náhodně vybraní dospělí** (n = 101); **sk. aktivně pracující dospělí** (n = 22); **sk. senioři** (n = 32); **sk. dospívající** (n = 103); **sk. nezaměstnaní, kteří se zúčastnili vzdělávacího programu** (n = 513) (Mattlar et al., 1993).

Příručka je věnována kódování lokalizace, obsahům, determinantám, vývojovým kvalitám, populárním odpovědím a Z-skórum. Podstatné je rozlišení lokalizace obvyklých (D) a neobvyklých (Dd) oblastí. Obvyklá lokalizace (D) je použita minimálně u 5 % protokolů (to znamená u 38 respondentů). Neobvyklá lokalizace (Dd) byla zjištěna u méně než 5 % protokolů (to znamená méně než v 38 protokolech a více než v 6 protokolech) (Mattlar et al., 1993).

Přínosem příručky jsou tzv. pracovní tabule, kde nalezneme funkční kvalitu a lokalizaci odpovědí. Tyto pracovní tabule přeložil do českého jazyka Marek Nový

pod názvem *Lokalizační tabulky a seznamy odpovědí* (Nový, nedat.), ze kterých budeme čerpat poznatky pro kódování odpovědí v praktické části.

Kromě této příručky C. E. Mattlar společně se Sandahl (1993) provedli také výzkum věnující se struktuře osobnosti normálních dospělých prostřednictvím Zulligerova testu (*The personality structure for the normal adult, as revealed by the Zulliger test*). Cílem bylo zjistit, jaké odpovědi vyvolává Zulligerův test u normálních dospělých jedinců, kteří byli buď náhodně vybráni z populace, nebo to byli tzv. schopní dospělí. Bylo zjištěno, že schopní jedinci podávali více detailních odpovědí, odpovědi s bílým meziprostorem (S) a používali často obranný mechanismus intelektualizace. Z hlediska pohybové determinanty – schopní jedinci vykazovali více aktivní pohyb, zatímco náhodně vybraní jedinci vykazovali více pasivní pohyb. To je způsobeno vyšší kognitivní flexibilitou a menší pasivitou u schopných jedinců. Náhodně vybraní jedinci zas měli problémy se zvládnutím testové situace. Dále autoři tyto 2 soubory, získané pomocí Zulligerova testu, srovnali s výsledky souboru Exnera, získaného prostřednictvím Rorschachovy metody (Mattlar uvádí, že testy jsou paralelní). Autoři při srovnávání vzorku (náhodně vybraní dospělí z populace a schopní jedinci) získaného ze Skandinávie se vzorkem od Exnera (neklinický vzorek dospělých) získaného z amerického prostředí objevili mezikulturní rozdíly. Američané vykazovali větší přátelskost oproti Švédům a Finům (Sandahl et al., 1993).

5.4. Karel Havlík

PhDr. Karel Havlík pracoval jako dětský psycholog, klinický psycholog a jako psycholog práce a organizace se zaměřením na dopravní psychologii. Je zakladatelem Centra psychologie práce pro jihozápadní Čechy (Havlík, 2010). Havlík ve své praxi pracuje s projektivními metodami jako je Rorschachův test, Zulligerův test, Lüscherův test a test volby – ZRB. Test ZRB tvoří syntéza principů a tabulí Zulligerova, Rorschachova a Behn-Rorschachova testu pro použití charakteristiky respondenta v dopravní psychologii (Havlík, 2016).

Karel Havlík pracoval se Zulligerovým testem již v roce 1978, kdy provedl výzkum *Zulligerův DIA test v dopravní psychologii*. Výzkum obsahoval vzorek o velikosti 230 respondentů a trval 2 roky. Cílem výzkumu bylo vytvořit profil a charakteristiku vlastností problémových a neproblémových řidičů (Havlík, 1978).

Na výzkum z roku 1978 navazuje Havlík dalším výzkumem, který byl uveden roku 2015 - *Opakovaný srovnávací výzkum Zulligerovým tabulkovým testem*. Tento výzkum (Havlík, 2015) bude stručně představen v následujícím odstavci.

Tento výzkum byl uskutečněn mezi lety 2011 a 2015. Výzkumný soubor zahrnoval 200 respondentů, kteří byli rozděleni na neproblémové řidiče ($n = 100$) a problémové řidiče ($n = 100$). Neproblémoví řidiči byli povoláním řidiči autobusu. Skupina problémových řidičů byla rozdělena do 3 podskupin. Těmto řidičům byl odebrán řidičský průkaz z důvodu řízení pod vlivem alkoholu ($n = 40$); řízení pod vlivem drog ($n = 30$) či opakovaném porušení zákona ($n = 30$). Cílem tohoto výzkumu bylo vytvořit charakteristiku – profil problémového a neproblémového řidiče, která bude srovnána se staršími poznatky (charakteristiky, profily problémových a neproblémových řidičů) z výzkumu roku 1978.

Výsledkem srovnání výzkumů bylo zjištění, že zde není zásadní rozdíl. Pouze neproblémoví řidiči vykazovali více sociability, seberegulace, citlivosti, praktičnosti a nebylo u nich shledáno selhání. Častěji dávali odpovědi obvyklé, založené na determinantách pohybu, chromatické barvy a obsahu postavy. Avšak rozdíl mohl být způsoben profilem neproblémového řidiče (z roku 1978), který byl založen na řidiči nákladu, zatímco druhý profil (z roku 2015) byl založen na řidiči autobusu. Problémoví řidiči byli více odlišní od přechozího profilu. Více byly proječovány sklony k impulzivité prostřednictvím chromatické determinanty, k agresivitě prostřednictvím zahrnutí bílého meziprostoru a daného obsahu. Sklony k úzkostem byly syceny anatomickými obsahy a obsahy předmětu, vyšším výskytem obsahu detail zvířete, detail postavy. A naopak nebyly syceny nízkou či žádnou pohybovou determinantou, což může vypovídat o možném extratenzivním prožívání. Odlišnost byla nalezena i u podskupin problémových řidičů. Problémoví řidiči, kteří měli problémové užívání alkoholu, vykazovali více anatomické obsahy a šerosvitové odpovědi. Skupina s problémovým užíváním drog podávala odpovědi se znaky úzkostí a odpovědi s šerosvitovou determinantou a skupina s problémovým porušováním zákona měla odpovědi orientované na bílý meziprostor. V závěru je třeba dodat, že všechny administrace probíhaly skupinovou formou (Havlík, 2015).

Havlík je jeden z mála, kdo v České republice tak dlouho používá Zulligerův test. Článek je pro nás přínosem z toho důvodu, že můžeme vidět aplikaci Zulligerova testu v našem prostředí. Nicméně negativní stránkou obou článků je chybějící metodologie a statistické zpracování.

EMPIRICKÁ ČÁST

6. Výzkumný problém, cíle, otázky a hypotézy

Rorschachova metoda je uváděna jako královská metoda mezi projektivními psychodiagnostickými nástroji s dlouholetou tradicí (Najbrtová, Šípek, Loneková & Čáp, 2017). Metoda zahrnuje propracované systémy a standardizované přístupy k vyhodnocování. Těmi jsou Komprehenzivní systém J. E. Exnera, Jr. (Exner et al., 2009; Polák & Obuch 2011) a jeho „pokračování“ R-PAS (Meyer et al., 2011). Systémy zvýšily hodnotu metody prostřednictvím psychometrického ukotvení. Manuály pracují s evidence-based přístupem, mají standardizovaný postup, administraci, kódování, vyhodnocení a obsahují normy na variabilních cílových skupinách a popisné statistiky (Meyer et al., 2011). Zulligerův test vznikl roku 1948 a je popsán v příručkách Zulligera (1969, 1994) a Michala (1998). Tato metoda je popisována jako kratší varianta Rorschachovy metody, protože Zulliger vytvořil stejný podnětový materiál, jaký je i v Rorschachově metodě (Michal, 1998). V žádné Zulligerově příručce nenajdeme psychometrické ukotvení testu, odkud bychom mohli říct, z jakých dat test vychází a jaká data nám říkají, že tabule Zulligerova testu jsou totožné s tabulemi Rorschachovy metody.

Rozhodli jsme se podobnost Rorschachovy metody a Zulligerova testu prozkoumat v kontextu osobnostních rysů – zejména rysu extraverze a neuroticismu prostřednictvím kódů determinant. Rys extraverze je v Rorschachově metodě charakteristický zvýšeným výskytem chromatické determinanty. Opakem extraverze je introverze, ta je charakteristická zvýšeným výskytem lidské pohybové determinanty (Exner et al., 2009). Rys neuroticismu je z hlediska determinant sycen tzv. odstínovými determinantami, kterými jsou achromatická barva, difúzní stínování, textura a vista (Meyer et al., 2011).

Výzkumným problémem je souběžná kriteriální validita Zulligerova testu z hlediska osobnostních rysů. Provedli jsme výzkum se vzorkem 100 respondentů, u kterých jsme administrovali jak Zulligerův test, tak osobnostní inventář NEO-PI-R (formou posouzení jinou osobou).

V rámci výzkumu jsme si stanovili následující cíle práce:

1. Zjistit souvislost škály extraverte v NEO-PI-R s chromatickou a lidskou pohybovou determinantou v Zulligerově testu.
2. Zjistit souvislost škály neuroticismu v NEO-PI-R s determinantou pohybu objektu, achromatickou determinantou a odstínovými determinantami v Zulligerově testu.

6.1. Výzkumné otázky

Z definovaných cílů práce jsme si stanovili výzkumné otázky a hypotézy. Povaha výzkumu je explorativní.

Z hlediska **rysu extraverte** jsme si stanovili **3 výzkumné otázky**:

1. Existuje souvislost mezi škálou extraverte v NEO-PI-R a chromatickou determinantou v Zulligerově testu?
2. Existuje souvislost mezi škálou extraverte v NEO-PI-R a lidskou pohybovou determinantou v Zulligerově testu?
3. Existuje souvislost mezi škálou extraverte v NEO-PI-R s poměrem lidské pohybové determinanty a váženým součtem chromatických determinant?

Z hlediska **rysu neuroticismu** jsme si stanovili **1 výzkumnou otázku**:

4. Existuje souvislost mezi škálou neuroticismu v NEO-PI-R a determinantou pohybu objektu, achromatickou determinantou a odstínovými determinantami v Zulligerově testu?

6.2. Výzkumné hypotézy

Popisná statistika Komprehenzivního systému uvádí průměrné hodnoty chromatické a lidské pohybové determinanty v případě introvertního či extravertního prožívání. Na základě těchto informací jsme stanovili 2 jednostranné výzkumné hypotézy.

V případě váženého součtu chromatických determinant (WSum C) – popisná statistika v Komprehenzivním systému uvádí průměrnou hodnotu 6,05 u jedinců s extravertním prožíváním. Jedinci s introvertním prožíváním mají průměrnou hodnotu 3,19 (Exner et al., 2009).

V případě lidské pohybové determinanty (M) – popisná statistika uvádí průměrnou hodnotu 2,99 u jedinců s extravertním prožíváním. Jedinci s introvertním prožíváním dosahují průměrné hodnoty 6,42 (Exner et al., 2009).

K výzkumné otázce č. 1 stanovujeme výzkumnou hypotézu H1:

H1: Průměrná hodnota váženého součtu chromatických determinant v Zulligerově testu je vyšší u osob s vysokým skórem škály extraverze v NEO-PI-R než u osob s nízkým skórem škály extraverze v NEO-PI-R.

K výzkumné otázce č. 2 stanovujeme výzkumnou hypotézu H2:

H2: Průměrná hodnota lidské pohybové determinanty v Zulligerově testu je vyšší u osob s nízkým skórem škály extraverze v NEO-PI-R než u osob s vysokým skórem škály extraverze v NEO-PI-R.

7. Metodologický rámec výzkumu

Tato práce je součástí dlouhodobého záměru výzkumné skupiny Zulligerova testu standardizovat a validizovat Zulligerův tabulový test. Tato skupina působí na Katedře Psychologie Univerzity Palackého v Olomouci pod vedením PhDr. Martina Seitla, Ph.D. od roku 2016. Členy skupiny jsou PhDr. Daniel Dostál, Ph.D., PhDr. Marek Kolařík, Ph.D., Mgr. Kateřina Palová, Mgr. Karolína Hniličková, Mgr. Veronika Hasoňová a autorka této práce.

V této části práce bude představen základní kvantitativní design výzkumu, přiblížení metod získávání dat, sběr dat, zpracování a analýza dat a v závěru vyjádření k etickým problémům výzkumu.

7.1. Metoda získávání dat

Tato práce zahrnovala získávání dat prostřednictvím Zulligerova testu, osobnostního inventáře NEO-PI-R z hlediska posouzení jinou osobou a stratifikačního dotazníku. Ačkoliv jsme získávali data prostřednictvím Zulligerova testu a osobnostního inventáře NEO-PI-R, respondent absolvoval pouze Zulligerův test a osobnostní inventář NEO-PI-R vyplňovala o zkoumaném respondentovi jeho blízká osoba (blízkou osobou byl často partner/manžel, případně kamarád, sourozenec).

V našem výzkumu jsme museli myslet na to, že se s osobou, která vyplňuje data o zkoumaném respondentovi pravděpodobně nesetkáme. Takže v obálce pro nejbližší osobu respondenta byly napsané instrukce, jak postupovat při vyplňování inventáře, ty jsou uvedeny v příloze č. 5. Je zde zdůrazněno, že si má proband najít klidné místo bez posuzované osoby a počítat cca s 30 minutami vyplňování. Následně vyplnit inventář a v závěru zkontrolovat, zda byly zodpovězeny všechny položky v záznamovém archu.

Níže jsou popsány Zulligerův test a osobnostní inventář NEO-PI-R.

7.1.1. Zulligerův test

Zulligerův test spadá pod apercepčně projektivní diagnostické metody a je popsán blíže ve třetí kapitole, kde jsme se zaměřili na jeho charakteristiku včetně skórování a jeho aplikaci. Následně si uvedeme práci se Zulligerovým testem, jeho administraci a v závěru i charakteristiku tabulí.

Jak už bylo výše řečeno, Zulligerův test pracuje s principy Rorschachovy metody, takže i administrace testu je obdobná. Nejprve byl na Zulligerův test aplikován Komprehenzivní systém (Mattlar et al., 1993). S přístupem R-PAS přišel nápad aplikovat R-PAS na Zulligerův test. Autorčina bakalářská práce se inspirovala právě R-PAS a r-optimalizovanou instrukcí. V Rorschachově metodě je r-optimalizovaná instrukce, která požaduje 2 až 3 odpovědi na každou tabuli. Tento požadavek měl za cíl přidat více psychometrických základů do Rorschachovy metody (Meyer et al., 2011). Výzkumný tým Zulligerova testu navrhl použití r-optimalizované instrukce, která požaduje 3 až 4 odpovědi na každou tabuli. Tedy, platný protokol má minimálně 9 odpovědí a maximálně 15 odpovědí (Seitl et al., 2018). Autorka v bakalářské práci potvrdila, že r-optimalizovaná instrukce přispívá ke standardizovanému počtu odpovědí, rozptyl s r-optimalizovanou instrukcí je menší než rozptyl s klasickou instrukcí Zulligerova testu či instrukcí Komprehenzivního systému (Dočkalová, 2018).

Pro administraci testu je zapotřebí klidné místo bez rušivých elementů. Administrace Zulligerova testu se skládá z reakční fáze a dotazovací fáze (Meyer et al., 2011). Na začátku reakční fáze je respondentovi dána následující instrukce: „*Dobře, můžeme tedy začít. Zkuste dát 3 odpovědi...(pomlka) nebo 4 odpovědi, na každou tabuli. Takže, pro každou tabuli zkuste vidět 3 odlišné věci, možno 4, na každou tabuli.*“ Podáváme Tabuli I a administrátor říká: „*Co by to mohlo být?*“. Tuto instrukci vytvořila výzkumná skupina pro Zulligerův test. Poté respondent vyjmenovává odpovědi na dané tabule. V případě, že řekne pouze 1 či 2 odpovědi pro jednu tabuli, tak ho administrátor povzbuzuje pro další odpověď. Pro zpracování validního protokolu je třeba mít minimálně 3 odpovědi pro každou tabuli, jinak test ztrácí svoji hodnotu. Poté přecházíme do druhé dotazovací fáze neboli inquiry, kde respondent odpovídá na to, jakým způsobem a kde danou odpověď vidí (Meyer et al., 2011).

Charakteristika podnětového materiálu Zulligerova testu:

Zulligerův test obsahuje celkem 3 tabule s inkoustovými skvrnami, přičemž každá tabule je odlišná a má jiný vyzývavý charakter.

➤ Tabule I

První tabule je charakteristická odstíny šedé, bílé a černé (Zulliger, 1969). Tato skvrna je kompaktní, je zde očekávání, že respondent uvede alespoň jednu odpověď, která je lokalizována v celku (Michal, 1998).

Populární odpovědi na Tabuli I jsou *brouk, nelétající hmyz (pavouk, brouk, klíště)*, které jsou lokalizované v celku. Dále *list*, který může být uveden jako *javorový*, je lokalizovaný ve střední tmavé skvrně. Vyzývací charakter této tabule je představení se v nové situaci a způsob zvládnání této stresové situace (Hasoňová, 2019).

U respondentů můžeme při této tabuli zaznamenat **tzv. šerosvitový šok**, který se projevuje tím, že respondent mluví o tmavých barvách, které mu mohou „nahánět hrůzu“. Odpověď při šerosvitovém šoku je detailní, protože jedinec má obtíže vytvořit kompaktní odpověď. Tzv. šerosvitové napětí je přítomné u odpovědi jako rentgen nebo mrak (Zulliger, 1969).

➤ **Tabule II**

Tabule II se skládá z 5 barevných skvrn v odstínech červené, zelené a hnědé barvy. Tato tabule podněcuje k detailním odpovědím, a tak zde můžeme očekávat minimálně 1 až 2 barvové odpovědi (Michal, 1998). Odpověď zde může být ovlivněna i stínováním skvrny (Zulliger, 1969).

Tato tabule zahrnuje populární odpovědi jako *zvíře (nespecifické) a hmyz (veš, brouk, kobylka, mravenec, včela, housenka)*, které se nacházejí ve hnědé skvrně. Dále bílý prostor uprostřed červené barvy podněcuje k populární odpovědi *páteř, kostra*. Vyzývací charakter těchto skvrn je práce s emocemi a způsob jejich zpracování, schopnost hledat smysl v nejednoznačnosti (Hasoňová, 2019).

Zulliger (1969) uvádí, že je zde velmi těžké vytvořit celkovou odpověď. V případě, že jedinec vytvoří na tabuli celkovou odpověď, je to známka dobré schopnosti pro abstrakci a kombinaci.

Tato tabule je v úzké souvislosti s Rorschachovou metodou a Behn-Rorschachovým testem, protože autor záměrně zařadil tuto tabuli s barevnými skvrnami na druhé místo. Zulliger to vysvětluje tím, že pokud je barevná tabule na druhém místě, tak zde můžeme zaznamenat a těžit z **tzv. barevného šoku**. Jak můžeme vidět, tak v Rorschachově metodě a Behn-Rorschachově metodě se barevné tabule objevují až později, což Zulliger označuje za chybu. Tento barevný šok se vyznačuje tím, že respondent je zmaten výraznou červenou barvou, a tak řekne odpověď, která je situovaná bílým prostorem uprostřed červené. Tyto odpovědi zní: *páteř, kostra, kytky, pták*. Jiní respondenti se místo na bílý prostor uprostřed červené zaměří na zelené či hnědé skvrny a interpretují je (Zulliger, 1969).

Zajímavé je, že v příručce Zulligerova testu se píše, že Tabule II obsahuje červenou, zelenou a oranžovou barvou (Zulliger, 1969). Zatímco v ostatních příručkách je Tabule II charakterizovaná červenou, zelenou a hnědou barvou (Michal, 1998; Zullige, 1994).

➤ **Tabule III**

Poslední tabule zahrnuje černou, šedo-černou a červenou barvu (Zulliger, 1969). Skládá se až ze 7 skvrn a jedinci zde často popisují pohyb u dominantních černých skvrn či červených skvrn po okrajích (Michal, 1998). Zde je očekávána alespoň 1 odpověď zahrnující pohyb (Zulliger, 1969). Michal (1998) dodává, že tento pohyb je lidský.

Populárními odpověďmi jsou *létající hmyz (motýl, vážka)* v červené skvrně uprostřed, *lidská postava* nebo *fiktivní postava (čert, strašidlo)* v černé skvrně. Vyzývacím charakterem této skvrny je sociabilita a interpersonální vztahy (Hasoňová, 2019).

Tato tabule je podobná Tabuli II v Rorschachově metodě a Behn-Rorschachově metodě. Na tuto tabuli je jednodušší podat celkovou odpověď oproti předchozí Tabuli II, avšak nejlépe se podává celková odpověď na Tabuli I. Z toho můžeme předpokládat, že pokud měl jedinec obtíže vytvořit celkovou odpověď na Tabuli II, tak na Tabuli III (která je oproti Tabule II „lehčí“) může mít s tímto úkolem taktéž obtíže (Zulliger, 1969). To se může projevit tím, že namísto odpovědi muž, postava, dá jedinec odpověď ruka, noha, lidská hlava – to může být známkou narušení aktivity zpracování z hlediska intelektu.

7.1.2. NEO osobnostní inventář (NEO-PI-R)

Tato metoda vznikla na základě NEO Personality Inventory (NEO-PI-R) autorů Costy a McCrae roku 1992 (těm jsme se blíže věnovali v první kapitole a pětifaktorové teorii osobnosti). Osobnostní inventář NEO byl přeložen Martinou Hřebíčkovou. Následující odstavce budou čerpat z manuálu této metody (Hřebíčková, 2004).

Metoda se skládá ze záznamového listu, výroků v inventáři a vyhodnocovacího protokolu. Jsou zde 2 formy hodnocení. Buď je zde forma sebeposouzení (forma S), kdy jedinec vyplňuje inventář o sobě, nebo je zde forma posouzení jinou osobou (forma J). Při výběru formy posouzení jinou osobou vyplňuje inventář osoba blízká posuzovanému jedinci. Může to být partner/ka, manžel/ka, přítel/přítelkyně, rodinný příslušník či terapeut. Pro náš výzkum byla zvolena forma J posouzení jinou osobou.

Metoda obsahuje celkem 240 položek, které jsou syceny 5 škálami:

- Neuroticismus (Neuroticism)
- Extraverze (Extraversion)
- Otevřenost vůči zkušenosti (Openness to Experience)
- Přívětivost (Agreeableness)
- Svědomitost (Conscientiousness)

Každá škála se skládá z 48 položek, které jsou rozdělené do 6 subškál tak, že 1 subškála obsahuje 8 položek. Respondent odpovídá prostřednictvím pětibodové položky Likertova typu. Zaškrťává vždy 1 odpověď, zda daný výrok *vůbec nevystihuje; spíše nevystihuje; neutrální; spíše vystihuje; úplně vystihuje* (Hřebíčková, 2004).

Tab. 1: Škály a subškály NEO-PI-R

Škála	Subškála
Neuroticismus (N)	N1: Úzkostnost
	N2: hněvivost/ hostilita
	N3: depresivnost
	N4: rozpačitost
	N5: impulzivnost
	N6: zranitelnost
Extraverze (E)	E1: vřelost
	E2: družnost
	E3: asertivita
	E4: aktivnost
	E5: vyhledávání vzrušení
	E6: pozitivní emoce
Otevřenost vůči zkušenosti (O)	O1: fantazie
	O2: estetické prožívání
	O3: prožívání
	O4: novátorské činnost
	O5: ideje
	O6: hodnoty
Přívětivost (P)	P1: důvěra
	P2: upřímnost
	P3: altruismus

	P4: poddajnost
	P5: skromnost
	P6: jemnost
	S1: způsobilost
	S2: pořádkumilovnost
Svědomitost (S)	S3: zodpovědnost
	S4: cílevědomost
	S5: disciplinovanost
	S6: rozvážnost

V naší práci jsme zkoumali škály neuroticismu a extraverze. Následně si uvedeme jejich stručnou charakteristiku podle Příručky.

Škála extraverze zkoumá přítomnost či nepřítomnost extraverze. Osoby s extravertním rysem dosahují vyšších skóre na škále extraverze. Jsou popisovány jako společenšší, upovídaní, přátelšší, sebejistí, aktivní, veselí a optimističtí. Tíhnou k vzrušujícím zážitkům a rádi jsou členy skupin. Zde je nahlíženo na introverzi jako na nepřítomnost extraverze (na rozdíl od protichůdnosti), ta nastává v případě nízkých skóre škály extraverze. Osoby s introvertním rysem preferují individuální práci před prací ve skupině, jsou charakterizováni jako nespolečenšší, tišší, plašší, pasivní, pesimističtí, váhaví a uzavření. Je důležité zmínit, že tento koncept škály extraverze je odlišný od konceptu Jungovy extraverze. C. G. Jung popisuje extraverzi z hlediska prožívání, zatímco škála extraverze v NEO-PI-R je zaměřena na aktivitu, vzrušení, pozitivní emoce a vyhledávání druhých lidí (Hřebíčková, 2004).

Škála neuroticismu se orientuje na emoční labilitu – stabilitu jedince. Emoční labilitu sytí vysoké skóre škály neuroticismu. Labilitu jedince zahrnuje obtížné vyrovnávání se s problémy v běžném životě či nekontrolovatelnou impulzivnost jako je touha, nutkání. Osoby s emoční labilitou se lehce rozruší, zažívají více úzkost, nervozitu, nejistotu, obavy, smutek a hůře zvládají stresové situace. Je důležité zmínit, že tato metoda nezachycuje psychiatrické diagnózy, ale odlišuje různé rysy jedinců. Naopak osoby s emoční stabilitou jsou spíše vyrovnaní, stabilní, klidní, lépe zvládají stresové situace a jen tak se nerozruší. Emočně stabilní jedinec má na škále neuroticismu nízké skóre (Hřebíčková, 2004).

Vyhodnocení NEO-PI-R se provádí sečtením hrubých skóru, ze kterých zjistíme hrubý skór každé subškály. Ty jsou převedeny na T-skóry podle připravených formulářů, které jsou součástí metody – jak pro formu sebeposouzení, tak pro formu posouzení jinou osobou rozdělené na posuzované muže, ženy (Hřebíčková, 2004).

7.2. Sběr dat

Sběr dat s každým respondentem začal s vyplňováním Informovaného souhlasu, stratifikačního dotazníku a následně absolvoval testování Zulligerovým testem. Po testování dostal obálku s instrukcemi, pro koho je daná obálka určena. Obálka byla připravena pro přítele/přítelkyni respondenta. Daná osoba měla obálku vyplnit a posléze zalepit a předat zkoumanému respondentovi, který ji vrátil autorce práce. Obálka obsahovala podrobné instrukce pro daného/danou přítele/přítelkyni (viz příloha č. 5), informovaný souhlas, stratifikační dotazník pro přítele/přítelkyni respondenta a osobnostní inventář NEO-PI-R se záznamovým archem. Jelikož autorka práce často nebyla v osobním kontaktu s přítelem/přítelkyní respondenta, tak bylo zapotřebí všechny nezbytné kroky podrobně popsat.

Sbírání dat začalo v lednu 2019, pokračovalo přes léto 2019. Na podzim 2019 byl sběr dat přerušen z důvodu prezenčního studia ve Španělsku v programu Erasmus+. Po pauze, sběr dat probíhal v únoru 2020 a měl končit v březnu 2020. Z důvodu koronavirové situace musel být výzkum zastaven cca na 85 respondentech. Data byla dosbírána až začátkem května 2020, kdy se opatření povolovala a autorka mohla administrovat Zulligerův test při osobním setkání.

Pilotní testování proběhlo v lednu 2019 bez problémů a tyto data jsou ve výzkumu zahrnuty. Nábor respondentů byl spuštěn přes sociální síť Facebook samovýběrem, ten byl sdílen autorkou cca třikrát. Tuto formu můžeme doporučit, protože během pár minut se autorce ozvalo cca 10 lidí. Následně se další respondenti zapojovali metodou sněhové koule od původních respondentů nebo po oslovení autorkou této práce.

Kategorie pozdní adolescence a mladší dospělost byly nasbírány rychle. Tito lidé se často ozvali prostřednictvím Facebooku ještě společně s ženami ve střední dospělosti. Nejhůře se sbírala kategorie 50-59, bylo těžké najít pár, který by se zúčastnil anebo by vyhovoval podmínkám. Mimo tuto kategorii musíme konstatovat, že obecně bylo těžké najít muže ve střední či pozdní dospělosti, nicméně jsme je pro náš výzkum získali.

Byly 2 případy, kdy se jedinci zapojili do výzkumu, tyto data nemohla být zahrnuta, jelikož respondenti nesplnili počet odpovědí na tabuli (i po povzbuzení). Ve výzkumu se objevil určitý fenomén, kdy někteří respondenti měli obtíže přijít s 3 odpověďmi pro každou tabuli, zejména však pro Tabuli III.

Z hlediska sběru jsme na počátku výzkumu zpracovali podmínky pro vztah důvěrného přátelství, které jsou představeny v následujících odstavcích. Vymezení vztahu je podstatné z důvodu výběru blízké osoby pro vyplnění osobnostního inventáře NEO-PI-R.

7.2.1. Design sběru dat – vztah důvěrného přátelství

Důležitým faktorem vztahu je reciprocita, kdy oba jedinci profitují ze společného přátelství. Profitem je míněna podpora, status, pomoc a pocit vzájemného přátelství (Hewstone & Stroebe, 2006). Osobní vztahy mají svoji vnitřní dynamiku, formují se osobními a sociálními faktory, které jsou v interakci s osobní, sociální rovinou. To znamená, že tyto vztahy se rozvíjejí v závislosti na své vlastní osobě a sociálním prostředí, ve kterém se nacházíme. Pro déletrvajícím vztah je podstatný závazek, který může být sycen ze tří zdrojů. Prvním zdrojem může být pozitivní prožívání, které ve vztahu převažuje. V případě absence či nedostatku pozitivního prožívání se vztah může rozpadnout. Druhý zdroj pojednává o tzv. nejlepší možné variantě. Po zhodnocení přátelství jedinec zjistí, že výhodnější možnosti vztahu neexistují. Třetím zdrojem mohou být investice, kdy jedinec vynaloží svůj zájem, čas a energii do svého osobního vztahu. Mimo závazku je přátelství spjata i s intimitou. Intimitou chápeme svěření se blízké osobě se svými soukromými záležitostmi, včetně projevu svých emocí. Svým způsobem odhalení sám sebe, autentičnost (Výrost & Slaměnik, 2008). Seitzl (2012) uvádí, že intimita není nutnou podmínkou blízkého vztahu, může ho však posílit.

Pro shrnutí, blízký vztah je formován osobami, sociálním prostředím, závazkem, intimitou a fyzikálním, sociálním kontextem.

Berscheid, Snyder a Omoto (1989) ve svém výzkumu uvedli charakteristiku pro osobní, důvěrný vztah. Jejich charakteristika se skládá ze 4 bodů.

1. Častost setkání (frequency) – není podstatné setkání tváří v tvář, ale jedinci musí být spolu v úzkém kontaktu.
2. Rozmanitost (diversity) – přátelé nemusí mít vždy stejné záliby, každý může být jiný, mít jiné zájmy, postoje.

3. Síla (strength) – síla ovlivňování se přátel navzájem.
4. Doba trvání (duration) – problematika, odkdy nastává přátelství, blízký vztah a vzájemná závislost (doba trvání je v závislosti na častosti setkání, rozmanitosti a síle).

Pro náš výzkum bylo zapotřebí si stanovit kritérium vybrání si blízké, důvěrné osoby pro vyplnění inventáře NEO-PI-R (forma J – posouzení jiného). Na základě výše uvedených poznatků jsme stanovili tyto kritéria:

1. Častost setkání – intenzivní, bytí v kontaktu průměrně jednou za týden
2. Setkání a interakce – pozitivní prožívání vztahu, přátelé si sdělují a sdílí své problémy, obavy, radosti.
3. Doba trvání – alespoň 2 roky
4. Blízká, důvěrná osoba nesmí být rodič, prarodič či dítě.

7.3. Metoda zpracovávání dat a analýzy dat

Získaná data ze Stratifikačního dotazníku byla přepsána do tabulek Microsoft Office Excel 2019 podle genderu, věku, dosaženého vzdělání, profese, místa bydliště a rodinného stavu. Data byla zpracována deskriptivní statistikou, testem Spearmanova korelačního koeficientu, Kruskal-Wallisovým testem a analýzou rozptylu v programu STATISTICA 13.4.0.

Získaná data ze Zulligerova testu byla přepsána v programu Microsoft Office Word 2019 do šablony, která byla vytvořena PhDr. Martinem Seitlem, PhD. Dále odpovědi ze Zulligerova testu byly překresleny do vytvořených schemablocků a následně naskenovány do elektronického formátu JPG. Poté byly vytvořeny tabulky a kategorie kódů, skóru v Microsoft Office Excel 2019. Lokalizace a kvalita formy byly zpracovány podle nepublikované verze, kterou přeložil do českého jazyka Nový (nedat.) z původní originální příručky podle Mattlara a kol. (1993).

Data z NEO-PI-R byly přepsány do šablony v Microsoft Office Excel 2019, kde byly i vyhodnoceny podle Příručky (Hřebíčková, 2004). Poté společně s kódy Zulligerova testu byly zpracovány v programu STATISTICA 13.4.0, ve kterém byly provedeny korelace a analýzy rozptylu.

7.4. Etické problémy výzkumu

Tato práce zahrnuje velké množství dat od respondentů, které jsou bezpečně uloženy. Každý respondent před zahájením výzkumu podepsal *Souhlas se zpracováním osobních údajů a poučení o jejich zpracování Univerzitou Palackého v Olomouci jako správcem osobních údajů* (je uveden v příloze č. 1). Tento Informovaný souhlas zahrnuje ochranu fyzických osob z hlediska zpracování osobních údajů podle Evropského parlamentu a Rady EU 2016/679. Účastníci výzkumu zde poskytli své osobní údaje – jméno, příjmení, místo bydliště, podpis a případně email. V tomto dokumentu jim byl přiřazen i jejich identifikační kód. Vyplnění stratifikačního dotazníku a další testování proběhlo už pouze s jejich přiřazeným kódem z důvodu anonymity.

Každý respondent byl informován o možnosti, že kdykoliv může z výzkumu odstoupit a že jeho data budou uloženy pod kódem, který byl přiřazen zkoušejícím. Jejich účast byla dobrovolná a za absolvování testu nebyla žádná odměna. Účastníci získali pouze zkušenosti s tímto druhem testování.

Z hlediska dodržení etiky bylo zapotřebí vždy zkoumaného respondenta informovat o tom, že obálku (s osobnostním inventářem – posouzení jinou osobou), kterou má dát na vyplnění své blízké osobě, nemá otevírat ani číst. Po vyplnění obálky ji měl přítel/přítelkyně respondenta za úkol zalepit a vrátit autorce práce. Oba měli informace, že se nemají o obálce a jejím vyplnění bavit.

8. Výběrový soubor

V této kapitole se zaměříme na charakteristiku výzkumného vzorku, který byl sbírán postupně v průběhu celého roku.

Před sběrem dat jsme si stanovili počet respondentů, které jsme chtěli do výzkumu zahrnout. Jelikož tento výzkum je další v pořadí z projektů Výzkumné skupiny Zulligerova testu a chceme data zahrnout do dalšího bádání, tak jsme se rozhodli, že budeme pokračovat ve stejném principu kvótního výběru respondentů jako měla Veronika Hasoňová ve své diplomové práci.

Podle Hasoňové (2019) jsme použili kvótní výběr, který manipuloval s proměnnými gender a věk. Cílem bylo nasbírat data od 100 respondentů ve věku 20-59 let podle daných kvót. Tento kvótní výběr s očekávaným rozložením respondentů je uveden v tabulce č. 2. Kvótní výběr byl dodržen a bylo získáno 100 respondentů. Tyto kategorie byly naplněny následovně v tabulce č. 3.

Tab. 2: Kvótní výběr s očekávaným rozložením respondentů

	Věkové rozpětí	Muž	Žena
Pozdní adolescence	20-24	6	6
Mladá dospělost	25-34	13	12
Střední dospělost	35-49	20	19
Pozdní dospělost	50-59	12	12

Pro získání respondentů jsme pracovali s nepravděpodobnostní metodou samovýběru a metodou sněhové koule. Sdíleli jsme informační leták (příloha č. 3) s nabídkou zapojení se do výzkumného projektu na sociální síti Facebook. Poté jsme se respondentů ptali, zda znají někoho ze svého okolí, kdo by se také rád zapojil do výzkumu. Je třeba dodat, že zde určitou výhodou bylo, když se do výzkumu zapojil pár a navzájem si mohli o sobě vyplnit osobnostní inventář (který byl součástí výzkumu) a nemusela být do výzkumu zapojena další osoba.

Tab. 3: Naplněný kvótní výběr

kategorie	muži		ženy	
	věk	vzdělání	věk	vzdělání
Pozdní adolescence (20-24)	20	SŠ – maturita	23	VŠ (titul Bc.)
	20	SŠ – maturita	23	SŠ – maturita
	22	VŠ (titul Bc.)	24	SŠ – maturita
	23	SŠ – maturita	24	SŠ – maturita
	23	SŠ – maturita	24	SŠ – maturita
	24	VŠ (titul Bc.)	24	VŠ (titul Bc.)
Mladá dospělost (25-34)	25	VŠ (titul Bc.)	25	SŠ – maturita
	25	VŠ (titul Bc.)	25	SŠ – maturita
	25	VŠ (titul Bc.)	25	VŠ (titul Bc.)
	25	VŠ (titul Bc.)	26	VŠ (titul Bc.)
	25	VŠ (titul Bc.)	26	VŠ (titul Bc.)
	25	VŠ (titul Bc.)	26	VŠ (ostatní)
	27	SŠ – maturita	26	VŠ (titul Bc.)
	27	SŠ – maturita	27	VŠ (ostatní)
	29	VŠ (ostatní)	29	SŠ – maturita
	31	SŠ – maturita	30	SŠ – maturita
	31	SŠ – maturita	32	VŠ (ostatní)
33	VŠ (ostatní)	34	SŠ – maturita	
34	VŠ (ostatní)	-	-	
Střední dospělost (35-49)	35	SŠ – maturita	35	SŠ – maturita
	37	VOŠ	37	SŠ – maturita
	37	VOŠ	37	SŠ – maturita
	39	SŠ – maturita	39	SŠ – výuční list
	39	SŠ – maturita	40	VŠ (ostatní)
	40	SŠ – maturita	40	VŠ (ostatní)
	41	SŠ – výuční list	43	VŠ (ostatní)
	41	VŠ (ostatní)	43	SŠ – výuční list
	42	SŠ – výuční list	43	SŠ – maturita
	42	SŠ – maturita	44	SŠ – výuční list
	44	SŠ – výuční list	44	SŠ – maturita
	44	SŠ – maturita	44	VŠ (ostatní)
45	SŠ – výuční list	45	SŠ – maturita	

	46	SŠ – výuční list	45	SŠ – maturita
	46	SŠ – výuční list	48	SŠ – maturita
	46	SŠ – výuční list	48	SŠ – maturita
	46	SŠ – maturita	49	SŠ – výuční list
	47	SŠ – výuční list	49	SŠ – maturita
	48	SŠ – výuční list	49	SŠ – maturita
	48	SŠ – maturita	-	-
	50	SŠ – výuční list	50	VŠ (titul Bc.)
	50	SŠ – maturita	50	VŠ (ostatní)
	50	VŠ (ostatní)	51	SŠ – výuční list
	51	SŠ – výuční list	51	SŠ – výuční list
	52	SŠ – maturita	51	SŠ – výuční list
Pozdní dospělost (50-59)	52	SŠ – maturita	51	SŠ – maturita
	52	SŠ – maturita	51	VŠ (ostatní)
	52	VŠ (ostatní)	53	SŠ – výuční list
	53	SŠ – maturita	53	SŠ – maturita
	53	SŠ – maturita	54	VŠ (ostatní)
	54	VŠ (ostatní)	56	SŠ – maturita
	55	SŠ – výuční list	58	VŠ (ostatní)

Na základě tohoto designu bylo do výzkumu zapojeno celkem 143 osob ve věkovém rozpětí 19-72 let. Tento soubor obsahoval celkem 65 mužů a 78 žen. Následně si uvedeme deskriptivní statistiku zkoumaných respondentů a poté popis přátel, kteří vyplňovali inventář o svých nejbližších.

8.1. Zkoumaní respondenti – charakteristika

Zkoumaný respondent je ten respondent, který vyplnil Informovaný souhlas, stratifikační dotazník, absolvoval Zulligerův test a jeho přítel/přítelkyně o něm vyplnil/a osobnostní inventář NEO-PI-R. Během testování jsme se setkali s 2 zkoumanými respondenty, kteří neměli validní protokol Zulligerova testu, protože nedali požadovaný počet odpovědí. Ti museli být nahrazeni jinými 2 respondenty, kteří všechny požadavky splnili.

V tabulce č. 4 je uvedena popisná statistika respondentů z hlediska jejich genderu a věku. Tabulka č. 5 udává charakteristiku respondentů z hlediska genderu a jejich nejvyššího dosaženého vzdělání.

Tab. 4: Charakteristika respondentů podle genderu a věku

	věk							
	N	M	SD	medián	modus	min	max	šíkmost
muži	51	38,63	11,04	41	25	20	55	0,23
ženy	49	39,18	11,29	43	51	20	58	0,18
celkem	100	38,90	11,11	41	25	20	58	0,2

Pozn.: *N* = počet respondentů; *M* = průměr; *SD* = směrodatná odchylka

Tab. 5: Charakteristika respondentů podle genderu a nejvyššího dosaženého vzdělání

	nejvyšší dosažené vzdělání						
	N	1	2	3	4	5	6
muži	51	0	12	22	2	8	7
ženy	49	0	7	24	0	7	11
celkem	100	0	19	46	2	15	18

Pozn.: *N* = počet respondentů; 1 = základní škola; 2 = střední škola s výučním listem; 3 = střední škola s maturitou; 4 = vyšší odborná škola; 5 = vysoká škola (titul Bc.); 6 = vysoká škola (ostatní)

V tabulce č. 6 jsou uvedeny charakteristiky respondentů z hlediska genderu a jejich místa bydliště (kraj). Tabulka č. 7 sleduje rozložení respondentů z hlediska genderu a jejich rodinného stavu. Ve stratifikačním dotazníku bylo uváděno celkem 6 možností rodinného stavu (svobodný/ná; druh/družka; ženatý/vdaná; rozvedený/ná; odloučený/ná; ovdovělý/lá), jelikož se kategorie odloučený/ná a ovdovělý/lá nenaplnily, nejsou uvedeny v tabulce.

Z hlediska aktuální vykonávané profese bylo ve velkém množství zastoupení pedagogů, studentů, OSVČ, administrativních pracovníků, mistrů a operátorů výroby, dělníků a atd.

Otázku na péči psychologa/psychiatra v minulosti odpovědělo celkem 14 respondentů pozitivně. Otázku na péči psychologa/psychiatra aktuálně odpověděl pozitivně pouze 1 respondent.

Tab. 6: Charakteristika respondentů podle genderu a kraje

	kraj					
	N	1	2	3	4	5
muži	51	48	1	1	0	1
ženy	49	45	0	1	2	1
celkem	100	93	1	2	2	2

Pozn.: N = počet respondentů; 1 = Královéhradecký kraj; 2 = Moravskoslezský kraj; 3 = Olomoucký kraj; 4 = Pardubický kraj; 5 = Zlínský kraj

Tab. 7: Charakteristika respondentů podle genderu a rodinného stavu

	rodinný stav				
	N	1	2	3	4
muži	51	17	5	25	4
ženy	49	15	4	25	5
celkem	100	32	9	50	9

Pozn.: N = počet respondentů; 1 = svobodný/svobodná; 2 = druh/družka; 3 = ženatý/vdaná; 4 = Rozvedený/rozvedená

8.2. Přítel/přítelkyně respondenta – charakteristika

Tito respondenti neměli předepsané kvóty, museli pouze splňovat určité podmínky ve vztahu ke zkoumanému respondentovi. Podmínky vhodnosti přítele/přítelkyně respondenta byly stanoveny před sběrem dat. Každý zkoumaný respondent dostal instrukce společně s obálkou, instrukce jsou uvedeny v příloze č. 4.

Hlavními body jsou:

1. Častost setkání – intenzivní, bytí v kontaktu průměrně jednou za týden
2. Setkání a interakce – pozitivní prožívání vztahu, přátelé si sdělují a sdílí své problémy, obavy, radosti.
3. Doba trvání – alespoň 2 roky
4. Blízká, důvěrná osoba nesmí být rodič, prarodič či dítě.

Administrátor vždy zdůraznil tyto body a ptal se respondenta, zda ví, komu by obálku svěřil k vyplnění. Všechny obálky, které byly svěřeny k vyplnění se k administrátorovi vrátily. Stalo se i to, že si partner vybral svoji partnerku a chtěl po ní, aby mu to vyplnila, ale ona to odmítla. Tento případ se stal dvakrát, a tak to pak o partnerovi vyplnil jeho nejlepší

kamarád (časová dotace byla dlouhá – cca 2 měsíce). Opačný případ, ve kterém partnerka chtěla vyplnit obálku po partnerovi, nenastal.

Tabulka č. 8 udává popisnou statistiku nejbližších osob respondentů a tabulka č. 9 ukazuje rozložení nejbližších osob respondentů podle genderu a jejich nejvyššího dosaženého vzdělání.

Tab. 8: Charakteristika nejbližších osob respondentů podle genderu a věku

	věk							
	N	M	SD	medián	modus	min	max	šikmost
muži	43	42,26	13,07	46	46	20	72	0,26
ženy	57	36	12,28	34	m	19	72	0,57
celkem	100	38,69	12,94	39,5	m	19	72	0,21

Pozn.: N = počet respondentů; M = průměr; SD = směrodatná odchylka; m = vícečetný modus

Tab. 9: Charakteristika nejbližších osob respondentů podle genderu a nejvyššího dosaženého vzdělání

	nejvyšší dosažené vzdělání						
	N	1	2	3	4	5	6
muži	43	0	13	22	0	2	6
ženy	57	0	9	27	0	9	12
celkem	100	0	22	49	0	11	18

Pozn.: N = počet respondentů; 1 = základní škola; 2 = střední škola s výučním listem; 3 = střední škola s maturitou; 4 = vyšší odborná škola; 5 = vysoká škola (titul Bc.); 6 = vysoká škola (ostatní)

Pro zajímavost jsme vytvořili tabulku č. 10, kde je uveden vztah přítele ke zkoumanému respondentovi. Nejfrekventovanější vztah k respondentovi je vztah manželský a nejméně frekventovaný je vztah sourozenecký.

Tab. 10: Vztah vybraného přítele/přítelkyně respondenta ke zkoumanému respondentovi

	vztah přítele/přítelkyně respondenta				
	N	1	2	3	4
celkem	100	41	22	32	5

Pozn.: N = počet respondentů; 1 = manželský; 2 = partnerský; 3 = kamarádský; 4 = sourozenecký

9. Výsledky a interpretace

V této kapitole se zaměříme na analýzu získaných dat a jejich následnou interpretaci. V první podkapitole se budeme věnovat osobnostnímu rysu extraverze v kontextu chromatické, lidské pohybové determinanty a jejich poměrem (výzkumné otázky č. 1, 2, 3; výzkumné hypotézy H1, H2). V druhé podkapitole se zaměříme na rys neuroticismu v souvislosti s determinantou pohybu objektu, achromatickou determinantou a odstínovými determinantami (výzkumná otázka č. 4). V poslední podkapitole se vyjádříme k výzkumným otázkám, hypotézám a jejich závěru.

9.1. Rys extraverze

V této podkapitole bude statisticky rozebrána souvislost mezi rysem extraverze a váženým součtem chromatických determinant, pohybovou determinantou a jejich poměrem.

V Rorschachově metodě jedinci s extravertním prožíváním mají vyšší výskyt chromatické determinanty než jedinci s introvertním prožíváním. Naopak jedinci s introvertním prožíváním mají vyšší výskyt lidské pohybové determinanty než jedinci s extravertním prožíváním (Exner et al., 2009). Chromatická determinanta úzce souvisí se spontánním jednáním, protože odpověď zahrnuje barvu, kterou obsahovala daná skvrna. Jedinec tedy uviděl skvrnu a odpověděl prostřednictvím barvy skvrny (Meyer et al, 2011). Svoboda a kol (2013) uvádí, že chromatická determinanta souvisí s impulsivitou a (ne)přizpůsobivostí jedince. Zulliger (1994) píše, že tato determinanta je ve vztahu s aktivitou jedince a jeho emočním prožíváním. Jedinci s extravertním prožíváním jsou více spontánní, bezprostřední a aktivní (Hřebíčková, 2004). Svoboda a kol. (2013) uvádí, že osoby kreativní, inteligentní a introvertní odpovídají více prostřednictvím lidské pohybové determinanty. Vyšší výskyt odpovědi s lidskou pohybovou determinantou nám vypovídá o vnitřním životě jedince (Weiner, 2003). Tyto poznatky uvádí i Zulliger (1969) ve své příručce. Zulligerův test je založen na principech Rorschachovy metody, tudíž předpokládáme, že vyšší výskyt chromatické odpovědi souvisí s extravertním prožíváním a vyšší výskyt lidské pohybové determinanty souvisí s introvertním prožíváním.

Výzkumná otázka č. 1: Existuje souvislost mezi škálou extraverze v NEO-PI-R a chromatickou determinantou v Zulligerově testu?

Prvním zkoumaným vztahem byla souvislost škály extraverze v NEO-PI-R s výskytem chromatické (barvové) odpovědi v protokolech Zulligerova testu. Před statistickým zpracováním chromatické determinanty jsme si vypočítali vážený součet chromatických determinant pro každého respondenta. Vážený součet je dán $W_{SumC} = 0,5FC + 1CF + 1,5C$. Tímto vztahem jsme se inspirovali v Rorschachově metodě (Obuch & Polák, 2011). Normalitu dat váženého součtu chromatických determinant jsme ověřili prostřednictvím Shapiro-Wilkova testu ($W = 0,95$, $p = 0$). Normalita dat byla zamítnuta, dále jsme volili neparametrické testy. Nejprve jsme pracovali s testem Spearmanova korelačního koeficientu, který koreloval hodnoty škály extraverze s váženým součtem chromatických determinant (v odpovědích Zulligerova testu). Výsledek testu Spearmanova korelačního koeficientu je uveden v tabulce č. 11, kde byl nalezen 1 signifikantní vztah ($r = 0,24$; $p = 0,02$) mezi subškálou asertivity a váženým součtem chromatických determinant na hladině významnosti $\alpha = 0,05$.

Tab. 11: Výsledky testu Spearmanova korelačního koeficientu ve vztahu mezi subškálou extraverze a váženým součtem chromatických determinant

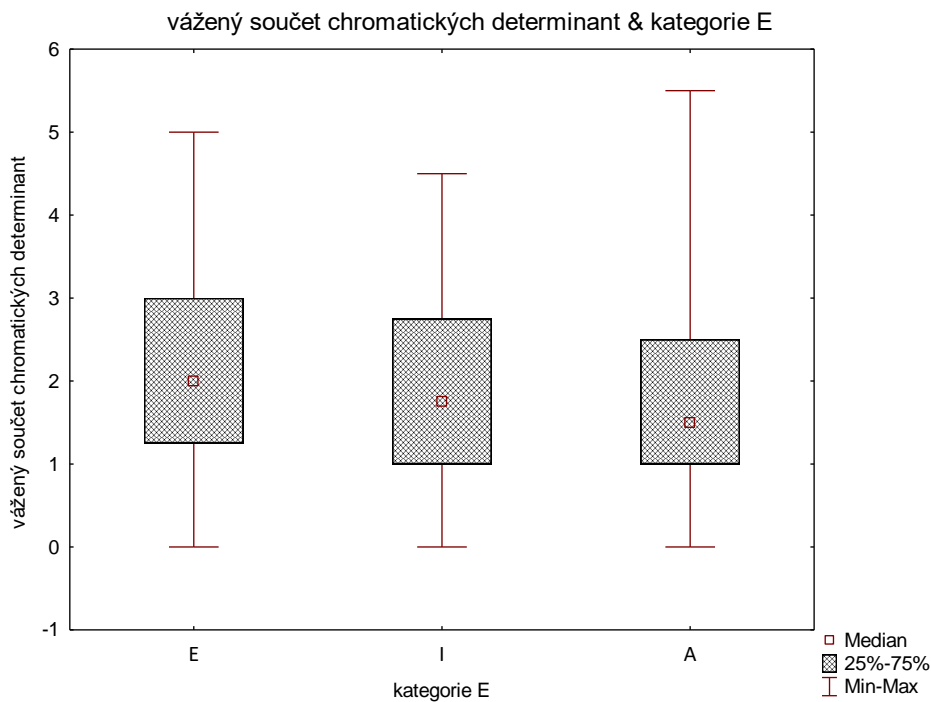
	N	R	t (N-2)	p
Extraverze	100	0,09	0,9	0,37
E1: vřelost	100	-0,17	-1,75	0,08
E2: družnost	100	0,00	0,04	0,97
E3: asertivita	100	0,24	2,42	0,02
E4: aktivnost	100	0,11	1,07	0,29
E5: vyhledávání vzrušení	100	0,11	1,1	0,27
E6: pozitivní emoce	100	-0,08	-0,83	0,41

Pozn.: N = počet respondentů; r = Spearmanův kor. koeficient; $t(N-2)$ = statistika t ; p = p -hodnota

Dále jsme naše data zpracovávali statistickým Kruskal-Wallisovým testem, prostřednictvím kterého jsme hledali souvislost mezi 3 kategoriemi (extraverze, introverze, ambivalence) a váženým součtem chromatických determinant v odpovědích Zulligerova testu. Kategorie byly vybrány jako „grupovací“ proměnná a vážený součet chromatických determinant byl zvolen jako závislá proměnná. Výsledkem testu je krabicový graf č. 1, který srovnává mediány proměnných. Graf č. 1 nám prezentuje, že nenastal žádný významný

vztah. V případě zaměření na subškály extravertze (viz tabulka č. 12) jsme na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ našli signifikantní vztah ($p = 0,03$) mezi subškálou asertivity a váženým skórem chromatických determinant. Po zobrazení vícečetného srovnání Z hodnot jsme zjistili rozdíl mezi kategoriemi extravertze a introvertze, kde $Z = 2,53$.

Graf 1: Krabicový graf s váženým součtem chromatických determ. a kategorie extravertze

Pozn.: kategorie E: E = extravertze; I = introvertze; A = ambitence

Tab. 12: Výsledky Kruskal-Wallisova testu s váženým součtem chromatických determinant a subškál extravertze

	N	s.v.	H	p
Extravertze	100	2	2,55	0,28
E1: vřelost	100	2	1,33	0,51
E2: družnost	100	2	0,66	0,72
E3: asertivita	100	2	7,05	0,03
E4: aktivnost	100	2	1,82	0,4
E5: vyhledávání vzrušení	100	2	2,28	0,32
E6: pozitivní emoce	100	2	1,86	0,4

Pozn.: N = počet respondentů; s.v. = počet stupňů volnosti; H = statistika H; p = p-hodnota

Výzkumná hypotéza H1: Průměrná hodnota váženého součtu chromatických determinant v Zulligerově testu je vyšší u osob s vysokým skórem škály extraverte v NEO-PI-R než u osob s nízkým skórem škály extraverte v NEO-PI-R.

V Kruskal-Wallisově testu jsme si zobrazili další krabicový graf, který nám zobrazoval průměry kategorie extraverte ($d = 2,27$) a introverze ($d = 1,89$), na základě Kruskal-Wallisova testu přijímáme hypotézu H1 – *průměrná hodnota váženého součtu chromatických determinant v Zulligerově testu je vyšší u osob s vysokým skórem škály extraverte v NEO-PI-R než u osob s nízkým skórem škály extraverte v NEO-PI-R.*

Výzkumná otázka č. 2: Existuje souvislost mezi škálou extraverte v NEO-PI-R a lidskou pohybovou determinantou v Zulligerově testu?

Druhým zkoumaným vztahem je souvislost škály extraverte v NEO-PI-R s výskytem lidské pohybové determinanty v protokolech Zulligerova testu. Shapir-Wilkův test ($W = 0,88$; $p = 0$) nám zamítnul normalitu dat. Pracovali jsme s testem Spearmanova korelačního koeficientu, který koreloval celkový výskyt lidské pohybové determinanty (v Zulligerově testu) s hodnotami škály extraverte. Tento vztah je prezentován v tabulce č. 13, Spearmanův korelační koeficient vztahu mezi extravertí a lidskou pohybovou determinantou dosahuje hodnoty $r = 0,12$; $p = 0,23$; to vypovídá, že nebyl nalezen žádný signifikantní vztah na hladině významnosti $\alpha = 0,05$.

Tab. 13: Výsledky testu Spearmanova korelačního koeficientu ve vztahu mezi subškálou extraverte s výskytem lidské pohybové determinanty

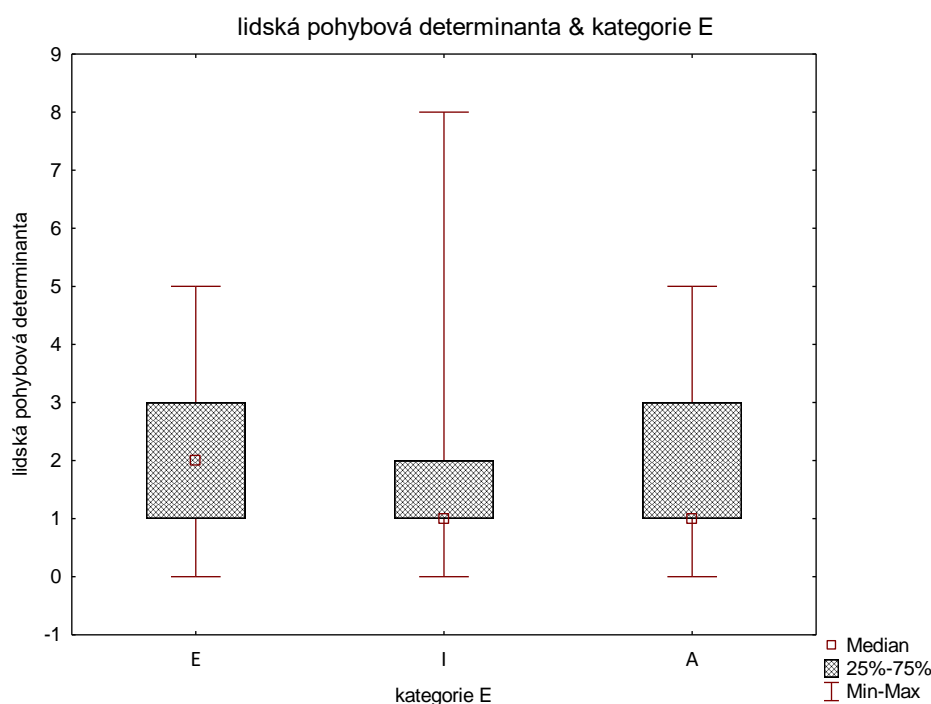
	N	r	t (N-2)	P hodnota
Extraverte	100	0,12	1,21	0,23
E1: vřelost	100	0,02	0,21	0,83
E2: družnost	100	0,06	0,6	0,55
E3: asertivita	100	0,06	0,58	0,56
E4: aktivnost	100	0,08	0,83	0,41
E5: vyhledávání vzrušení	100	-0,02	-0,22	0,82
E6: pozitivní emoce	100	0,13	1,26	0,21

Pozn.: N = počet respondentů; r = Spearmanův kor. koeficient; t(N-2) = statistika t; p = p-hodnota

Vztah škály extraverte a lidské pohybové determinanty jsme podrobily Kruskal-Wallisově testu. Byla zkoumána souvislost mezi škálou extraverte podle jejích 3 kategorií

(extraverze, introverze, ambivalence) a výskytem lidské pohybové determinanty. „Grupovací“ proměnnou byla zvolena kategorie E a závislou proměnnou byla lidská pohybová determinanta. Tento vztah je znázorněn v grafu č. 2 prostřednictvím srovnání mediánů proměnných, v tabulce č. 14 jsou přiblíženy subškály. Z grafu č. 2 a tabulky č. 14 vyplývá, že zde nenastala významná souvislost mezi proměnnými.

Graf 2: Krabicový graf s lidskou pohybovou determinantou a kategorie extraverze

Pozn.: kategorie E: E = extraverze; I = introverze; A = ambivalence

Tab. 14: Výsledky testu ve vztahu mezi subš. extraverze s výskytem lidské pohybové det.

	N	s.v.	H	p
Extraverze	100	2	1,21	0,55
E1: vřelost	100	2	0,62	0,73
E2: družnost	100	2	0,23	0,89
E3: asertivita	100	2	1,92	0,38
E4: aktivnost	100	2	0,1	0,95
E5: vyhledávání vzrušení	100	2	0,16	0,92
E6: pozitivní emoce	100	2	0,39	0,82

Pozn.: N = počet respondentů; s.v. = počet stupňů volnosti; H = statistika H; p = p-hodnota;

Výzkumná hypotéza H2: Průměrná hodnota lidské pohybové determinanty v Zulligerově testu je vyšší u osob s nízkým skórem škály extraverte v NEO-PI-R než u osob s vysokým skórem škály extraverte v NEO-PI-R.

V Kruskal-Wallisově testu jsme si zobrazili další krabicový graf, který nám ukazoval průměry kategorií extraverte ($d = 2,11$) a introverte ($d = 1,97$) podle lidské pohybové determinanty. Na základě Kruskal-Wallisově testu zamítáme hypotézu H2 – *průměrná hodnota lidské pohybové determinanty v Zulligerově testu není vyšší u osob s nízkým skórem škály extraverte v NEO-PI-R než u osob s vysokým skórem škály extraverte v NEO-PI-R.*

Výzkumná otázka č. 3: Existuje souvislost mezi škálou extraverte v NEO-PI-R s poměrem lidské pohybové determinanty a váženým součtem chromatických determinant?

Upozorňujeme, že pouze tato otázka pracuje na „opačném způsobu“ zpracování. Dosud jsme zkoumali determinanty Zulligerova testu na základě NEO-PI-R. Nyní jsme vytvořili vlastní skupiny, podle kterých jsme manipulovali se skóry NEO-PI-R. Pro tuto část práce jsme se rozhodli inspirovat skórem typu prožívání (EB) z Rorschachovy metody. EB je dáno poměrem součtu lidských pohybových determinant s váženým součtem chromatických odpovědí ($EB = M : WSumC$). Na základě vyšší strany rozlišujeme typ prožívání extravertní či introvertní. Musí být splněna tyto kritéria: jedna strana poměru je vyšší o 2 body než druhá strana a zároveň menší strana není rovna 0 (Polák & Obuch, 2011).

Zobrazili jsme si data respondentů z protokolů Zulligerova testu, kde jsme sledovali výskyt lidské pohybové determinanty a váženého součtu chromatických odpovědí. Podle pravidel předchozího odstavce jsme si vybrali data, kde se determinanty od sebe odlišovaly o 2 body a zároveň menší strana nebyla rovna 0. Ze 100 respondentů jsme vybrali 23 respondentů, kteří splňovali zmíněná kritéria. 23 respondentů jsme rozdělili do 2 skupin (extraverte, introverte) podle vyšší determinanty. Pokud měl respondent v poměru vyšší lidskou pohybovou determinantu, označili jsme ho za introvertního ($N = 14$), v případě vyšší chromatické determinanty jako extravertního ($N = 9$).

Shapiro-Wilkův test ($W = 0,96$; $p = 0,49$) potvrdil normalitu dat škály extraverte. Pouze v této části jsme použili parametrický test – analýzu rozptylu, ve které „grupovací proměnná“ byla skupina (extravert, introvert) podle Zulligerova testu a závislou proměnnou byly skóry extraverte. Výsledky analýzy rozptylu jsou uvedeny v tabulce č. 15 a v grafu č. 3

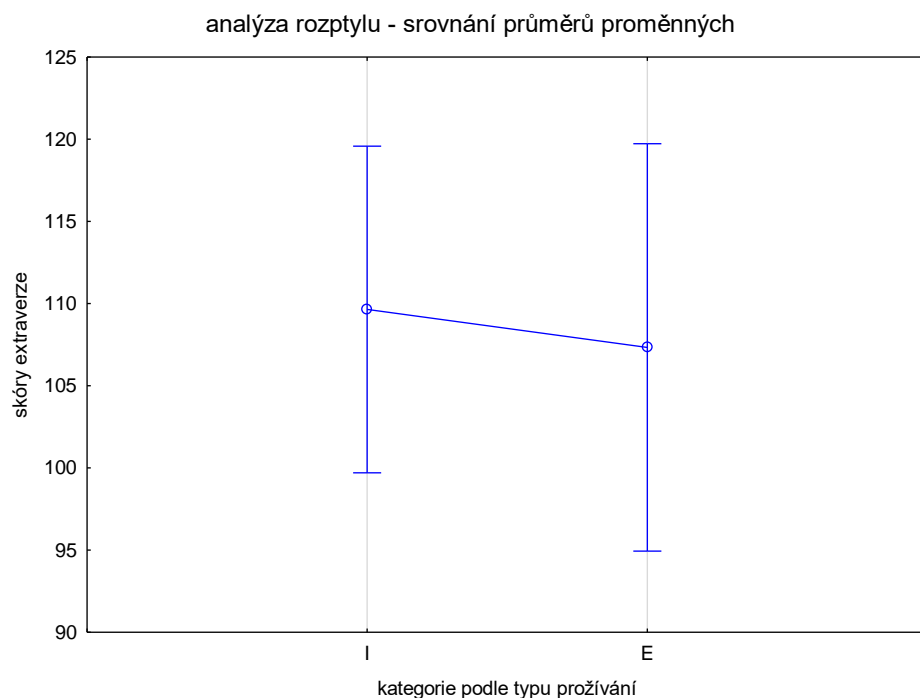
je uvedeno srovnání průměrů pozorovaných skupin, ze kterých usuzujeme, že jsme neshledali žádný významný vztah mezi proměnnými.

Tab. 15: Výsledky analýzy rozptylu typu prožívání (poměr lidské pohybové a chromatické determinanty) ze Zulligerova testu v závislosti na skóry škály extraverte z NEO-PI-R

	Mezi skupinami			Uvnitř skupin			F	p
	SČ	s.v.	S ²	SČ	s.v.	S ²		
Extraverte	29,22	1	29,22	6713,21	21	319,68	0,09	0,77

Pozn.: SČ = součet čtverců; s.v. = stupně volnosti; S² = střední čtverec; F = stat. F; p = p-hodnota

Graf 3: Srovnání průměrů vztahu skóre extraverte podle typu prožívání v Zulligerově testu

Pozn.: kategorie: I = introverze; E = extraverte

9.2. Rys neuroticismu

Druhým sledovaným rysem je neuroticismus. V rámci práce jsme zkoumali souvislost mezi škálou neuroticismu v NEO-PI-R a determinantami – pohyb objektu, achromatická determinanta, difúzní stínování, textura a vista v Zulligerově testu.

Svoboda a kol. (2013) označuje difúzní stínování jako ukazatel úzkostlivosti. Meyer a kol. (2011) uvádí, že pokud osoba byla rozrušena nebo zažila úzkost či pochybnost, odpověděla formou achromatické determinanty a odstínových determinant (difúzní

stínování, textura, vista). Zulliger (1994) spojuje tzv. šerosvit s úzkostlivostí a „dysforickým kolísáním nálad“. Polák a Obuch (2011) uvádí, že výše determinanty pohybu objektu je závislá na situačním stresu. Jedinec se zvýšenou determinantou pohybu objektu je velmi znepokojen věcmi, které se dějí kolem něj a zažívá pocit bezmoci.

Výzkumná otázka č. 4: Existuje souvislost mezi škálou neuroticismu v NEO-PI-R a determinantou pohybu objektu, achromatickou determinantou a odstínovými determinantami v Zulligerově testu?

Prostřednictvím Shapir-Wilkova testu jsme zjistili, že data nevykazují normalitu: pohyb objektu ($W = 0,67$; $p = 0$); achromatická determinanta ($W = 0,77$; $p = 0$); difúzní stínování ($W = 0,67$; $p = 0$); textura ($W = 0,4$; $p = 0$); vista ($W = 0,16$; $p = 0$). Následně jsme volili neparametrické testy. Test Spearmanova korelačního koeficientu sledoval vztah subškál neuroticismu a odstínových determinant, achromatické determinanty a determinanty pohybu objektu. Výsledek vztahu můžeme vidět v tabulce č. 16, kde jsme na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ našli signifikantní vztah ($r = 0,22$; $p = 0,03$) mezi subškálou úzkostnosti a determinantou textury. Dále jsme našli trend ($r = -0,18$; $p = 0,08$) mezi subškálou hněvivosti/hostility se součtem achromatické a odstínových determinant; existuje trend ($r = -0,18$; $p = 0,07$) mezi subškálou zranitelnosti a determinantou pohybu objektu.

Tab. 16: Spearmanův korelační koeficient ve vztahu mezi subškálami neuroticismu s výskytem odstínových determinant, achromatické determinanty a pohybu objektu

	M	C'	Y	T	V	YTV	C'YTV
Neuroticismus	-0,08	-0,10	-0,02	-0,15	-0,10	-0,1	-0,14
N1	-0,05	-0,07	0,05	-0,22	-0,02	-0,07	-0,09
N2	-0,07	-0,11	-0,14	-0,03	-0,14	-0,15	-0,18
N3	-0,09	-0,11	0,07	-0,06	0,00	0,01	-0,07
N4	-0,02	-0,14	-0,02	-0,15	-0,03	-0,09	-0,16
N5	0,06	0,06	-0,06	-0,16	-0,11	-0,1	-0,02
N6	-0,18	-0,06	-0,03	-0,13	-0,08	-0,1	-0,11

Pozn.: m = pohyb objektu; C' = achromatická determinanta; Y = difúzní stínování; T = textura; V = vista; YTV = odstínové determinanty; $N1$ = úzkostnost; $N2$ = hněvivost/ hostilita; $N3$ = depresivnost; $N4$ = rozpačitost; $N5$ = impulsivnost; $N6$ = zranitelnost

V Kruskal-Wallisově testu byly závislou proměnnou odstínové determinanty, achromatická determinanta a pohyb objektu. „Grupovací“ proměnnou byla kategorie

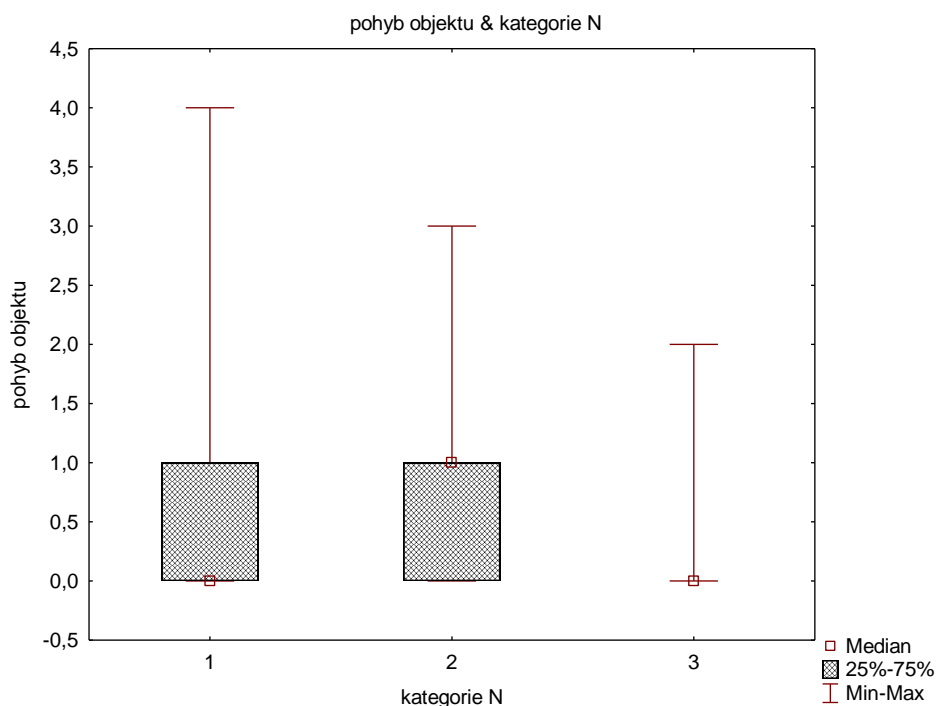
neuroticismu. Výsledky testu jsou uvedeny v tabulce č. 17, na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ sledujeme signifikantní vztah ($p = 0,01$) mezi škálou neuroticismu a determinantou pohybu objektu (viz graf č. 4). Vícečetné srovnání Z hodnot ukazovalo rozdíl mezi kategoriemi 2, 3, kde $Z = 2,45$. Zjistili jsme trend ($p = 0,05$) mezi škálou neuroticismu a achromatickou determinantou, který je uveden v grafu č. 5. Po zobrazení vícečetného srovnání Z hodnot jsme zjistili rozdíl mezi kategoriemi 1 a 2, kde $Z = 2,2$.

Tab. 17: Výsledky Kruskal-Wallisova testu dle vztahu mezi škálou neuroticismu a výskytem odstínových determinant a determinanty pohybu

	N	s.v.	H	P
m	100	2	8,71	0,01
C'	100	2	5,91	0,05
Y	100	2	1,27	0,53
T	100	2	2,78	0,25
V	100	2	1,79	0,41
YTV	100	2	3,41	0,18
C'YTV	100	2	2,87	0,24

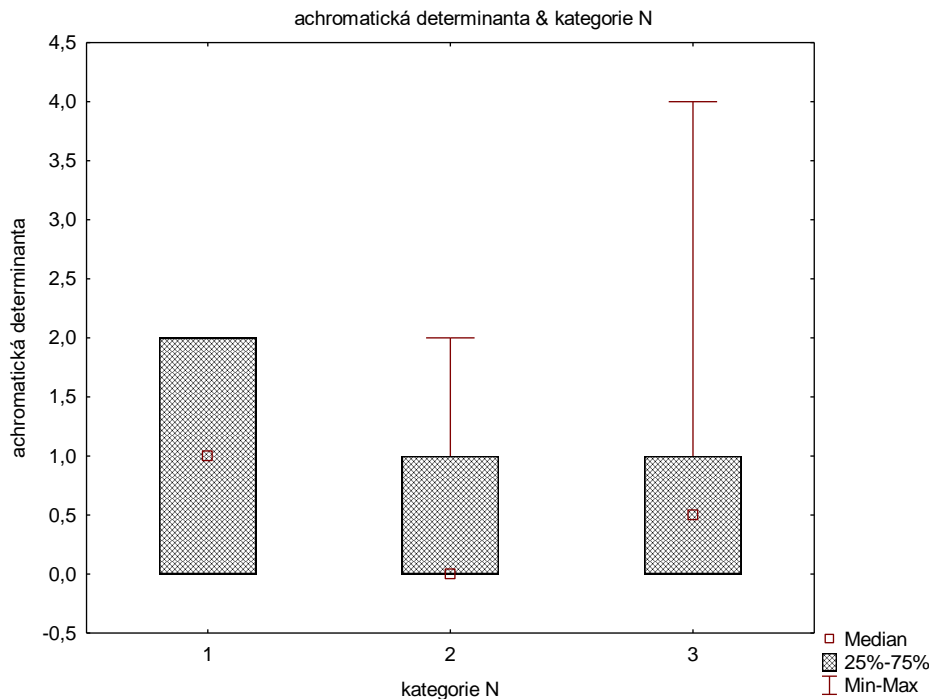
Pozn.: N = počet respondentů; s.v. = počet stupňů volnosti; H = stat. H; p = p-hodnota; m = pohyb objektu; C' = achromatická det.; Y = difúzní stínování; T = textura; V = vista; YTV = odstínové det.

Graf 4: Krabicový graf determinanty pohybu objektu a kategorie neuroticismu

Pozn.: kategorie N: 1 = vysoký neuroticismus; 2 = střední neuroticismus; 3 = nízký neuroticismus

Graf 5: Krabicový graf achromatické determinanty a kategorie neuroticismu

Pozn.: kategorie N: 1 = vysoký neuroticismus; 2 = střední neuroticismus; 3 = nízký neuroticismus

Dále jsme se zaměřili na subškály neuroticismu v kontextu odstínových determinant, achromatické determinanty a determinanty pohybu objektu, na kterých jsme provedli Kruskal-Wallisův test. Z důvodu úspornosti zde uvedeme pouze nalezené souvislosti. První signifikantní vztah byl mezi subškálou úzkostnosti a determinantou textury $H(2) = 6,5$; $p = 0,04$. Druhý signifikantní vztah byl mezi subškálou depresivnosti a determinantou vistry $H(2) = 7,5$; $p = 0,02$.

9.3. Odpovědi na výzkumné otázky a hypotézy

Výzkumná otázka č. 1: Existuje souvislost mezi škálou extraverze v NEO-PI-R a chromatickou determinantou v Zulligerově testu?

Na základě testu Spearmanova korelačního koeficientu ($r = 0,24$; $p = 0,02$) a Kruskal-Wallisově testu ($H(2) = 7,05$; $p = 0,03$) jsme na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ našli signifikantní vztah mezi subškálou asertivity a váženým součtem chromatických determinant. Po vícečetném srovnání Z hodnot jsme zjistili rozdíl mezi kategoriemi extraverze a introverze.

Výzkumná hypotéza H1: Průměrná hodnota váženého součtu chromatických determinant v Zulligerově testu je vyšší u osob s vysokým skórem škály extraverte v NEO-PI-R než u osob s nízkým skórem škály extraverte v NEO-PI-R.

Podle krabicových grafů s průměry (z Kruskal-Wallisova testu) váženého součtu chromatických determinant a kategorie extraverte ($d = 2,27$) a introverze ($d = 1,89$), hypotézu přijímáme.

Výzkumná otázka č. 2: Existuje souvislost mezi škálou extraverte v NEO-PI-R a lidskou pohybovou determinantou v Zulligerově testu?

Na základě testu Spearmanova korelačního koeficientu ($r = 0,12$; $p = 0,23$) a Kruskal-Wallisově testu ($H(2) = 1,21$; $p = 0,55$) jsme neshledali žádnou významnou souvislost mezi škálou extraverte a lidskou pohybovou determinantou.

Výzkumná hypotéza H2: Průměrná hodnota lidské pohybové determinanty v Zulligerově testu je vyšší u osob s nízkým skórem škály extraverte v NEO-PI-R než u osob s vysokým skórem škály extraverte v NEO-PI-R.

Podle krabicových grafů s průměry (z Kruskal-Wallisova testu) lidské pohybové determinanty a kategorie extraverte ($d = 2,11$) a introverze ($d = 1,97$) hypotézu zamítáme.

Výzkumná otázka č. 3: Existuje souvislost mezi škálou extraverte v NEO-PI-R s poměrem lidské pohybové determinanty a váženým součtem chromatických determinant?

Analýza rozptylu zde neprokázala žádnou významnou souvislost ($F(2) = 0,09$; $p = 0,77$) mezi škálou extraverte a poměrem lidské pohybové determinanty a váženým součtem chromatických determinant na hladině významnosti $\alpha = 0,05$.

Výzkumná otázka č. 4: Existuje souvislost mezi škálou neuroticismu v NEO-PI-R a odstínovými determinantami, achromatickou determinantou a determinantou pohybu objektu v Zulligerově testu?

Ano, existuje souvislost mezi škálou neuroticismu a determinantou pohybu objektu a odstínových determinant. Test Spearmanova korelačního koeficientu prokázal signifikantní vztah ($r = 0,22$; $p = 0,03$) mezi subškálou úzkostnosti a determinantou textury. Existuje trend ($r = -0,18$; $p = 0,08$) mezi subškálou hněvivosti/hostility s odstínovými determinantami. Existuje trend ($r = -0,18$; $p = 0,07$) mezi subškálou zranitelnosti a determinantou pohybu objektu. Na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ Kruskal-Wallisův test prokázal, že existuje signifikantní vztah ($H(2) = 8,71$; $p = 0,01$) mezi škálou neuroticismu

a determinantou pohybu objektu. Dále byl zjištěn trend ($H(2) = 5,91; p = 0,05$) mezi škálou neuroticismu a achromatickou determinantou. Subškála úzkostnosti vykazuje s determinantou textury signifikantní vztah ($H(2) = 6,5; p = 0,04$). Signifikantní vztah byl nalezen u subškály depresivnosti a determinantou vistry ($H(2) = 7,5; p = 0,02$).

10. Diskuze

V této části se zaměříme na výzkumné cíle práce. Prvním cílem bylo zjistit souvislost škály extraverte NEO-PI-R s chromatickou a lidskou pohybovou determinantou v Zulligerově testu. Druhým cílem bylo zjistit souvislost škály neuroticismu v NEO-PI-R s odstínovými determinantami, achromatickou determinantou a determinantou pohybu objektu v Zulligerově testu. Po zodpovězení těchto bodů a zasazení do širšího kontextu poznatků s dalšími autory se podíváme na možné nepřesnosti, rizika výzkumného designu a zároveň zhodnotíme možné přínosy tohoto výzkumu a určitá doporučení pro další bádání.

Rys extraverte je v Rorschachově metodě spojován s vyšším výskytem chromatické determinanty v protokolech (Exner et al., 2009). Chromatická determinanta se dělí na více podtypů podle váhy barvy (C) nebo tvaru (F). Před manipulací s chromatickou determinantou byl spočten vážený součet chromatických determinant (WSumC), který je dán vztahem $WSumC = 0,5FC + 1CF + 1,5C$ (Polák & Obuch, 2011). Pokud mluvíme o výskytu chromatické determinanty, mluvíme o váženém součtu chromatických determinant. Na základě obou provedených testů (test Spearmanova korelačního koeficientu, Kruskal-Wallisův test) jsme zjistili signifikantní souvislost mezi subškálou aseritivity a váženým součtem chromatických determinant ($p < 0,05$). Naše poznatky týkající se průměrné hodnoty váženého součtu chromatických determinant ze Zulligerova testu se shodují s průměry Komprehenzivního systému (Exner et al., 2009). Výzkum ukázal, že průměrná hodnota váženého součtu chromatických determinant v Zulligerově testu je vyšší u osob s vysokým skórem škály extraverte ($d = 2,27$) v NEO-PI-R než u osob s nízkým skórem škály extraverte ($d = 1,89$) v NEO-PI-R. Na základě těchto poznatků můžeme diskutovat o tom, že vyšší výskyt chromatické determinanty v Zulligerově testu byl přítomen u jedinců s vysokým skórem škály extraverte v NEO-PI-R.

Z hlediska vztahu mezi škálou extraverte a váženým součtem chromatických determinant jsme zjistili souvislost pouze mezi subškálou aseritivity s chromatickou determinantou. Toto zjištění si vysvětlujeme tím, že Rorschachova metoda a osobnostní inventář NEO-PI-R odlišně pohlíží na vymezení extraverte. H. Rorschach (1951) pohlížel na extraverti a introverti jako na 2 izolované polarity. Tyto 2 polarity nejsou k sobě protichůdné, protože jsou od sebe odlišné. Rorschach (1951, 83) v knize komentuje: „*Oni jsou odlišné jako myšlení a cítění, jako pohyb a barva.*“ Pohledem na extravertní a introvertní prožívání se inspiroval od C. G. Junga (Jung, 1997a). Aktuálně, Rorschachova

metoda stále pracuje s tímto vymezením extravertního prožívání a introvertního prožívání jako 2 samostatnými polaritami (Polák & Obuch, 2011). V osobnostním inventáři NEO-PI-R, autoři Costa a McCrae vymezují koncept extraverze podle H. J. Eysencka (Hřebíčková, 2004). Eysenck definuje k extraverzi protipól introverze, ty jsou popisovány jako 1 polarita (Říčan, 2007). McCrae a Costa v NEO-PI-R uvádí, že s přítomností rysu extraverze, respondenti dosahují vyšších skóre. Pokud rys extraverze není přítomen u respondenta, tak má nižší skóre. Autoři zdůrazňují dominanci extraverze, kterou vysvětlují prostřednictvím adaptivního rozdílu dominance versus submise (John et al., 2008). Costa s McCrae (1992a, in Hřebíčková, 2004) prezentují, že introverze nastane v případě nepřítomnosti extraverze.

V osobnostní inventáři NEO-PI-R je celkem 6 subškál, ale souvislost byla nalezena pouze se subškálou asertivity. To souvisí s tím, že Rorschachova metoda a NEO-PI-R popisují extraverzi odlišně. Rorschach popisuje osoby s extraverzí jako čilé, energické, se schopností hovornosti (i s menší citlivostí pro jazyk), tyto osoby jsou v metodě spojovány s afektem. Osoby s introverzí nemají takovou schopnost hovornosti, ale mají hlubší cit pro jazyk, tyto osoby jsou v metodě spojovány s myšlením (Rorschach, 1951). Komprehenzivní systém (Polák & Obuch, 2011) interpretuje extratenzivního jedince jako flexibilního, přizpůsobivého, co nepotřebuje mít přesný postup pro řešení problémů. Orientují se podle afektivity, zaměřují se na interakci s druhými lidmi. Jejich zdrojem uspokojení jsou podněty z okolního prostředí, vnější svět. Introverzivní jedinec je popisován jako přemýšlivý, strategický, co preferuje přesnost, určitost a jasný postup při řešení problémů. Objevuje se zde tendence odkládat rozhodnutí do té doby, dokud nezváží možné dopady, preferují mít kontrolu nad pocity. Ačkoliv zdrojem uspokojení je vnitřní život, svět jedince, jsou otevřeni i sociálním vztahům (Polák & Obuch, 2011).

McCrae a Costa (1986) charakterizují přítomnost extraverze společenskostí, vřelostí. Pokud v NEO-PI-R má jedinec vysoký skóre škály extraverze je charakterizován: „*družný, společenský, průbojný, smělý, povídavý, sdílný, prosazující se, energický, aktivní, bezprostřední, rázný, nenucený, dravý, rychlý, neostýchavý, optimistický*“ (Hřebíčková, 2004, 22). V případě nízkého skóre škály extraverze v NEO-PI-R vypadá interpretace následovně: „*samotářský, nespolečenský, neprůbojný, nesmělý, málomluvný, tichý, zdrženlivý, bez energie, uzavřený, plachý, ostýchavý, nedružný, pasivní, stydlivý, nevybušný, nesdílný, vážný, neaktivní, nepřístupný, nedynamický, nespontánní, rezervovaný, váhavý,*

pesimistický, nenáruživý“ (Hřebíčková, 2004, 22). V Příručce je zmiňováno, že introverze je nepřítomnost extraverze, ale zároveň zde nalezneme dovětek: *„Introverti nemusejí být nepřátelští, ale jsou spíše zdrženlivý, chovají se nezávisle a samostatně spíše než poslušně a povolně, jsou spíše vyrovnaní než nejistí nebo flegmatictí“* (Hřebíčková, 2004, 22).

Dále jsme si kladli otázku, z jakého důvodu subškála asertivita byla indikátorem chromatické determinanty v našem případě. Rozhodli jsme se nahlédnout na interpretaci jednotlivých subškál. Subškála vřelosti se týká souvislosti s mezilidskými vztahy, přátelskost. Subškála družnosti se věnuje tomu, zda jedinec je rád obklopen lidmi, nebo je radši sám. Subškála asertivity sleduje energičnost a rozhodnost. Subškála aktivity se zabývá tempem života, buď jedinci preferují pomalé tempo, nebo mají mnoho aktivit a jsou zaneprázdnění. Subškála vyhledávání vzrušení sleduje oblibu vzrušujících zážitků (jízda na horské dráze, adrenalinové sporty). Subškála pozitivních emocí obsahuje to, zda jedinec má tendenci prožívat radost, štěstí (Hřebíčková, 2004).

V rámci srovnání výše zmíněných poznatků je jasné, že zde došlo ke smíšení 2 odlišných interpretací. Přátelskost, sociální vztah, bytí s druhou osobou, zaneprázdněnost, obliba adrenalinových sportů či prožitek radosti nebo štěstí v Rorschachově metodě nevyovídá o přítomnosti extraverze. Jediná subškála asertivity zahrnuje energičnost, rozhodnost (Hřebíčková, 2004). To by mohlo souviset s tím, že jedinci s introverzivním prožíváním mají tendenci odkládat rozhodnutí do té doby, dokud nezávážné možné dopady, preferují mít kontrolu nad pocity (Polák & Obuch, 2011). Výše jsme také psali, že jedinci s extraverzivním prožíváním se více zaměřují na druhé lidi (Polák & Obuch, 2011). To však neznamena, že jedinci s introverzivním prožíváním se na druhé lidi nezaměřují. Zjištěnou souvislost mezi subškálou asertivity v NEO-PI-R a váženým součtem chromatických determinant si interpretujeme tím, že nalézáme shodu v energičnosti a rozhodnosti.

Rys extraverze je v Rorschachově metodě popisován menším výskytem lidské pohybové determinanty, protože její vyšší výskyt je spojován s introverzí (Exner et al., 2009). Weiner (2003) zdůrazňuje důraz vnitřního života jedince u lidské pohybové determinanty. Když mluvíme o lidské pohybové determinantě, myslíme tím celkový součet dané determinanty. Můžeme sledovat 2 podtypy lidské pohybové determinanty, jimiž jsou aktivní a pasivní pohyb (Meyer et al., 2011). V tomto případě nepočítáme žádný vážený součet, protože pracujeme s pohybem bez závislosti na jeho podílu aktivity-pasivity. Prostřednictvím obou testů (test Spearmanova korelačního koeficientu, Kruskal-Wallisova

testu) nebyla zjištěna souvislost ($p > 0,1$) mezi lidskou pohybovou determinantou v Zulligerově testu a škálou extraverte v NEO-PI-R. Naše poznatky týkající se průměrné hodnoty lidské pohybové determinanty ze Zulligerova testu se neshodují s průměry Komprehenzivního systému (Exner et al., 2009). Výzkum ukázal, že průměrná hodnota lidské pohybové determinanty v Zulligerově testu není vyšší u osob s nízkým skórem škály extraverte ($d = 1,97$) v NEO-PI-R než u osob s vysokým skórem škály extraverte ($d = 2,11$) v NEO-PI-R.

V našem výzkumu lidská pohybová determinanta nebyla ukazatelem pro introverzi. To můžeme interpretovat dvěma způsoby. Prvním způsobem je to, že osobnostní inventář NEO-PI-R zcela přesně nezachycuje jedince s introverzivním prožíváním, jak je interpretuje Rorschach. NEO-PI-R zachycuje přítomnost a nepřítomnost extraverte (Hřebíčková, 2004). Tudíž jsme v našem výzkumu nenalezli přítomnost/nepřítomnost extraverte. Druhým způsobem je nadhodnocování lidské pohybové determinanty v Zulligerově testu. Villemor-Amaral a Cardoso (2012, in Villemor-Amaral et al, 2016) prezentuje poznatek, že pokud Zulligerův test administrujeme Komprehenzivním systémem, tak nastává nadhodnocování osob s introverzivním prožíváním (jedinci jsou nesprávně identifikováni jako introverzivní na rozdíl od extratenzivní), protože jsou zde dominantní odpovědi s lidskou pohybovou determinantou. Bohužel zde musíme citovat sekundárně, protože primární zdroj je v portugalském jazyce. V našem výzkumu pracujeme s Komprehenzivním systémem (například skórování determinant), ale zároveň používáme r-optimalizovanou instrukci pro Zulligerův test (na základě předchozího výzkumu Seitzl a kol. (2018)). Z hlediska výzkumné hypotézy H2 jsme zjistili, že průměrná hodnota lidské pohybové determinanty v Zulligerově testu u osob s vysokým skórem škály extraverte v NEO-PI-R než u osob s nízkým skórem škály extraverte v NEO-PI-R. Tímto nezamítáme tvrzení Villemor-Amaral a Cardoso (2012, in Villemor-Amaral et al, 2016), že Zulligerovy tabule mohou podporovat vyšší výskyt lidské pohybové determinanty než Rorschachovy tabule.

Výše zmíněná interpretace pro nadhodnocení lidské pohybové determinanty v Zulligerově testu se prokázala i v dalším vztahu mezi rysem extraverte a poměrem lidské pohybové determinanty a váženým součtem chromatické determinanty (výzkumné otázky č. 3). Upozorňujeme na to, že pouze tento vztah byl zpracován „opačně“ – to znamená, že jsme utvořili svoji kategorii ze Zulligerova testu podle typu prožívání a podle toho jsme pak zkoumali souvislost se skóry škály extraverte z NEO-PI-R. Pouze zde jsme kategorie

utvořili ze Zulligerova testu namísto z NEO-PI-R (jako to bylo v ostatních případech). Poměr EB byl zpracován podle pravidel Komprehenzivního systému, že menší strana poměru nesmí obsahovat nulovou hodnotu a zároveň musí být mezi stranami poměru rozdíl alespoň o 2 body (Polák & Obuch, 2011). Na základě toho jsme ze 100 respondentů vytřídili vzorek o 23 respondentů, kdy kategorie extraverte dosahovala 9 respondentů a introverte dosahovala 14 respondentů. Na základě analýzy jsme neshledali významnou souvislost ($p > 0,1$) mezi poměrem EB a škálou extraverte, dokonce jsme získali tyto průměrné hodnoty – průměr introverte ($d = 109,64$); průměr extraverte ($d = 107,33$). Důvodem tohoto výsledku může být malý vzorek zkoumaných. Tento výsledek také potvrzuje to, že zvýšená introverte je způsobená vyšším výskytem lidských pohybových determinant, tudíž jedinci s extratenzivním, ambitentním prožíváním mohli odpovědět lidskou pohybovou determinantou a poměr EB je zařadil do introvertivního prožívání, jak tvrdí ve svém výzkumu Villemor-Amaral a Cardoso (2012, in Villemor-Amaral et al, 2016).

Druhým cílem této práce bylo zjistit souvislost škály neuroticismu v NEO-PI-R s determinantou pohybu objektu, achromatickou determinantou a odstínovými determinantami v Zulligerově testu.

Rys neuroticismu je v Rorschachově metodě sycen achromatickou determinantou, pohybem objektu a odstínovými determinantami (difúzní stínování, textura, vista) v Rorschachově metodě (Polák & Obuch, 2011). Zulliger (1994) spojuje „šerosvit“ s dysforickým kolísáním nálad a úzkostlivostí. V osobnostním inventáři NEO-PI-R dosahují vysokých skóre neuroticismu jedinci, kteří jsou emočně labilní, zažívají více úzkost, nervozitu, nejistotu, obavy a mají obtíže se zvládnutím stresových situací. Dále se hůře vyrovnávají s problémy z běžného života a jsou konfrontováni s nekontrolovatelným nutkáním, touhou či impulzivností.

Prostřednictvím testů (test Spearmanova korelačního koeficientu, Kruskal-Wallisův test) jsme zjistili signifikantní souvislost ($p < 0,05$) mezi škálou neuroticismu a determinantou pohybu objektu a existující trend ($p < 0,1$) mezi škálou neuroticismu a achromatickou determinantou. Na úrovni subškál byl nalezen signifikantní vztah ($p < 0,05$) mezi subškálou úzkostnosti a textury; signifikantní vztah mezi subškálou ($p < 0,05$) depresivnosti a vistry; existuje trend mezi subškálou hněvivosti/hostility se součtem achromatické a odstínových determinant; trend mezi subškálou zranitelnosti a pohybu objektu.

Toto zjištění interpretujeme tak, že pohyb objektu je ukazatelem neuroticismu nejen v Rorschachově metodě, ale i v Zulligerově testu. Usuzujeme, že výskyt tohoto vztahu vypovídá o emoční nestabilitě jedince, zhoršeného prožívání stresu a obtíže v řešení běžných problémů (Polák & Obuch, 2011; Hřebíčková, 2004).

Trend vztahu mezi škálou neuroticismu v NEO-PI-R a achromatické determinanty si vysvětlujeme tím, že oba koncepty mají podobný popis. Weiner (2003) achromatickou determinantu uvádí jako ukazatel pocitů smutku, psychické sklíčenosti, pochmurnosti. Svoboda a kol. (2013) ji označuje v kontextu s depresivitou. Meyer et al. (2011) zdůrazňuje, že determinanta není ekvivalentní pro úzkost. Částečnou charakteristiku achromatické determinanty nalezneme ve škále neuroticismu pod subškálou depresivnost, impulzivnost a zranitelnost (Hřebíčková, 2004). Zároveň tyto koncepty nemohou být ekvivalentní, protože škála neuroticismu zahrnuje úzkostnost, hněvivost/hostilita, impulzivnost a rozpačitost, jejichž interpretaci achromatická determinanta nezahrnuje.

Vztah mezi subškálou úzkostnost a textura v Zulligerově testu si vysvětlujeme tím, že vyšší výskyt determinanty textura nalezneme u lidí, co jsou emocionálně a interpersonálně deprivované (Polák & Obuch, 2011). Vztah mezi subškálou depresivnosti a vistry v Zulligerově testu si vysvětlujeme tím, že oba koncepty pracují na stejných principech. Vista souvisí s depresivními symptomy podle Svobody a kol. (2013). Pro tvrzení Meyera a kol. (2011), že vista může mít i jiný význam, nemáme jinou oporu ve výzkumu.

Trend mezi subškálou hněvivosti/hostility a součtem achromatické a odstínových determinant v Zulligerově testu si vysvětlujeme tím, že tato subškála je charakterizována jako tendence prožívat hněv se stavy frustrace a zatrpklosti (Hřebíčková, 2004). Trend mezi subškálou zranitelnosti a pohybem objektu v Zulligerově testu popisujeme tím, že jejich shodu nalézáme v hůře prožívaném stresu (Polák & Obuch, 2011; Hřebíčková, 2004).

Na základě těchto poznatků jsme zjistili, že pro rys neuroticismu je ukazatelem pohyb objektu v Zulligerově testu. Dále v Zulligerově testu achromatickou determinantu chápeme jako možný náznak rysu neuroticismu, který je potřeba blíže prozkoumat. Na základě testů můžeme usuzovat, že determinanta textury je indikátor úzkostnosti, determinanta vista je indikátor depresivnosti. Dalším bodem zkoumání může být zjištěný trend hněvivosti/hostility a součtu achromatické a odstínových determinant a trend zranitelnosti a determinantou pohybu objektu. Z výzkumu jsme zjistili, že každá determinanta má

své možnosti v NEO-PI-R až na determinantu difúzního stínování, ta nebyla v žádné významné souvislosti.

Osobnostní inventář NEO-PI-R není nástroj pro určování psychiatrické diagnózy, pouze sytí různé rysy jedinců (Hřebíčková, 2004). Na rozdíl od toho vyšší výskyt odstínových determinant v Rorschachově metodě je ukazatelem směru možné psychiatrické diagnózy (Polák & Obuch, 2011). Tím, že jsme si vybrali vzorek „zdravé“ populace jsme způsobili to, že v rámci Zulligerova testu jsme neměli vysoký výskyt odstínových determinant. Pro příští výzkum navrhujeme zahrnout do výzkumu respondenty s určitou diagnózou (například fobie, obsedantně-kompulsivní porucha) a sledovat, jaké proměnné by se variovaly, případně se zaměřit na výskyt odstínových determinant. V našem výzkumu jsme v případě odstínových determinant měli zejména hodnoty nulové, což je pro naše respondenty dobrá zpráva, nicméně pro výzkum to byl malý vzorek.

Přínos a riziko výzkumného designu

Stejně jako ve výzkumu Hasoňové (2019), možným rizikem našeho výzkumného designu mohlo být zvolení nepravděpodobnostní metody výběru vzorku – samovýběr a metoda sněhové koule. Lidé, kteří se dobrovolně zapojují do výzkumů, mohou mít odlišné rysy osobnosti než lidi, kteří se do výzkumu dobrovolně nepřihlásí (Mioviský, 2006). Náš výzkum se zaměřoval na osobnostní rysy extravertů a neuroticismu z osobnostního inventáře NEO-PI-R, tudíž by to měl reflektovat.

Z hlediska Zulligerova testu byl nalezen fenomén, že existují jedinci z běžné populace, kteří nejsou schopni říct na tabuli alespoň 3 odpovědi po opakované výzvě. Nejvíce se to týkalo Tabule III, byly i případy u Tabule II. Pokud respondent neřekl požadovaný počet odpovědí – minimálně 3 odpovědi na každou tabuli, byl protokol vyřazen, protože nesplňoval podmínky r-optimalizované instrukce. Především se to týkalo starší populace, ale objevily se i případy z mladší generace. Doporučujeme tento fenomén blíže prozkoumat. Autorka na základě toho musela neplatné protokoly nahradit nově sesbíranými protokoly, které splňovaly požadavky.

Přínosem této práce je velký sběr výzkumného souboru o velikosti 100 respondentů podle kvót (gender, věk), které byly naplněny a na jejichž základě můžeme naše výsledky zobecňovat. Oceňujeme v designu to, že každý respondent má vyplněný osobnostní inventář NEO-PI-R z hlediska posouzení jinou osobou (manžel/ka, partner/ka, kamarád/ka,

sourozenec). Podstatným zjištěním je souvislost škály neuroticismu s achromatickou determinantou, determinantou pohybu objektu a odstínovými determinantami v Zulligerově testu. Dalším poznatkem je souvislost chromatické determinanty se škálou extraverte, a naopak nenalezená souvislost mezi lidskou pohybovou determinantou a škálou extraverte. Z toho usuzujeme, že Zulligerův test opravdu může podněcovat více odpovědí založených na lidské pohybové determinantě. To je podstatný rozdíl vůči Rorschachově metodě a je třeba brát v potaz rozdílnou interpretaci Zulligerova testu v tomto smyslu. Pro budoucí projekty doporučujeme zkoumat například souvislost jiných determinant (co zde nebyly zmíněny), kategorie obsahu a speciálních skóre. Myslíme si, že by mohlo být určitým přínosem zvolení výzkumného vzorku z řad klinické populace s určitou diagnózou – například zkoumat Fobické úzkostné poruchy v kontextu odstínových determinant, achromatické determinanty a determinanty pohybu objektu.

Tato práce posunula zkoumání Zulligerova tabulového testu blíže k její standardizaci a validizaci. Výzkumný tým Zulligerova testu na Katedře Psychologie, FF, Univerzity Palackého v Olomouci má nová data a podněty pro další vývoj metody. Přínos Zulligerova tabulového testu ve formě screeningové metody bychom mohli využít v různých oblastech psychologie.

11. Závěr

Cílem této práce bylo zjistit 2 souvislosti. Nejprve souvislost mezi škálou extraverte NEO-PI-R s chromatickou a lidskou pohybovou determinantou v Zulligerově testu. Dále souvislost mezi škálou neuroticismu v NEO-PI-R a achromatickou determinantou, odstínovými determinantami a determinantou pohybu objektu v Zulligerově testu.

Rys extraverte

Z hlediska škály extraverte v NEO-PI-R byla zjištěna oběma testy signifikantní souvislost ($p < 0,05$) mezi subškálou asertivity a váženým součtem **chromatických determinant** v Zulligerově testu. Dále bylo zjištěno, že průměrná hodnota váženého součtu chromatických determinant v Zulligerově testu je vyšší u osob s vysokým skórem škály extraverte v NEO-PI-R než u osob s nízkým skórem škály extraverte v NEO-PI-R. Z hlediska **lidské pohybové determinanty** nebyla nalezena souvislost s přítomností rysu extraverte. Poté bylo zjištěno, že průměrná hodnota lidské pohybové determinanty v Zulligerově testu není vyšší u osob s nízkým skórem škály extraverte v NEO-PI-R než u osob s vysokým skórem škály extraverte v NEO-PI-R. Nebyla shledána souvislost mezi **poměrem lidské pohybové determinanty a váženým součtem chromatických determinant – typu prožívání EB** podle pravidel Komprehenzivního systému.

Rys neuroticismu

Zjistili jsme signifikantní souvislost ($p < 0,05$) mezi škálou neuroticismu v NEO-PI-R a determinantou **pohybu objektu**. Byl nalezen trend mezi škálou neuroticismu v NEO-PI-R a **achromatickou determinantou**. Pokud se konkrétně podíváme na subškály v Zulligerově testu, výsledkem je zjištění signifikantního vztahu ($p < 0,05$) mezi **subškálou úzkostnosti a determinantou textury, subškálou depresivnosti a determinantou visty**. Existuje trend mezi **subškálou hněvivosti/hostility a součtem achromatické determinanty s odstínovými determinantami** a trend mezi **subškálou zranitelnosti a determinantou pohybu objektu** v Zulligerově testu.

Práce zjistila výše zmíněné souvislosti mezi osobnostním inventářem NEO-PI-R a Zulligerovým testem. Tato práce je přínosem a dalším podnětem ke zkoumání Zulligerova testu. Pro budoucí výzkumy v této oblasti se doporučujeme zaměřit na neklinickou populaci s diagnózou Fobických úzkostných poruch v kontextu odstínových determinant, achromatické determinanty a determinanty pohybu objektu.

SOUHRN

V teoretické části se věnujeme vymezení pojmu osobnost, kterou pojímáme jako souhrn vzorce myšlení, emocí a chování, které jsou charakteristické pro daného jedince. Ty určují styl interakce jedince se svým sociálním prostředím. V rámci teorií osobnosti jsme si vybrali pohled C. G. Junga, který vnímal osobnost jako samostatný systém. Pro tuto práci je podstatná jeho typologie typů zaměření, které prezentoval jako 2 unipolární dimenze extraverte a introverte. Toto vymezení následoval Rorschach a zdůrazňoval, že dimenze k sobě nejsou protichůdné. Extravertní osoba psychickou energii zaměřuje na vnějšek, je přístupná společnosti. Introvertní osoba má zdroj psychické energie ve svém vnitřním prožívání. Oproti tomu R. B. Cattell a Pětifaktorový model osobnosti vnímá extravertzi jako 1 bipolární dimenzi, ve které vysoké skóre vypovídají o extravertzi a nízké skóre o introvertzi. R. B. Cattell je autorem osobnostního testu 16PF, jehož nástupcem je osobnostní inventář NEO-PI-R autorů McCrae a Costy, který zahrnuje dimenze Pětifaktorové teorie modelu osobnosti. Extravertní osoba má aktivní přístup k životu, je společenská a veselá. Introvertní osoba je rezervovaná a nevyhledává kontakt s druhými. Tyto 2 odlišné interpretace extraverte se však shodují v tom, že extravertní jedinci vyhledávají kontakt a orientují se na druhé. Neuroticismus se věnuje emoční ne/stabilitě, vysoký skóre vypovídá o emoční nestabilitě, zatímco nízký skóre o emoční stabilitě.

Zulligerův test je apercepční projektivní diagnostická metoda. Test je nazýván jako projektivní, ale ne vždy je projekce přítomna, protože odpověď může být založena čistě na percepční kvalitě. Pod tyto metody řadíme i Rorschachovu metodu. Ta je zde zmíněna, protože je na jejích principech Zulligerův test založen. Rorschachovu metodu vytvořil H. Rorschach r. 1921, obsahuje celkem 10 tabulí s inkoustovými skvrnami. Zahrnuje standardizované přístupy k vyhodnocení a interpretaci (Komprehenzivní systém, R-PAS), které jsou aplikovány na Zulligerův test.

Zulligerův test vytvořil Hans Zulliger r. 1948 na žádost švýcarské armády pro screening uchazečů důstojnické školy. Test se skládá ze 3 tabulí a jeho administrace může být individuální či skupinová. Test má využití v oblastech psychologie práce a organizace, dopravní psychologie, klinické psychologie či v poradenství. Kódování Zulligerova testu se věnuje lokalizaci, vývojové kvalitě, determinantám, kvalitě formy, obsahům, populárním odpovědím a specifickým fenoménům. Pro náš výzkum je stěžejní kódování determinant, prostřednictvím kterých zjišťujeme jejich souvislost s extravertzi a neuroticismem. Rys extraverte je v Rorschachově metodě popsán vyšším výskytem

chromatické determinanty, nižším výskytem lidské pohybové determinanty. Chromatická determinanta souvisí s afektivitou jedince, zatímco lidská pohybová determinanta je spojována s vnitřním životem jedince. Poměr váženého součtu chromatické determinanty a lidské pohybové determinanty udává typ prožívání jedince, v případě, že je jedna strana vyšší jak druhá o 2 body a zároveň nižší strana nenabývá 0, můžeme podle vyšší hodnoty rozhodnout o typu zaměření (extravertní, introvertní). Rys neuroticismu je v Rorschachově metodě spojován s determinantou pohybu objektu, achromatickou determinantou, difúzním stínováním, texturou, vistou. Vyšší výskyt determinanty pohybu objektu vypovídá o napětí nebo stresu. Vyšší výskyt achromatické determinanty je spojován s pocity smutku, sklíčenosti. Vyšší výskyt odstínových determinant může být indikátorem citlivosti úzkostnosti.

Výzkumům v oblasti Zulligerova testu se zabývá výzkumný tým Zulligerova testu pod vedením PhDr. M. Seitlem, Ph.D na Katedře Psychologie UP v Olomouci. Byla vytvořena r-optimalizovaná instrukce a byl proveden výzkum z hlediska populárních odpovědí a vyzývacího charakteru Zulligerova testu. Zulligerův test zkoumá dále A. E. Villemor-Amaral, C. E. Mattlar, kteří se věnují aplikacím určitých principů Komprehenzivního systému na Zulligerův test. K. Havlík dlouhodobě pracuje se Zulligerovým testem, který používá stejně jako Rorschachovu metodu.

V praktické části řešíme výzkumný problém, jimž je souběžná validita Zulligerova testu v kontextu rysu extraverze a neuroticismu. Stanovili jsme si 2 cíle: 1. Zjistit souvislost škály extraverze NEO-PI-R s chromatickou a lidskou pohybovou determinantou v Zulligerově testu. 2. Zjistit souvislost škály neuroticismu v NEO-PI-R s determinantou pohybu objektu, achromatickou determinantou a odstínovými determinantami v Zulligerově testu. Povaha výzkumu je explorativní, z definovaných cílů jsme stanovili 3 výzkumné otázky, 2 hypotézy týkající se extraverze a 1 výzkumnou otázku týkající se neuroticismu.

Práce je součástí dlouhodobého záměru výzkumné skupiny Zulligerova testu standardizovat a validizovat Zulligerův test. Metodou získávání dat byl stratifikační dotazník, Zulligerův test a osobnostní inventář NEO-PI-R (formou posouzení jinou osobou). Každý respondent podepsal Informovaný souhlas, vyplnil stratifikační dotazník a absolvoval Zulligerův test. Respondent dostal obálku s instrukcemi, kterou předal své nejbližší osobě, která splňovala kritéria (přátelství trvající alespoň 2 roky; bytí v kontaktu alespoň 1 za týden; sdílení problémů, obav a radosti; blízkou osobou nesmí být rodič, prarodič, dítě).

Pro zpracování a analýzu dat byl použit Microsoft Office Word 2019, Excel, STATISTICA 13.4.0.

Z hlediska výběrového souboru jsme si před výzkumem stanovili cíl získat data od 100 respondentů ve věku 20-59 let podle kvót (gender, věk). Design byl splněn, nasbírali jsme celkem 100 respondentů podle kvót. Jelikož každého respondenta posuzovala jeho blízká osoba, zapojilo se do výzkumu celkem 143 osob (65 mužů, 78 žen).

Výsledkem výzkumu jsou následující zjištění. V rámci škály extraverte v NEO-PI-R existuje souvislost pouze mezi subš. asertivity a výskytem váženého součtu chromatických determinant v Zulligerově testu. Průměrná hodnota váženého součtu chromatických determinant v Zulligerově testu je vyšší u osob s vysokým skórem škály extraverte v NEO-PI-R než u osob s nízkým skórem škály extraverte v NEO-PI-R. Nenastala významná souvislost mezi škálou extraverte v NEO-PI-R a lidskou pohybovou determinantou v Zulligerově testu. Průměrná hodnota lidské pohybové determinanty v Zulligerově testu není vyšší u osob s nízkým skórem škály extraverte v NEO-PI-R než u osob s vysokým skórem škály extraverte v NEO-PI-R. Nebyla shledána souvislost mezi škálou extraverte v NEO-PI-R a poměrem lidské pohybové determinanty a váženým součtem chromatických determinant v Zulligerově testu. Z hlediska rysu neuroticismu existuje souvislost mezi škálou neuroticismu a determinantou pohybu objektu. Byl nalezen trend mezi škálou neuroticismu v NEO-PI-R a achromatickou determinantou. Konkrétně existuje vztah mezi subš. úzkostnosti a determinantou textury, subš. depresivnosti a determinantou visty. Existuje trend mezi subš. hněvivosti/hostility a součtem achromatické determinanty s odstínovými determinantami; trend mezi subš. zranitelnosti a determinantou pohybu objektu v Zulligerově testu.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ A LITERATURY

- Allen, B., P. (2005). *Personality Theories: Development, Growth, and Diversity*. London and New York: Taylor & Francis Group
- Baštecká, B. (2009). *Psychologická encyklopedie: aplikovaná psychologie*. Praha: Portál
- Berscheid, E. Snyder, M., & Omoto, A. M. (1989). *The Relationship Closeness Inventory: Assessing the Closeness of Interpersonal Relationships*. *Journal of Personality and Social Psychology*, 57(5), pp. 792-807.
- Blatný, M. a kolektiv. (2010). *Psychologie osobnosti hlavní témata, současné přístupy*. Praha: Grada.
- Bolcek, L. (2007). *Možnosti a meze využití Zulligerova tabulkového testu při výběru a hodnocení pracovníků*. Masarykova univerzita v Brně.
- Cakirpaloglu, P. (2012). *Úvod do psychologie osobnosti*. Praha: Grada.
- Dočkalová, J. (2018). *Vliv instrukce při administraci Zulligerova testu na vybrané psychometrické proměnné*. (Bakalářská práce). Univerzita Palackého v Olomouci.
- Ewen, R., B. (2009). *An introduction to theories of personality* (7th ed.). Psychology Press.
- Exner, J. E. Jr., Colligan, S. C., Hillman, L. B., Metts, A. S., Ritzler, B. A., Rogers, K. T., ... Viglione, D. J. (2009). *Rorschach: A Rorschach workbook for the Comprehensive System*. Praha: Hogrefe-Testcentrum.
- Gabriel, Z., & Novák, T. (2008). *Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči*. Praha: Grada.
- Hall, C. S., Lindzey, G., Loehlin, J. C., & Manosevitz, M. (1997). *Psychológia osobnosti: úvod do teórií osobnosti*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo.
- Hartl, P. & Hartlová, H. (2010). *Velký psychologický slovník*. Praha: Portál.
- Hartl, P. (2009). *Psychologický slovník*. Praha: Portál.
- Hasoňová, V. (2019). *Populární odpovědi a vyzývací charakter tabulí v Zulligerově testu*. (Diplomová práce). Univerzita Palackého v Olomouci.

- Havlík, K. (1978). *Zulligerův DIA test v dopravní psychologii*. *Československá psychologie*, 22, 1, 56-61.
- Havlík, K. (2010). *Osudová střetnutí: rozhovory s lidmi, kteří přežili dopravní nehodu*. Praha: Triton.
- Havlík, K. (2016). *Projektivní metody v dopravní psychologii*. Získáno 20.4.2020 z http://www.sumavanet.cz/cpp/user/2016/projekce_pd.pdf
- Havlík, K. (listopad, 2015). *Zulligerův test v dopravně psychologické praxi*. CPP Plzeň-Klatovy.
- Hewstone, M. & Stroebe, W. (2006). *Sociální psychologie*. Praha: Portál.
- Hogrefe-Testcentrum. (nedat.). *Psychodiagnostické metody nakladatelství Hogrefe-Testcentrum*. Získáno z <http://www.testcentrum.com/testy>
- Hřebíčková, M. (2004). *NEO osobnostní inventář – příručka*. Praha: Testcentrum, Praha, s.r.o.
- Hřebíčková, M. (2011). *Pětifaktorový model v psychologii osobnosti: Přístupy, diagnostika, uplatnění*. Praha: Grada.
- Jacobi, J. S. (1992). *Psychologie C.G. Junga*. Psychologie C.G. Junga.
- John, O., P., Robins, R., W. & Pervin, A., L. (2008). *Handbook of Personality, Third Edition: Theory and Research*. Guilford Press.
- Jung, C. G. (1997). *Archetypy a nevědomí*. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka, 1997b.
- Jung, C. G. (1997). *Výbor z díla I.: základní otázky analytické psychologie a psychoterapie v praxi*. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka, 1997a.
- Jung, C., G. (1998). *Osobnost a přenos*. Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka
- Lečbých, M. (2016). *Rorschachova metoda: integrativní přístup k interpretaci*. Praha: Grada.
- Malone, J. C., Stein, M. B., Slavin-Mulford, J., Bello, I., Sinclair, S. J., & Blais, M. A. (2013). *Seeing red: Affect modulation and chromatic color responses on the Rorschach*.

Bulletin of the Menninger Clinic, 77(1), 70-93.
doi:<http://dx.doi.org/101521bumc201377170>.

Mattlar, C-E., Forsander, C., Norrlund, L., Carlsson, A., Vesala, P., Öist, A-S., & Uhinki, A. (1993). *A Zulliger workbook for applying the Rorschach Comprehensive System*. Finland: TURKU.

McCrae, R. R. & Costa, P. T. (1986). *Clinical Assessment can benefit from recent advances in personality psychology*. *American Psychologist*, 41, s. 1001-1003.

Meyer, G. J., Viglione, D. J., Mihura, J. L., Erard, R. E., & Erdberg, P. (2011). *Rorschach performance assessment system: Administration, Coding, Interpretation, and Technical Manual*. Toledo: Rorschach Performance Assessment System, LLC.

Michal, V. (1998). *Zulligerův tabulkový test*. Bratislava: Elektronik test.

Miovský, M. (2006). *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada Publishing.

Morávek, S. (1991). *Úvod do psychodiagnostiky dospělých*. Olomouc: Rektorát UP v Olomouci.

Najbrtová, K., Šípek, J., Loneková, K. & Čáp, D. (2017). *Projektivní metody v psychologické diagnostice*. Praha: Portál.

Nolen-Hoeksema, S., Frederickson, B. L., Loftus, G. R., & Wagenaar, W. A. (2012). *Psychologie Atkinsonové a Hilgarda*. Praha: Portál.

Nový, M. (nedat.). *Zulligerův test. Lokalizační tabulky a seznamy odpovědí*. Nepublikovaný rukopis.

Obereigner, R., Čáp, D., & Krausová, V. (2016). *Vybrané ukazatele sociální zralosti osobnosti v projektivních psychodiagnostických metodách*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

Obuch, I. & Polák, A. (2011). *Komprehensivní systém J. E. Exnera, Jr.: Standardizovaný přístup k vyhodnocování Rorschachovy metody*. Praha: Hogrefe – Testcentrum.

- Rorschach, H. (1951). *Psychodiagnostics: A diagnostic test based on perception. 5th edition.* Bern: Verlag Hans Huber.
- Říčan, P. (2007). *Psychologie osobnosti obor v pohybu.* Praha: Grada.
- Sandahl, C., Mattlar, C. E., Carlsson, A., Vesala, P., & Rosenqvist, A. (1993). *The personality structure for the normal adult, as revealed by the Zulliger Test.*
- Searls, D. (2017). *The inkblots.* USA: Simon & Schuster.
- Seitl, M. (2012). *Poznávání interpersonálních charakteristik osobnosti.* Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Seitl, M., & Lečbych, M. (2016). *Lidská pohybová determinanta v Rorschachově metodě.* Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Seitl, M., Dočkalová, J., Dostál, D., Kolařík, M., Hasoňová, V., Palová, K., & Hniličková, K. (2018). *Standardizace počtu odpovědí v Zulligerově testu: první krok při vývoji nového evidence-based systému. E-psychologie, 12(4).* <https://doi.org/10.29364/epsy.328>.
- Sillamy, N. (2001). *Psychologický slovník.* Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Slovník spisovného jazyka českého. (n.d.). Získáno 28.3.2020 z <https://sujc.ujc.cas.cz/search.php?hledej=Hledat&heslo=osobnost&sti=EMPTY&where=hesla&hsubstr=no>
- Smékal, V. (2009). *Pozvání do psychologie osobnosti: Člověk v zrcadle vědomí a jednání.* Brno: Barrister & Principal.
- Strickland, B. B. (2001). *The Gale Encyclopedia of Psychology.* Gale: Cengage Learning.
- Svoboda, M., Humpolíček, P., & Šnorek, V. (2013). *Psychodiagnostika dospělých.* Praha: Portál.
- Šípek, J. (2000). *Projektivní metody.* Praha: ISV nakladatelství.
- Široký, H. (1990). *Analytická psychologie C.G. Junga.* Brno: Bollingenská věž
- Švancara, J. a kolektiv autorů. (1980). *Diagnostika psychického vývoje.* Praha: Avicenum.

- Tardy, V. (1964). *Psychologie osobnosti*. Praha: SPN.
- Teo, T. (2014). *Encyclopedia of Critical Psychology*. Basingstoke, England: Springer.
- Villemor-Amaral, E. E., Pianowski, G., & Carvalho, L. F. (2016). *Issues About Color, Human Movement, and Number of Responses in the Zulliger Test*, 37(2), 95–113. doi: 10.1027/1192-5604/a000068.
- Výrost, J. & Slaměník, I. (2008). *Sociální psychologie*. Praha: Grada.
- Weiner, I. B. (2003). *Principles of Rorschach Interpretation (2nd ed.)*. New York: Routledge.
- Weiner, I. B., & Greene, R. L. (2017). *Handbook of Personality Assessment*. Hoboken: Wiley.
- Zulliger, H. (1969). *The Zulliger Individual and Group Test*. New York: International Universities Press.
- Zulliger, H. (1994). *Zulligerův projektivní test. Příručka*. Praha: IPPP.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Informovaný souhlas

Příloha č. 2: Český a anglický abstrakt diplomové práce

Příloha č. 3: Informační leták

Příloha č. 4: Instrukce pro hlavního respondenta

Příloha č. 5: Dopis pro přítele respondenta

Příloha č. 1: Informovaný souhlas

Souhlas se zpracováním osobních údajů a poučení o jejich zpracování Univerzitou Palackého v Olomouci jako správcem osobních údajů

Já, ...,
narozen/a dne.....,
bytem .....,
e-mail .....,
s přiděleným ID ve výzkumu.....,

souhlasím, aby

Univerzita Palackého v Olomouci se sídlem Křížkovského 511/8, Olomouc, PSČ 779 00, katedra psychologie Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci se sídlem Vodární 6, Olomouc, PSČ 771 80, (dále také jako „**správce osobních údajů**“), ve smyslu nařízení Evropského parlamentu a Rady EU 2016/679, o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/45/ES (obecné nařízení o ochraně osobních údajů – dále jen „**nařízení**“), **zpracovávála mé následující osobní údaje:**

jméno a příjmení, bydliště, datum narození, e-mail, podpis a další osobní údaje vznikající při realizaci výzkumu, jehož jsem účasten/účastna (údaje o dynamice a struktuře osobnosti získané z projektivních metod, osobnostního inventáře).

Beru na vědomí, že správce zpracovává osobní údaje výlučně v souladu s čl. 5 a čl. 6 nařízení **pouze pro tyto účely:**

- získání, analýza, vyhodnocení a interpretace dat v diplomové práci Souběžná validita Zulligerova tabulového testu v kontextu osobnostních rysů
- získání, analýza, vyhodnocení a interpretace dat v projektu Standardizace a validizace Zulligerova tabulového testu.

Beru na vědomí, že osobní údaje jsou zpracovávány pouze v rozsahu nutném pro naplnění výše uvedených účelů a pouze po dobu nutnou pro dosažení výše uvedených účelů, nejdéle však **po dobu 15 (patnácti) let.**

Beru na vědomí prohlášení UP, že bude mé osobní údaje **zpracovávat těmito způsoby:** shromáždění, zaznamenání, uspořádání, strukturování, uložení, nahlédnutí, použití, seřazení či zkombinování, a to vždy v rámci výše uvedených účelů zpracování osobních údajů; zpracování pro jiný účel je možné pouze na základě mého souhlasu či z důvodů stanovených nařízením.

Beru na vědomí, že UP **mé osobní údaje neposkytuje třetím osobám (příjemcům).** K osobním údajům mají přístup pouze správce a pověřeni zaměstnanci a studenti UP a pouze za výše uvedenými účely zpracování. Zpracování osobních údajů a základní procesy při zpracování osobních údajů jsou upraveny vnitřní normou UP.

Beru na vědomí, že **poskytnutí osobních údajů je dobrovolné;** v případě, že odmítnu poskytnutí údajů nezbytných k realizaci výzkumu, nebude mě UP moci zařadit jako účastníka do předmětného výzkumu.

Beru na vědomí, že **jsem oprávněn kdykoli tento svůj souhlas se zpracování osobních údajů odvolat,** a to stejným způsobem, jako jsem souhlas poskytnul/la. Beru na vědomí, že odvoláním souhlasu není dotčena zákonnost zpracování vycházející ze souhlasu, který byl dán před jeho odvoláním.

Beru na vědomí také následující poučení UP o mých právech v souladu s čl. 13 či 14 nařízení, popř. podle čl. 15 až 22, 34 a 77 nařízení takto:

UP sděluje, že pozici tzv. **pověřence pro ochranu osobních údajů** u ní vykonává kancléř Univerzity Palackého v Olomouci, Křížkovského 8, 779 00 Olomouc (je možno jej kontaktovat na výše uvedené adrese).

Mám dle čl. 15 nařízení právo získat od UP **potvrzení**, zda osobní údaje, které se mne týkají, jsou či nejsou zpracovány, a pokud jsou zpracovány, **mám právo získat přístup k těmto osobním údajům** a k souvisejícím informacím vymezeným čl. 15 odst. 1 písm. a) – h) nařízení. Mám za podmínek čl. 15 nařízení **právo na bezúplatné poskytnutí jedné kopie zpracovávaných osobních údajů**.

Mám dle čl. 16 nařízení **právo na opravu nepřesných osobních údajů**, které se mne týkají, případně **právo na doplnění neúplných osobních údajů**.

Mám dle čl. 17 nařízení právo na to, aby UP bez zbytečného odkladu **vymazala osobní údaje, které se mne týkají**, a to za podmínek stanovených článkem 17 nařízení.

Za podmínek stanovených čl. 18 nařízení mám právo žádat, aby UP **omezila zpracování osobních údajů**.

Za podmínek stanovených čl. 20 nařízení mám **právo na přenositelnost osobních údajů**.

Za podmínek stanovených čl. 21 nařízení mám **právo vznést námitku** proti zpracování svých osobních údajů.

Mám dle čl. 22 nařízení **právo nebýt předmětem žádného rozhodnutí založeného výhradně na automatizovaném zpracování**, včetně profilování, které má pro mne právní účinky nebo se mne obdobným způsobem významně dotýká, nejedná-li se o některou z právem stanovených výjimek.

Za podmínek dle čl. 34 nařízení mám **právo být informován o nastalém porušení zabezpečení osobních údajů**, a to je-li pravděpodobné, že takový případ porušení zabezpečení osobních údajů bude mít za následek vysoké riziko pro práva a svobody fyzických osob.

Mám v souladu s čl. 77 nařízení **právo podat stížnost u některého dozorového úřadu**, zejména v členském státě svého obvyklého bydliště, místa výkonu zaměstnání nebo místa, kde došlo k údajnému porušení, pokud se domnívám, že zpracováním mých osobních údajů je porušeno nařízení.

Další informace o mých právech v oblasti zpracování osobních údajů obsahují čl. 15 až 22 a 34 nařízení.

Potvrzuji tímto, že se před začátkem administrace projektivních metod necítím unaven/a, nemocen/á, nebo pod vlivem léků a látek působících na centrální nervovou soustavu.

Potvrzuji tímto, že souhlasím s výše popsaným zpracováním svých osobních údajů a že jsem byl ve výše uvedeném rozsahu poučen o podrobnostech jejich zpracování Univerzitou Palackého v Olomouci.

V ..... dne .....

---

podpis

Příloha č. 2: Český a anglický abstrakt diplomové práce

ABSTRAKT DIPLOMOVÉ PRÁCE

Název práce: Souběžná validita Zulligerova tabulového testu v kontextu osobnostních rysů

Autor práce: Justýna Dočkalová

Vedoucí práce: PhDr. Martin Seitzl, PhD.

Počet stran a znaků: 95 stran, 176 181 znaků

Počet příloh: 5

Počet titulů použité literatury: 63

Abstrakt:

Tato práce se věnuje souběžné validitě Zulligerova testu v kontextu osobnostních rysů extraverte a neuroticismu. Cílem práce bylo zjistit 2 souvislosti, první byla souvislost mezi škálou extraverte NEO-PI-R s chromatickou a lidskou pohybovou determinantou v Zulligerově testu. Druhou byla souvislost škály neuroticismu v NEO-PI-R s determinantou pohybu objektu, achromatickou determinantou a odstínovými determinantami v Zulligerově testu. V teoretické části se zabýváme pojmu a teoriím osobnosti, apercepčními projektivními diagnostickými metody včetně Rorschachovy metody a Zulligerova testu (a jeho relevantním výzkumům). Praktická část zahrnuje charakteristiku výzkumného vzorku o velikosti 100 respondentů, kteří byli získáni prostřednictvím nepravděpodobnostní metody samovýběru a metodou sněhové koule. Soubor byl naplněn podle kvót genderu a věku. Metodou získávání dat byl Zulligerův test, NEO-PI-R (forma posouzení jinou osobou). Z výzkumu jsme zjistili vztah mezi subškálou asertivity a chromatické determinanty v Zulligerově testu. Z hlediska neuroticismu jsme našli vztah mezi škálou neuroticismu a determinantou pohybu objektu a achromatickou determinantou.

Klíčová slova:

Zulligerův test, extraverte, neuroticismus, determinanty, NEO-PI-R

ABSTRACT OF THESIS

Title: The parallel validity of the Zulliger table test in the context of personality traits

Author: Bc. Justýna Dočkalová

Supervisor: PhDr. Martin Seitzl, PhD.

Number of pages and characters: 95 pages, 176 181 characters

Number of appendices: 5

Number of references: 63

Abstract:

This thesis engages in parallel validity of the Zulliger table test in the context of personality traits of extraversion and neuroticism. The aim of work was found out 2 connections. The first was connection between scale of extraversion in NEO-PI-R with chromatic, human movement determinant in the Zulliger test. The second was connection between scale of neuroticism in NEO-PI-R with determinant of object movement, achromatic determinant and determinants of shadow in the Zulliger test. The theoretical part deals with definition and theory of personality, aperceptive projective diagnostic methods including the Rorschach method and the Zulliger Test (with its relevant researches). The practical part includes characteristic of the research sample that consists of 100 respondents. The sample was carried out according to gender, ages. The method of data acquisition was the Zulliger Test, NEO-PI-R (form of assessment by another person). We found out connection between subscale assertiveness and chromatic determinant in the Zulliger test. From the point of view of neuroticism, we found out connection between scale neuroticism and determinant of object movement and achromatic determinant.

Key words:

the Zulliger Test, extraversion, neuroticism, determinants, NEO-PI-R

Příloha č. 3: Informační leták

Co by to mohlo být?

**Vyzkoušejte si na vlastní kůži
psychologické testování a buďte součástí
vývoje nové diagnostické metody.**

- ✦ Sháníme zájemce ve věku 20 - 59 let.
- ✦ Setkání proběhne po domluvě a bude trvat 45 minut.
- ✦ V případě zájmu napište na email:

justyna.dockalova01@upol.cz

Výzkum probíhá na Katedře Psychologie Univerzity Palackého v Olomouci pod vedením PhDr. Martina Seitla, Ph.D.

Příloha č. 4: Instrukce pro hlavního respondenta

Instrukce pro zkoumaného respondenta

Nyní je potřeba si vybrat svého/svoji důvěrného přítele/přítelkyni, kterému předáte obálku s dokumenty za účelem vyplnění informací o Vaší osobě.

Postup:

12. Vybrat si jednoho důvěrného přítele/přítelkyni dle kritérií. Kritéria pro výběr přítele/přítelkyni pro zpracování obálky:
  - S osobou jste v kontaktu průměrně jednou za týden.
  - Sdílíte si, sdílíte své problémy, obavy, radosti.
  - S osobou jste v blízkém, důvěrném vztahu alespoň 2 roky.
  - Tato osoba zároveň není Váš rodič, prarodič či dítě.

Osoba, která splňuje všechna tato kritéria je Váš důvěrný přítel.
2. Předat Vašemu/Vaší vybrané/mu příteli/přítelkyni nevyplněnou obálku.
3. Nechat čas a prostor Vašemu/Vaší příteli/přítelkyni na vyplnění dokumentů bez Vaší přítomnosti. Ten/ta si najde čas a místo, kde ho/ji nikdo nebude rušit a v klidu vyplní dokumenty. Vyplněné dokumenty vloží do obálky, kterou zalepí. Zalepení obálky je pro Vašeho/Vaši přítele/přítelkyni povinné.
4. Váš/Vaše přítel/přítelkyně Vám předá zalepenou obálku.
5. Tuto zalepenou obálku předáte Justýně Dočkalové.

Děkuji Vám za spolupráci ve výzkumu.

S přáním hezkých dnů,

Bc. Justýna Dočkalová

Příloha č. 5: Dopis pro přítele respondenta

Vážený/á pane/paní,

Váš/Vaše přítel/přítelkyně si Vás vybral/a za důvěrnou a blízkou osobu, které svěřil/a vyplnění dokumentů, které se týkají jeho/její osoby.

Váš/Vaše přítel/přítelkyně se zúčastnil/a výzkumu diplomové práce „*Souběžná validita Zulligerova tabulového testu v kontextu osobnostních rysů*“. Cílem práce je prozkoumat skupinu proměnných v protokolech Zulligerova tabulového testu, u kterých se předpokládá, že reprezentují rysy posuzované NEO-PI-R. Tento výzkum probíhá na Univerzitě Palackého v Olomouci pod vedením PhDr. Martina Seitla, Ph.D. za účelem vyvinutí nové psychodiagnostické metody Zulligerova tabulového testu.

Pro zájemce – pokud se chcete dozvědět více informací o této metodě, kterou na katedře vyvíjíme, můžete navštívit stránky (odkazy jsou níže). První odkaz se týká mé bakalářské práce, která se již věnovala Zulligerově testu. Druhý odkaz se týká metodické studie o Zulligerově testu.

[https://theses.cz/id/qbe54g/Dokalov_Justna - Vliv instrukce pi administraci Zulligero.pdf](https://theses.cz/id/qbe54g/Dokalov_Justna_-_Vliv_instrukce_pi_administraci_Zulligero.pdf)

https://e-psycholog.eu/pdf/seitl_etal.pdf

Na druhé straně dopisu naleznete postup pro zpracování této obálky. Prosím, vyhraďte si na vyplňování dokumentů čas a místo, kde Vás nikdo nebude rušit.

Děkuji Vám za poskytnutí důvěrných údajů o Vašem/Vaší příteli/přítelkyni pro mou diplomovou práci. V případě jakýkoliv dotazů můžete psát na email: justyna.dockalova01@upol.cz.

S přáním hezkých dnů,

Bc. Justýna Dočkalová

Postup:

1. Vyjměte dokumenty z obálky.
2. Vyplňte dokument č. 1 (Informovaný souhlas)
3. Vyplňte dokument č. 2 (Stratifikační dotazník)
4. Vyplňte dokument č. 3 (inventář NEO-PI-R + záznamový list)

Instrukce pro zaznamenávání odpovědí v záznamovém listu:

- Inventář obsahuje 240 výpovědí, kterými byste mohli popsat svého/svoji přítele/přítelkyni. Přečtěte si pozorně každou výpověď v seznamu výroků a posuďte, do jaké míry vystihuje tato výpověď Vašeho/Vaší přítele/přítelkyni.
- Odpovědi na výroky zaškrtněte křížkem v záznamovém listu.
- Můžete zaškrtnout křížkem jednu z pěti nabízených možností: **VN** (vůbec nevystihuje); **SN** (spíše vystihuje); **N** (neutrální); **SV** (spíše vystihuje); **UV** (úplně vystihuje).
- Názorná ukázka možnosti vyplnění:

VN	vůbec nevystihuje	pokud výpověď Vašeho/Vaší přítele/přítelkyni vůbec nevystihuje	☒	SN	N	SV	UV
SN	spíše nevystihuje	pokud výpověď Vašeho/Vaší přítele/přítelkyni spíše nevystihuje	VN	☒	N	SV	UV
N	Neutrální	ani výstižná ani nevýstižná výpověď	VN	SN	☒	SV	UV
SV	spíše vystihuje	pokud výpověď Vašeho/Vaší přítele/přítelkyni spíše vystihuje	VN	SN	N	☒	UV
UV	úplně vystihuje	pokud výpověď Vašeho/Vaší přítele/přítelkyni úplně vystihuje	VN	SN	N	SV	☒

- Vždy si pozorně přečtěte každou výpověď a co možná nejpřesněji Vašeho/Vaší přítele/přítelkyni popište.
  - Pracujte prosím pozorně a po vyplnění každého sloupce záznamového listu zkontrolujte, zda jste nevynechali žádnou odpověď.
  - Dávejte pozor na to, aby Vaše odpovědi byly v záznamovém listu vždy zaznamenány na správném místě.
  - Pokud se při vyplňování spletete nebo budete chtít odpověď změnit, přeškrtněte nesprávné řešení, označte novou volbu, a navíc ji výrazně podtrhněte.
  - Teď už máte instrukce k vyplnění inventáře, nyní prosím vyplňte hlavičku záznamového listu – to, co chybí (Váš věk, datum vyplnění inventáře, Vaše pohlaví)
  - Nyní se můžete pustit do zaznamenávání odpovědí do záznamového listu. Prosím nepište do inventáře s výpověďmi, pište pouze do záznamového listu.
  - Prosím zkontrolujte, zda jste vyplnil/a všech 240 položek v záznamovém listu.
  - Dále vyplňte dole v záznamovém listu 3 otázky A), B), C).
  - Po zkontrolování, zda jste vše vyplnil/a prosím vraťte do obálky čistý inventář a vyplněný záznam. list.
5. Všechny dokumenty prosím vložte do velké bílé obálky a zalepte.
  6. Obálku předejte svému/své příteli/přítelkyni.